

Course

CURS PRACTIC
DE
COMPOZIȚIUNI

CITIRE ȘI RECITAȚIUNI

DIN
AUTORII ROMÂNII MODERNI

PENTRU
USUL CLASEI II^A SECUNDARE

DE
TH. D. SPERANTIA

DOCTOR ÎN FILOSOFIE ȘI LITERE.
PROFESOR LA ȘCOALA NORMALĂ DE INSTITUTORI-BUCUREȘCI

2375

—
EDIȚIA I^A
—

BUCUREȘCI

TIPOGRAFIA ȘI FONDERIA DE LITERE TH. BASILESCU
111, BULEVARDUL ELISABETA, 111

1892

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 075.3/14167

INVENTAR 421988

76851

~~Biblioteca Centrala Universitarii
075.3/H167
48.988~~

075.3

BIBLIOTECA CENTRALA UNIVERSITARA
"CAROL I" BUCURESTI
COTA 37664

Ac 34/08

Tote esemplarele vor purta un numar corect si semnatura autorului

BCU-Bucuresti



C421988

PRECUVÎNTARE

În această carte am sintetizat în scris ceea-ce în școlile țărilor apusene : Franța, Belgia, Germania, se face în practică.

Cărți în felul acesta nu există nici într'o limbă.

Scopul meu este ca prin aceste cărți să ajungem, în studiul limbii, la folósele practice ale școlilor din țările apusene ; și cu ajutorul profesorilor convinși de misiunea lor, cum sunt în cea mai mare parte acei pe cari din fericire am reușit să'i avem astă-đi, sperez că vom ajunge.

Acest curs, după modul cum este împărțită materia :

1) Dă profesorului posibilitatea de a-și fixa materia din fie-care đi, în cea mai strânsă legătură cu programa ;

2) Mărginesce sfera activității intelectuale a elevului, dându-i posibilitatea să se concentreze asupra unui anumit fel de lucrări ;

3) Ajută dezvoltarea gradată nu numai a inteligenței ci și a talentului literar, artistic sau estetic al graiului, talentului atât de prețios pentru înflorirea limbii, care e baza conservării naționalității ;

și

pentru toate acestea, profesorul nu va avea de cât a explica modelele date și a pune pe elevi să realizeze în scris

exercițiile propuse; fiind-că în partea teoretică a acestui curs sunt date toate explicațiile trebuitoare: se arată și cum și pentru ce trebuie să faci cutare sau cutare exercițiu, pentru că cine știe pentru ce lucrează, lucrează mai cu plăcere.

Exercițiile sunt trebuitoare, căci așa e făcut omul ca prin muncă să învețe: poți să privești cât îți-o plăcea pe cel mai bun violonist, cum cântă din violă și nu vei ști să cânti până ce nu vei lua arcușul și vei munci tu însu-ți.

Folosul cel mai mic pe care, în cazul cel mai rău pot să-l aibă elevii din aceste cărți, este că, fiind nevoiți să prelucreze diferitele bucăți alese din diferiți scriitori, vor face chiar din cele dintâi clase gimnasiale în de aproape cunoștință cu scriitorii români.

AUTORUL.

CURS PRACTIC
DE
COMPOZIȚIUNI

CITIRE ȘI RECITAȚIUNI

CAPITOLUL ÎNȚĂIU

PREGĂTIRE GENERALĂ PENTRU COMPOZIȚIUNI

A *citi* înseamnă a reproduce prin viu grai ceeace a fost scris.

Pentru ca să putem *citi* bine, frumos și cu înțeles, trebuie mai întâi să *înțelegem bine* bucată care citim.

Ca să *înțelegem bine* o bucată scrisă, trebuie :

a) Să ne deprindem a *resuma* sau a spune în scurt și cu *cuvintele noastre* cuprinsul unei bucăți scrise ;

b) Să ne deprindem a *prescurta* o bucată scrisă, adică a face dintr'însa o altă bucată mai scurtă, dar întrebuintând nu cuvinte de la noi, ci *chiar cuvinte dintr'însa* ;

c) Să ne deprindem a *amplifica*, adică, fiind dată o bucată scrisă, noi să *adăugim* într'însa, pe ici pe colo, unele lămuriri sau amănunte cari ar face bucată mai înțelesă și mai plăcută la citire.

Când reproducem prin viu grai și pe din-afară, sau pe derost, o bucată care a fost scrisă, atunci se cheamă că *recităm*.

Resumarea, prescurtarea și amplificarea unor bucăți scrise este o bună pregătire, nu numai pentru citirea și recitarea frumoasă și cu înțeles, ci *mai ales* pentru compozițiune: adică, învățând a resuma, prescurta și amplifica bucățile compuse de alții, ne deprindem *a compune* și noi înși-ne.

§ I

RESUMARE

Resumarea ne deprinde mintea ca să găsească faptul principal sau fondul unei bucăți scrise. Exercițiul de resumare este foarte folositor, căci dacă nu vom putea găsi fondul unei bucăți scrise, nu numai că nici-o-dată nu vom putea compune noi înși-ne, dar chiar în zadar ne vom mai osteni să citim și ceea-ce au scris alții, de ore-ce nu vom înțelege și deci nu ne vom putea folosi întru nimic.

A. — MODEL DE RESUMARE ¹

P R O S Ă

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

Haideți, prieteni, dice Mihai, băiatul cel mai mare; mama nu este acasă, haidem să facem război, să batem pe Turci. Eu sunt Mihai Vitezul, haideți cu mine. Haideți în bucătărie să vă dau

¹ Înainte de a resuma, profesorul va citi în clasă întreaga bucată și va explica termenii mai greu de înțeles.

Tot ast-fel va urma profesorul și mai departe la prescurtare, amplificare, etc. etc.

armele cele mai frumoase. Cine poartă cisme și pantalonii poate fi soldat, poate să meargă cu noi. Așa, intrați cu toții.

Na! Mătura să fie stégul, spaima Turcilor. În loc de pistole luați fiește-care câte o lingură; în loc de săbii luați câte un cuțit; care n'are cuțit, poate lua o furculiță.

Așa! Puneți și câte o pană de găscă la pălărie.

Bravo! Acuma sunteți gata, înarmați pînă în dinți.

Voi, trâmbițași, luați câte o pîlnie și suflați tare. Voi, toboșari, în loc de tobe, luați câte o olă și bateți sdravăn, numai să nu le stricați. Călăreții, în loc de cai, să ia unul vatraiul, alții câte o vergea, că sunt foarte bune de călărit.

Așa, bravo! Păcat numai că n'avem barbe și mustăți!... Dară, stați! Am găsit și pentru asta! Iată în vatră mulțime de cărbuni, luați cu toții și vă faceți mustăți și barbe! Așa, bine!

De-acuma, ori-ce ar fi, umflați trâmbițași obraji, suflați vîrtos și hai:

— Ho! Napoi, că vine mama și ne vede unși cu cărbune!

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

(Resumat)

Niște copii, fiind singuri acasă, voiau să se jöce de-a soldații.

Mihaiu, unul dintre dênșii, dice că el e Mihaiu Vitezul, merge cu cei-alți în bucătărie să caute arme și iaă mătura ca stég, linguri în loc de pistole, cuțite și furculiți în loc de săbii, pîlnii în loc de trompete, öle în loc de tobe; își pun câte o pană de găscă la pălărie; incalecă pe vatraiu și pe câte o vergea; își fac barbe și mustăți cu cărbuni din vatră și în sunetul trompetelor și al tobelor plécă — în marș — să bată pe Turci, când de-odată Mihaiu strigă:

— Napoi, că vine mama și ne vede unși cu cărbune!

EXERCITII

Elevii vor resuma în scris bucățile următoare :

PĂCALĂ ȘI PĂMÎNTUL

Un învățător vorbind într'o ți școlarilor săi, spunea că pămîntul este rotund ca un măr sau ca o portocală, și că dacă cine-va ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot înainte, ar încunjura pămîntul de jur împrejur, și ar ajunge pe cea-l'altă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Păcală auzind așa lucru, dișe : Hai să cerc și eă, să vėd, unde voiă ajunge. Și cum dișe așa și face. Plėcă de acasă la fuga, și merge, merge, merge și tot merge pănă ce iese din sat, și trece și de moșia satului și de altă moșie, și ajunge printr'un loc, pe unde nu mai fusese nici-odată. Mergėnd însă el așa, ajunge la un pom mare și frumos, care făcea împrejurul lui o umbră, de-ți era mai mare dragul. Vėdėnd el acolo umbră și bine, după ce mai umblă ceva împrejurul pomului, stă o bucată la umbră, se odihnesce, și apoi plėcă să mėrgă mai departe. Ce se întėmplă însă ? În loc să mėrgă tot înainte, Păcală nu băgă de sėmă, și apucă îndărăt, și, după ce merse pe cāt a mai fost mers, ajunge iar acasă.

— A ha ! dișe acum Păcală, învățătorul acela n'a spus adevėrat, că ajungi acasă pe cea-l'altă parte, căci eă vėd că am venit tot pe unde m'am dus !

Cine avea dreptate ? Păcală ori învățătorul ?

De amplificat p. Marti

GROȘOTIȘUL

Eram tocmai în vîrful Groșotișului. Ne-am pus jos să ne odihnim, și în vreme de jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoșe priveliști. Rațele sórelui începea a rėsbate printre copaci de pe creștetul munților și da negurei ce-ı coprindea o văpselă roșiatică ; iar în fundul văilor, unde păcla era încă dėsă

abia se zăria, ca printr'un vis, apa Bistriței ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și de-odată, când sórele s'a ivit pe cer, umplând tótă întinderea de lumină, de-odată frumoșa vale a Bistriței a steclit ca o panoramă, cu riul seú repede, pe care se scoborau vre-o câte-va plute, cu munții înalți și tufoși ce o împrejură, cu satele sale semănate pe costișe ca niște giucării, și într'un cuvînt, cu tot farmecul care împodobesce natura sa mândră și sêlbatică. Nu voiú uita nici odată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea nóstră negăsind cuvinte ca să se tãlmăciască, s'aú rêsuflet prin vr'o doué duzini de A! și de O! carele s'aú ridicat spre ceruri ca nisce imne de laudă.

— *ana neli* —
Multe sóuri de peisajuri am vedút prin deosebite țeri, dar rare ori am întãlnit acea frumusețe mărétã și sêlbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pãmîntul, codrii, stâncele, pîraele sunt încã în starea primitivă a naturei, și nicãeri nu se vedesce mâna omului cu prefacerile ei uricióse și prosaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, nãravurile sunt mai nevinovate. Muntenu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă, și verde de trup ca brađii subt cari trãesce. Munténea-i naltă de boiú, albă, veselă, sprintenă, istétã și frumoșă. Cum să nu-ți batã inima de bucurie și de mulțumire în sinul unor locuri atãt de mărețe și de poetice, locuite de un neam de ómeni, a căror înfãțișare îți umple ochii și sufletul! locuri pline de aducere aminte a strămoșilor nóstri, de povești fantastice și mai ales de doini armonióse.

V. Alexandri ¹

¹ *Vasile Alexandri* s'a nãscut la Bacău la 21 Iulie 1821, și a murit la 22 August 1890 la meșia sa Mîrcești, lângă Roman. A fost ministru, senator, deputat, ministru plenipotențiar, membru al Academiei române și cel mai însemnat poet. A cules poesii populare, a scris poesii, piese de teatru, etc.

† JOCUL DE-A PORUMBEII

Acest joc este pentru copiii de la vârsta de șapte ani până la zece. In acest joc intră și băieți și fete. Se alege un colț de poartă ori de casă, care se dice că e cotețul porumbeilor. După acesta, doi din cei mai răsăriței și mai întreprindători dintre copii, se fac unul uliū și altul porumbar.

Porumbarul se duce la coteț cu toți cei-l'alți copii, cari se dic, că sunt porumbei.

Uliul se depărtază de coteț și-i dă tircóle împrejur, cu mânilé întinse, cum face uliul, când urmăresce de pe sus porumbeii cu aripile întinse.

Nu se apropie de coteț, ca de trei sau de cincă pași, după cum adică se învoesc de la început.

Porumbarul își înalță porumbii, adică trimite pe câte unul din cei mai molaticéi din copii să se preumble ; uliul se ia după dînșii și-i fugăresce, ca să-i prinďă. Aceștia alérgă în drépta și în stânga, amăgind umbletul uliului.

Când vede porumbarul, că vre-unul din porumbii săi este aprópe de a fi prins, dă drumul la câte unul din copii fugaci și mai cotitori.

Acésta se întemplă atunci, când uliul perde răbdarea, lasă pe cei-l'alți porumbi înălțați și se ia după câte unul, se ține după dînsul, îl alérgă și vrea cu dinadînsul să-l prinďă.

Băiatul cel fugaciū, cum ese din coteț, se duce drept la uliū, jócă împrejurul său, ca să-i atragă băgarea de sémă asupra sa, ca să lase pe băiatul cel ostenit și să se ia după dînsul.

Dacă uliul se amăgesce și face ceea-ce voescé porumbul cel nou venit, de multe ori se păcălesce, căci acesta, cum este și de odihnit, bun de picióre și scie să cotéscă, îl obosescé, și alergătura îi este în sec.

Porumbul cel ostenit se întórece la coteț.

Dacă însă uliul nu se amăgesce de porumbul nou venit, nici

nu l bagă sēmă, ci alergă mereu după porumbul, pe care îl fugăria, în sfârșit îl prinde.

Atunci se face că îl ciocnesc în cap, și îl duce la un loc deosibit, unde rămâne până la sfârșitul jocului.

Apoi se ia după un alt porumbel, și tot așa până îi prinde pe toți.

Acest joc vara se jocă.

P. Ispirescu, ¹

B. — MODEL DE RESUMARE

VERSURI

CĂINI ȘI LUPI

FABLĂ

Un câine plin de fală
Numit Buffon,
Celebru liberton,
Sciind istoria ce-i țice naturală
Din cartea lui Bïuffon,
Făcuse o 'ntrunire de câinime;
Dulăi, prepelicari, zăvođi,
Mai toți nerođi,
Și le grăi din înălțime:

* * *

«Câini

«Citadini!

«Voii să vë daū un sfat,

«Ca om de stat.

¹ *Petre Ispirescu* s'a născut în București la 1830 și a murit la 1887. A fost tipograf, dar s'a ocupat cu mult zel de literatura populară și a cules și a scris basme, ghicitori, jocuri copilăresci, proverbe, etc. Lucrările lui sunt de mare importanță.

«Să ștergem urmele de barbarie,
«De care mi-e rușine mie,
«Căci sunt civilisat.
«Netoleranța ruginită,
«Moștenită
«Din timpii primitivă,
«Vă face exclusivă,
«Uitând că lumea-î adă cosmopolită!
«In secolul acesta liberal,
«Nu trebuie și nu se poate
«A nu primi pe lupi la drepturile toate;
«Căci, după codul natural
«Numit zoologie,
«Se scie
«C'acești jupâni
«Și ei sunt tot un fel de câini,
«Cu noi de-o singură tulpină:
«Familia canină,
«Având strămoș pe mopsul cel scăpat
«In țile de potop,
«Făcând un hop,
«In Ararat...!»

*
* *

Sensațiune mare
In lătrătorea adunare;
Căteii măi ales,
Din spirit de progres,
Se distingeau prin gălăgie
Chemând pe lupi la hora de frăție.
Un câine ciobănesc atunci a dis:
«Frumos e 'n teorie
«Și 'n vis;
«Dar vă poftese la stâni,

«Ca să vedeți voi armonie
«De lupi și câini.»

B. P. Hasdeu.¹

CĂINI ȘI LUPII

(Resumat)

Un câine liberal, care scia istoria naturală, făcând o întrunire de câini, le grăi :

Ca om civilizat vă sfătuiesc, să vă lăsați de netoleranța ruginită, căci astă-ți lumea e cosmopolită și e rușine.

Nu se pôte să nu primim pe lupi la tôte drepturile, căci, după cum ne spune zoologia, și ei sunt un fel de câini, de același neam cu noi, din mopsul care a scăpat de potop pe Ararat.

La aceste vorbe, toți câinii, mai ales cățeii, fac sgomot mare, se bucură și vor a se înfrăți cu lupii.

Un câine ciobănesc, însă, dice :

— E frumos ce spuneți dumneavóstră, dar vă rog să poftiți la stână să vedeți ce bine se potrivesc lupii și cu câinii.

¹ *Bogdan Petriceicu Hasdeu* e român din Basarabia. S'a născut la Hotin, la 1838, și-a făcut studiile în Rusia la universitatea din Harcov; venind în țară, a fost magistrat, și apoi profesor la liceul din Iași. Astăzi e profesor la Universitatea din București, director al Arhivelor Statului și omul cel mai distins ca istoric, filolog, literat, în sfârșit enciclopedist și poliglot conștient. A încercat tôte genurile de scrieri și atât în știință cât și în istorie și în poezie a reușit pe deplin.

ESERCITII

Elevii vor resuma în scris bucățile următoare :

SGÂRCITUL

Un sgârcit odată, când era să móră
Se târâ cu 'ncetul la strânsa-și comóră.
Și 'ncepu cu galbeni gâtul să 'și îndópe,
Ca, murind cu dînșii în el să-l îngrópe;
Când făcea acésta vine fără veste
Un nepot să-l vadă, ce fel îi mai este,
Și privind la dînsul cu mirare mare
Cum înghiția aurul ca pe o mâncare,
Incepu a dice și cruce a face :
Ucigă-te tócă, ce îl înveți drace !
Iar dracul răspunsul nevêdut îl dete :
Ba, ucigă-l tóca pe unchiu-ți, bărete,
Că nici chiar eu însu-mi, de-mi dic drac anume,
Și acésta încă n'am vêdut'o 'n lume.

Anton Pann.¹

ȚERANUL ȘI PESCARUL

Un țeran la tîrg se duse
Pesce vrînd a-și tîrgui,
Ș'alegîndu-și un crap mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse

¹ *Anton Pann* era român din Bulgaria. S'a născut la Slidven în 1797. A fost prin armata rusescă ca musicant — fusese luat de Ruși ca prizonier — apoi a venit în Bucuresci, unde intră ca dascăl de biserică. El a scris mult: Căntece de stea, cântări de biserică, proverbe, căntece de lume, fabule și snóve. A trăit în Bucuresci și a murit la 1854.

La códă a-l mirosi.
Pescarul l'astă vedere,
Răbdarea de tot perçënd,

Đice rîdënd :

— Om ciudat ca tine, vere,
N'am mai vęđut de când sunt
Pe ăst pămînt.

Nicî așa minte neródă
Să miroși pescii la códă !

Vrei să afli de e próspët, miróse-l la cap, creștine,
Că el de la cap se strică, și o scie orî și cine.

— Despre cap, đise țeranul,
Nicî mai este de vorbit,
Căci o sciũ, o sciũ, sërmanul
Că de mult a putređit ;

Vream să vęđ încaî la códă dacă este precum spun,
Căci se póte de 'ntemplare să rămăie ce-va bun.

+ C. Bălăcescu. ¹

ȚERANUL ȘI OCHELARIÎ

Un om mereũ auđind
Pe unii pe alții vorbind,
Căți sciũ carte și citese
Cu patru ochi se numese,
A plecat la tęg și el
In desagă cu un miel.
Vęndu mielul, banî luă,
Pe la bolte apoi întră,
De ochi de om întrebând,

¹ C. Bălăcescu s'a născut în Bucuresci, la 1800, Ianuarie 20, și a murit la 1880, Februarie 20. A ocupat funcții administrative ca Prefect și a fost membru în comitetul teatral. S'a făcut cunoscut ca poet. N'a scris mult, dar bine. A reușit mai cu osebite în satiri și fabulă.

La ce negustor se vînd,
Cu care să pótă citi,
Și scrie și socoti.
Un boltaș l-a auđit,
Și, după ce l'a poftit,
I-a dat niște ochelarî,
Ca să vadă tóte mari.
El, dacă i-a așezat,
Și 'ntr'o carte s'a uitat,
A ȓis : «Deșert mē trudesco,
C'uite, nu pot să citesc.»
Negustorul, ș'altii avēnd,
Ii infățişă, ȓicēnd :
«Veđi, aceștia-s boeresci ;
«Dór veđi putea să citești.»
El, prin ei cum s'a uitat,
A ȓis : «Surda mi i-ai dat,
«Că nu pot citi de loc ;
«Se vede, că n'am noroc.»
Boltașul, cātând la el,
I-a ȓis : «Eū mađ am un fel,
«Cu aceia-i vedea bine,
«Că-s scumpi, nu-s pentru orī-cine.
— «Adu-i cāt de scumpi ar fi,
Că-i iađ, d'oiū putea citi.»
Dar, cercāndu-i, a ȓis iar :
«Și aceștia în zadar ;
«Că uite, ochi-mi sgāesc,
«Și tot nu pot să citesc,
«Of, și ce poftă aveam,
«Acasă, cānd mē gāndiam !»
Negustorul l-a 'ntrebat :
«Cum te veđ, n'ai învățat ;
«Și acum te necăjești.
«Pentru 'ntāi, ca să citești.»

— «Veđi bine a r spuus el ;
«De-aceea venii cu un miel ;
«Că, de a  sci să citese,
«De aceştia ce 'mă trebuese ?»

Anton Panu.

  II

PRESCURTAREA

Prescurtarea ne sileşte mintea să caute  i să g sesc  firul logic sau legătura str ns  a ideilor cuprinse în bucata pe care voim să o prescurt m,  i anume în cuvintele  i în forma în care sunt exprimate.

A. — MODEL DE PRESCURTARE
PROSĂ

ORAŞUL GIURGIU

Oraşul Giurgiului, afară de un zid slab ce-l înconjura, era ocrotit de Castelul San-Georgiu. Acest castel avea o poziţie f rte tare. Arta  i natura trebuiseră a-l întări. El era a edat pe o insulă f rte frumos , numită Slobozia  i formată de un mic braţ al Dunării, care se desparte puţin mai d'asupra  i,  nconjur nd un spaţiu de două jugere, cade iarăşi în matca r ului. Ast-fel castelul, acoperind cu totul mica insulă p n  în marginile ei, părea a pluti d'asupra undelor. După t meliile lui ce astă- i încă se ved, acest castel nu e îndoială că a fost zidit de Romani. D r mat în vremea năvălirilor barbarilor, el fu rezidit pe la anul una mie după Christos de Genovezi, de la cari lu   i numele de San-Georgio, patronul acelei neguţ tore republici. Pe la sf rşitul vécului al VIII-lea, Negru-Vodă duce al Făgăraşului,  ntind ndu- i stăpânirea peste t t  ţera Rom nesc  p n  la Dunăre, mai întări castelul San-Georgio. La 1418, c nd Mahom   I năvăli în ţera nóstră de pustii o parte dintr'însa,

între alte cetăți de pe Dunăre ce coprinse, fu și acest castel pe care-l întări.

Puțin după aceea, Românii îl luară înapoi sub vestitul domn Dan al III^{lea} Dracula. La 1431, împăratul Sigismund, rege al Ungariei, mai întări acest castel cu fortificații și alte zidiri, când el trimise pe un viteaz general, Ioan Marotius, în ajutorul lui Dracula-Vodă, împotriva lui Radu poreclit *Prasna Glava*, care intrase în țară cu ajutor de la Turci. Cădând după aceea iarăși în mâinile Turcilor castelul San-Georgiu le fu răpit împreună cu celelalte cetăți de către Vlad-Vodă-Țepeș. Dar după mórtea acestui domn de crudă și viteză aducere aminte, Turcii îl luară înapoi la 1479, fiindu-le dăruit de Vlad VII^{lea}, pe care ei îl numiseră domn fără de alegerea țerei; dar îl perdură curând după aceea și Românii îl stăpâniră până la anul 1544, când Turcii îl luară iarăși împreună cu Brăila și Turnul. De atunci el fusese mereu în stăpânirea lor, până în acest an 1595, și apoi după mórtea lui Mihailu, cădu iar în mâinile lor, și fu stăpânit de dinșii până la tractatul de la Adrianopole (1830), în urma căruia se dărâmă cu totul și orașul intră în stăpânirea noastră.

Nicolae Bălcescu. ¹

ORAȘUL GIURGIU

(Prescurtare)

NOTA. Parantesele arată locul de unde s'a'u lăsat afară cuvinte.

Orașul Giurgiului, afară de un zid slab ce-l înconjura, era ocrotit de castelul San-Georgiu. Acest castel avea o poziție foarte tare: (————) era așezat pe o insulă (——) numită Slobozia, (————) pe care o acoperea cu totul

¹ *Nicolae Bălcescu* s'a născut la 1819, Iuniu în 29, în Bucuresci și a murit la *Palermo* (Italia) în 5 Octombrie 1852, în etate de 33 ani. A fost militar, apoi a demisionat; a luat parte la revoluția din 1848, din care cauză a fost exilat. S'a ocupat cu studii istorice. Avem de la el: *Istoria Românilor sub Mihailu-Vodă Vitezul*.

până la margini (————). După temeliele lui (——) nu e indoială că a fost zidit de Români. Dărâmat în vremea (——) barbarilor, (——) fu rezidit, pe la anul 1000 după Christos, de Genovezi, de la cari luă numele de San-Georgio (——). Pe la sfârșitul vécului al XIII^{lea}, Negru-Vodă, (——) întindându-și stăpânirea peste totă țara Românească până la Dunăre, mai întări castelul San-Georgiu. La 1418, când Mahomet I-iu năvăli în țera noastră, (————) coprinse (——) și acest castel, pe care 'l întări. Puțin după aceea, Români îl luară înapoi sub Dan al III^{lea} Dracula. La 1431, împératul Sigismund (————) mai întări acest castel cu fortificații și alte zidiri, (————). Cădënd după aceea iarăși în mânilé Turcilor castelul San-Georgiu le fu răpit de (————) Vlad-Vodă-Țepeș (——). După mórtea acestui Domn (————) Turcii îl luară înapoi la 1479, fiindu-le dăruiat de Vlad VII^{lea} (————); dar îl perdură curënd (————) și Români îl stăpâniră până la 1544, când Turcii îl luară iarăși împreună cu Brăila și Turnul. De atunci el fusese mereu în stăpânirea lor până în (————) 1595, și apoi, după mórtea lui Mihaïu, cădu iar în mânilé lor, și fu stăpânit de dênșii până la tractatul de la Adrianopole (1830), în urma căruia se dărâmă cu totul și orașul intră în stăpânirea noastră.

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

(Prescurtare)

Haideți prieteni, dice Mihaïu, băiatul cel mai mare; mama nu este acasă, haidem să facem rășboi, să batem pe Turci. Eu sunt Mihaïu-Vitézul (————). Haideți în bucătărie să vé dați arme (————). Așa, intrați cu toții.

Na! Mătura să fie stégul (——). În loc de pistóle luați (——) câte o lingură; în loc de săbii luați câte un cuțit; care n'are cuțit póte lua o furculița.

Aşa ! Puneți și câte o pană de găscă la pălărie.

Bravo ! Acuma sunteți gata (————).

Voi, trâmbițași, luați câte o pâlnie și suflați (——). Voi, toboșari, (————) luați câte o olă și bateți (——). Călăreții (——) să ia (——) vătrașul, (——) câte o vergea...

Așa! (——) Păcat (——) că n'avem barbe și mustăți ! (——) Stați ! Am găsit (——). Iată în vatră mulțime de cărbuni, luați (——) și ve faceți mustăți și barbe. Așa, bine !

Acum să vină Turcii, dacă le dă mâna.

De-acuma ori-ce ar fi, umflați trâmbițași obrajii, suflați vîrtos și hai :

Nainte ! Marș ! Un, doi ; un, doi...

— Ho ! Napoi că vine mama (——).

EXERCITII

Elezii vor prescurta în scris bucățile următoare :

BĂIATUL CINSTIT

Alexandru găsește pe drum un bricég, și bucuria lui e nespuse de mare, pentru că era un bricég foarte bun și foarte frumos : avea două limbî ; iar plăselele îi erau de sidéf.

Mergînd așa, Alexandru vru să-și taie o nucea, și se oprește la un alun ; dar în vremea asta iată un om vine pe drum, și fără a-l vedea pe dînsul, merge, uitîndu-se cu ochii pe jos, par-că ar fi perdut ceva.

Alexandru însă, vedînd pe om, se gîndesce : Negreșit acesta e omul, care a perdut bricégul ; și pe dată se apropie de om, și-l întrebă ce caută.

— Ce să caut ? dragă ! Am perdut un bricég de sidéf, cu două limbî.

Alexandru, auzînd așa, scote bricégul, și-l dă omului.

— Mulțumesc, băiete, ți se omul. Acésta dovedesce, că ești un băiat cinstit. Cinstit să fii de totă lumea; și cinstit să-ți fie némul Alexandru era în adevăr un băiat cinstit.

LENEȘUL

Un om leneș se plângea mereu, că e greu de trăit.

— Rău e în țară la noi, ți se el. Nu ai nimica ce-ți trebuie. Cauți haine, cauți de mâncare, ori cauți alte lucruri trebuțore, nu găsești nimica. Toți din toate părțile, pentru ca să-ți dea ceva, te pun la treabă. Dar, pentru Dumnezeu, când să mai muncești? Noptea trebuie să dormi; ziua e bine de dormit, căci e cald și seara e foarte plăcut lucru să te culci de vreme. O să mă duc într'altă țară!

S'a ținut de vorbă, și s'a dus în altă țară, și încă nu numai într'una, ei a fost prin toate țările din Europa, și din Asia, și din Africa, ba a fost și prin America, și știți ce a făcut la urmă?

Vedând, că pretutindenă tot muncă și hărnicie se cere, a venit înapoi în țară, și s'a pus pe muncă. Să-l vedeți acuma ce vesel și ce mulțumit este, și ce case frumoase are!...

GEORGE RAȚ LA ANDREI BATHORI

Mihaiu-Vodă, aflând de tabăra cardinalului de la Saș-sebeș trimise în Ardeal pe banul Mihalcea, sfetnicul său de aproape, și pe George Raț, sârb cu némul și cu numele, spre a cerceta puterile și gândurile lui Andrei. Sosind lângă acest prinț, ei îi declară că Mihaiu-Vodă voesce să năvălescă în Bulgaria, în vreme ce Ibraim-Pașa răsboia în Ungaria, după cum făcuse cu isbândă în anul trecut și că ar dori pentru acésta să nu i se întempe în lipsă vre-o primedie din partea Ardélului. Cardinalul (Andrei Bathori) incredință pe trâmishi că Mihaiu-Vodă pôte fi sigur că nu i se va aduce nici o stinjinire la întreprinderile sale; pe lângă acest răspuns, trâmishi raportară lui Mihaiu că în tabăra de lângă Saș-sebeș Andrei

avea numai niște pretorienți și ore-carți mercenare: iar óstea țerei se licențiasse din pricina sêrbătorilor și fiind fără grijă de vrăjmași.

Nicolae Bălcescu.

B. — MODEL DE PRESCURTARE

VERSURI

Bucățile în versuri nu se pot prescurta până ce nu vor fi mai întâiu schimbate construcțiile inverse în construcțiuni directe. Pe lângă acesta, observăm că, prescurtând o bucată în versuri, suntem adese-ori nevoiți să lăsăm afară propozițiuni întregi și încă propozițiuni al căror înțeles e adese-ori de mare însemnătate.

Prescurtarea bucăților de versuri coprinde trei lucrări: a) transformarea versurilor în prosă, b) transformarea construcțiilor inverse în directe și c) prescurtarea propriu zisă.

Din aceste trei feluri de lucrări, se vede de ce însemnătate este prescurtarea bucăților în versuri.

EXERCITII

Elevii vor prescurta în scris bucățile următoare:

DREPTATEA CELUI MAI TARE

Capra, óea și o juncă
Cu un leu foarte cumplit
Care domnia într'o luncă,
Intre ei s'aũ invoit
Ca să facă-o vênătoare și precum li se cuvine
Să împartă între-sine.

Capra 'n cursa ce-a întins
Pe un cerb întâiu a prins
Și ^{ne}acest vênat îndată
Către soții sei arată.
Atunci leul împêrat
Pe degete-a numêrat,
Dicênd : de sciũ socotêlă,
Suntem patru la 'mpărtêlă.
Și vênatu-apoi împarte,
Făcêndu-și d'întâiu o parte,
Dicênd : asta mie-o ieũ ;
Parte-a doua se cuvîne ^{un rãu}
După drept celui mai tare
Și-acêsta cred c'o sciți bine !
Parte-a treia o ridic
Pentru că sunt mai voinic ;
Iar cu partea de pe urmă
Socotêla ni se curmă,
Pre cel ce brâncă-a să 'ntindă
Îl sugrum și-l fac merindă.

G. Asachi, ¹

SGÂRCITUL

Peste un riũ lat și mare,
Și repede eurgêtor
Vrênd să treacă-un ôre-care
Sgârcit, d'argint iubitor,

¹ *George Asachi* s'a născut în Moldova, în târgușorul Herța din jud. Dorohoiũ, în 1788. A învățat la Lemberg în Galiția, și apoi la Viena. Era inginer și arhitect, în urmă s'a făcut profesor. Lui se datoresce înființarea Teatrului Național și a Conservatorului din Iași. A scris cărți de matematici și de istorie ; a scris fabule și diferite diare. A murit în 1869, în vîrstă de 81 de ani.

Mergând pe punte, se pare
Unde-a călcat n'a vădut,
Căci, smintind din întemplare
Un pas, în rîu a cădut.
Și 'ncepu să strige 'n apă :
Vaî de mine, mă 'nec, mor!...
Vino, lume, de mă scapă
Dă-mi mână de ajutor!

* * *

Un pescar din întemplare
Care-aprópe s'a aflat
Alergând spre-a lui scăpare
Iute 'n rîu s'a aruncat,
Și cu multă ostenelă
Spre el degrab înotând
L'a ajuns într'o clipeală
Curaj dându-î și strigând :
— Dă-mi încóce mână, frate,
Intinde-o măi degrab
Să te scap de inecare,
Aibî curaj și nu fii slab !

* * *

El, *dă-mi* auđind prin unde,
Prea amar s'a supărat
— Nu-ți daŭ nimic, îi rěspunde
Și 'n adânc s'a cufundat.

Anton Pann.

LUNTREA PE USCAT

In zori de zi frumoasă la țermul unei ape,
O luntre sprinteioară cu pânzi subțiri și albe,
Mândru se legăna ;
Și valurile line de sóre poleite,
Chiar ca vesmînt de stofă pe lângă ea 'ncrețite
Frumos o prejura.

Senin de-asupra cerul, sub ea ca sticlă mare,
Ș'a florilor mirasmă, ș'a zefirilor bóre,
Gingaș o desmierda,
In cât părea că tóte i se supun, se plécă,
Și vor ea a lor grații numaî de cât să 'i placă,
Iar luntrea s'alinta.

Spre séră însă apa de vînt cumplit gonită,
Sê trase de la țermuri, și luntrea părăsită,
Ca un bêtrân nemernic,
Pe lut uscat rēmasă, cu pânzele sfărmate,
Cu cārma prăpădită, cu cóstele uscate,
Ca un butuc netrebnic.

Așa ne lucesc tóte în zorile vieței,
Așa ne pare lumea în vērsta tinereței,
Dar precum stéua zilei se 'ntunecă de nópte :
Așa a vērstei séră vine să ne deștepte,
Că tóte sunt nălucă, că tóte sunt menite,
Pe om să amăgescă,
Spre a uita căitul, ca luntrea făr' de minte,
Ce are să pățescă.

Cavaler Const. Stamati. ¹

¹ *Cavalerul Const. Stamati* a fost român din Basarabia. S'a născut pe la sfârșitul secolului trecut, pe când Basarabia nu era în stăpânirea Rusiei; a învățat în Iași, dar a scris în Basarabia; și în acea singurătate, în mijlocul limbei rusesci, a scris poeziile și fabule românești de totă frumusețea. El a murit pe la 1870.

§ III

AMPLIFICAREA

Amplificarea bucăților fie în prosă fie în versuri e ceva mai greu de cât prescurtarea, dar e un exercițiu foarte folositor. Prescurtarea ne silește mintea să caute și să găsească firul logic sau legătura strinsă a ideilor coprinse în bucata pe care voim să o prescurtăm ; amplificarea, însă, silindu-ne să căutăm ce s'ar mai putea adăoga pe lângă cele scrise, ne face, prin acésta, pe de-o parte să comparăm cele scrise cu cunoșcințele care le avem noi în minte, iară pe de altă parte, silindu-ne să alegem dintre cunoșcințele noastre pe acele cari s'ar putea adăuga, ne face să creăm, adică ne face să *compunem*.

A. — MODEL DE AMPLIFICARE

PROSĂ

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL

- Scii, ce tare și primejdios este omul? și se vulpea către lup.
- Cum se poate, cumetă, și se lupul, aște să-mi arăți și mie un om.
- Haide!
- Așa vorbesc între dênșii lupul și vulpea, când iată trece un bêtân.
- Mă rog, acesta nu e un om? întrebă lupul.
- Nu. Acesta a fost om.
- Dar copilul cel care vine după dênsul, este un om?
- Nu. Acela are să fie un om.
- Dar bărbatul cel cu barba négră, care merge drept și pășesece apăsat?
- Acela e un om. Păzesce-te!

- Vrea să dică, de care să mă păzesc mai mult?
— Apoi să te păzesci de acest din urmă, pentru că el se apără însu-și și e tare și puternic.
— Dar de cel de al doilea, de copil?
— Și de acela să te păzesci, pentru că pe dânsul îl apără alții, care îl ajută, ca să se facă om.
— Dar de cel d'întăiu?
— Și de acela să te păzesci, pentru că pe acela îl ocrotesc alții, pe care 'i-a ocrotit și dânsul, pentru ca să fie ómenii.
— Vrea să dică, de cine trebuie să mă păzesc?
— Să te păzesci de toți, căci și ómenii tot așa fac.

Cine nu se păzesc,
O pãtesce.

LUPUL, VULPEA ȘI OMUL

(Amplificare)

NOTA. Cuvintele adăugite le-am însemnat prin subliniare.

— Știi, d-ta, dragă cumêtre, ce tare și primejdios este omul, disse într'o di vulpea către lup.

— Ce spui, cumêtre?... Cum se pôte, disse lupul, aide dar atuncea să-mi arăți și mie un om, ca să ved cum o fi el, cu córne, cu códá?!...

— Haidem, dacă vrei.

Așa vorbesc între dânsii lupul și vulpea, când iată trece un om bėtrán, de abia mergénd și sprijinindu-se într'un băt.

— Ian privesce, mă rog, acesta nu e om? întrebă lupul.

— Nu, cumêtre. Acesta a fost deja om.

— Dar copilul cel micușor, care vine după dânsul nu este om?

— Nu, cumêtre. Acela o să fie om de-acum înainte.

— Dar bărbatul cel de colo, cu barba négră și svelt, care merge drept și pãsesce apãsat?

— A!... Acela e om! Acela e om, dragă cumêtre, și păzeste-te de dênsul.

— Vrea să dică, de care trebuie să mă păzesc mai mult?

— Apoi, eú dic să te păzesci de acest din urmă, pentru că acesta scie și pôte a se apăra el însu-și și e tare și puternic, precum il vedi.

— Dar de cel de-al doilea, de copil, trebuie să mă păzesc?

— Și de-acela trebuie să te păzesci, pentru că pe dênsul îl apără și îl ajută alții mulți ca să se facă om.

— Dar de cel d'întăiu să mă păzesc?

— Da. Și de-acela să te păzesci, cumêtre, pentru că pe acela îl ocrotesc și îl ajută alții mulți pe cari 'i-a ocrotit și dênsul, pentru ca să ajungă să fie ómeni.

— Vrea să dică, de cine trebuie să mă păzesc?

— Să te păzesci de toți, fétul meu, căci și ómenii tot așa fac.

Cine nu se păzesc
Acela o pătesc.

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

(Amplificare)

Haideți, prietini, dice, într'o sêrbătóre de vară. Mihaiú, băiatul cel mai mare dintre toți cei-l'alți copii cari erau cu el. Mama nu este acuma acasă ca să ne opréscă, haidem să facem rásboiú, să batem pe Turci. Eú sunt acuma Mihaiú-Vitezul cel vestit, haideți cu mine. Haideți la noi în bucătărie să vê daú armele cele mai frumoșe! Cine este băiat așa de mare în cât pórtă cisme și pantaloní, acela pôte fi și el soldat, adică pôte să mérgă cu noi. Așa, băieți intrați cu toții, p'aice, în bucătărie.

Na, Costică! Mătura să fie stégul nostru, spaîma Turcilor. In loc de pistóle, saú puscí, luați fiesce-care câte o lingură; in loc de săbii luați câte-un cuțit; care n'are de unde mai găsi cuțit, póte lua, la nevoie, o furculiță.

Așa! bravo, băieți! Puneți acuma și câte o pană de găscă la pălărie.

Bravo, bine! Acuma ved că sunteți gata înarmați până in dinți.

Voi, care voți să fiți trâmbițași, luați câte o pálnie și suflați tare. Voi, cei-l'alți care voți să fiți toboșari, in loc de tobe, luați și voi câte-o ólá și bateți sdraván într'in-sele, numai băgați de sémă să nu le stricați.

Călăreții, in loc de cai, să ia unul vătraul, alții să ia câte o vergea, că sunt fôrte bune de călărit.

Așa, bravo, băieți! Suntem curat ostași! Păcat numai că n'avem barbe și mustăți!... Dară stați! Mi-a venit ceva in gând! Am găsit și pentru asta! Iată in vatră sunt mulțime de cărbuni. Luați cu teții cărbuni și vă faceți mustăți și barbe! Așa bine.

Acuma să poștească să vină Turcii, dacă le dă mâna.

De-acum ori-ce ar fi, băieți, umflați trâmbițași obrajii, suflați vèrtos și hai:

Nainte! Marș! Un, doi; un doi!...

Ho! Napoi, că vine mama și ne vede unși cu cărbune.

ESERCITIÎ

Elevii vor amplifica în scris bucățile următore:

CAPUL DE MORT

Un tînér bogat, bine făcut, mergea la plimbare călare pe un cal frumos și dintre cei mai bunî. Pe cale, ast-fel se gândia in sine.

Ce bine trebuie să'mî stea mie! Cal bun, șea frumósă, pe mine

haine scumpe și în buzunare bani de cheltuială, cât îmi trebuie. Cine e mai mare și mai fericit de cât mine?! Mai 'nainte stăteam pe gânduri, dar acum vîd, că sunt om mare, și pot să fac orî-ce de acuma în coio, tot mare rîmîi. De acuma tîtă viața am să mă plimb, am să'mî fac tîte gusturile, și cine mî-o dice o vorbă,... o pîtesee: E hotărit, că eî sunt un om mare.

Gîndind însă tînerul ast-fel, și, mergînd mai departe, îatā vede înr'un cimitir pe un om, săpînd o grîpă.

— Ce faci acolo, omule? înrîbă tînerul pe om.

— Îatā, domnule, sap o grîpă, să desgrop nisce morți, dar, săpînd, mult mă bat cu gîndul, și mă socotesc, și nu pot eși la capît..

— Cu ce? înrîbă tînerul.

— Îatā cu ce, dice omul: Am găsît un cap de mort, și am voit să sciî, al cui va fi fost acel cap? Al unui om bogat, sau al unui sîrac? Și nici un semn nu se vede pe dînsul. Se vede că după mîrte, cel sîrac și cel bogat, cel mare și cel mic, tot una sunt! Iar gîndindu-mă la aceste lucruri, am rîmas fîrte nemulțumit, pentru că mî-am đis:

Dacă faci fapte mari, îți rîmîne numele; iar, dacă nu faci, nimica este! Și sunt nemulțumit, căci pînă acum n'am făcut nimica!

La aceste cuvinte tînerul rîmase și el pe gînduri, și ar fi vrut să lase și cal și tot. Se gîndia numai la fapte mari.

VULPEA ȘI BARZA

Cumîtra vulpe e un hoț viclî; ea fură tot ce pîte. Ea se bucură de paguba altuia, și păcălesce pe tîtă lumea. Dar odată și ea a fost păcālî. Să vî spuî cum:

Odată vulpea a trimis berzei vorbă, să vie la prînz la dînsa. Cumîtră barzā, a đis vulpea, vino să mînîncî la amiadî cu mine! Barza a primit bucuros să mîrgā la vulpe, căci se gîndia: Vulpea are acasă de tîte, ce'i trebuie; de bunā sîmā ea îmi va da

de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a mâncat nimica, cât a fost ziua, ca să fie tare flămândă, când va merge séra la vulpe, și apoi acolo să mănânce odată boeresce. Când s'a făcut séra, barza s'a dus. Vulpea întinsese pe masă fel de fel de talere, dar în toate talerile era supă. N'a pus pe masă nici linguri, nici furculițe, iar de pâine și de carne nici vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru; dânsa cu ciocul său cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nici să bea, nici să sórbă supa. Vulpea a început să poftéscă pe barză: Te rog, mănâncă din supa acésta, că e fórte bună! Ori mănânci de aici, mănânceă ce ți place! Dar barza nu putea să mănânce nimic, și vulpea rîdea într'ascuns de barza cea flămândă, care avea mâncarea pe masă și muria de fóme, căci nu putea nici să o guste. Vulpea însă mánca sdraván cât șépte, Barza, vedénd că e păcălită, a înghițit'o, a tăcut frumușel, și s'a dus supérată acasă.

După câte-va zile, barza a trimis o slugă la vulpe, și a rugat'o să vie la cină. Vulpea se gândia: Cât e de próstă barza! Ea n'a vedut, că mi-am bătut joc de dânsa! Și acum mă mai chiamă și la cină! Vulpea s'a dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustóse. Vulpea miroșia și se bucura ce mánări bine pregătite avea dânsa să mănânce! Pesce fript! Vulpii îi place pescele, de și barza toemaí pesce 'i-a pregătit. Dar când colo ce să veđi! Tóte fripturile cele bune erau puse în carafe cu găturile strimte și lungi. Barza poftéa pe vulpe mereu: Poftim cumétră vulpe! poftim carne și pesce fript, picióre de bróscă, dacă vreí, de aici, ori de aici: poftim! Și barza cu ciocul ei cel lung scotea din carafe bucăți de friptură și mánca sdraván; Vulpea se uita la barză cu multă poftă, dar nu putea să mănânce. Botul ei cel gros nu încápea în carafă, ca să scóță carnea. Și așa a rămas flămândă, și rușinată s'a dus acasă. Ómenii, cari au auđit povestea acésta, au đis: «Așa 'i-a trebuit vulpii! De ce a păcălit dânsa întâi pe barză? Bine a făcut barza.»

CAII ROMÂNIEI ÎN VECUL XVIII

România avea nenumărate erghelii de cai ; cele mai însemnate, prin rasa lor, se află în Moldova de sus și în vecinătatea Prutului, unde cresceau pe locurile uscate și înalte un fin subțire și hrănitor. Caii moldovenesci erau superiori, în toate privințele, celor din Valachia, unde crescerea acestor animale era neîngrijită.

Afară de caii de rasă, ambele principate produceau mulțime de cai de rënd, foarte buni pentru muncă și pentru comerț.

În Moldova, fie-care boer ținea câte 100 și 200 de iepe. Părul cel mai comun era negru și roș. Regimul ergheliilor era foarte rustic ; totă vara caii erau la pășciune, și iarna se hrăneau cu fin.

Intr'o erghelie se lăsa pentru fie-care zece iepe un armăsar. Moldovenii preferau armășarii pentru a dobândi dintr'înșii prăsilă, care se deprindea cu traiul locului. Caii ast-fel prășiți erau mai sănătoși de cât aceia, care proveneau din armășarii curați din Asia.

Ca faptură, caii de Moldova erau în destul de mari, atât pentru călărie, cât și pentru tras ; aveau o înălțime de 15 până la 16 pumni nemțesci ; erau făcuți bine, iuți, docili și aveau copita tare. Prusianii și austriacii îi cumpărau pentru cavaleria lor ușoară.

Caii din Valachia erau foarte căutați, nu numai de către ofițerii nemți din Transilvania, dar și de către comercianții din Polonia, cari veniau în țară anume pentru acest sfârșit.

Cantemir ne-a lăsat ore-cari amănunte asupra cailor Moldovenesci. Caii din partea muntelui erau mici și aveau ore-care asemănare cu caii rusesci ; erau vârtosi și traînici la muncă ; aveau copitele atât de tari, în cât nu aveau trebuință să fie potcoviți.

În partea câmpului, caii erau mai mari, mai frumoși, potriviți la călărie, iuți și traînici. Erau căutați nu numai de Leși și de Unguri, dar și de Turci, cari aveau și proverbul că un tînăr persian și un cal moldovenesc este tot ce poate fi mai deosebit.

Împrejurul hotarelor Moldovei se află erghelii de cai sêlbateci, cari se deosebiau de cei domestici numai printr'aceea că erau mai

mici și aveau copitele de o palmă de late, rotunde și tari. Căii aceștia se cumpărau de tătarii din Bucég pentru mâncare și pentru serviciu.

P. S. Aurelian. ¹

B. — MODEL DE AMPLIFICARE VERSURI

La amplificarea bucăților în versuri se procedează ca și la prescurtare, transformând construcțiile din indirecte în directe, adică prefăcând versurile în prosă și apoi adăugând ceea-ce se poate adăuga.

CĂINELE SOLDATULUI

Rănit, în bătae, soldatul căduse,
Și 'n puține zile chinuit muri,
Departa de mamă, care îl crescuse,
Și care-l iubi.

Sărman, fără rude, pe țermuri străine,
N'avea nici prieteni, nici un ajutor;
Nu era ființă, care să suspine
Pentru'un trecător.

Singurul tovarăș de nenorocire,
Singura-i avere, un câine iubit,
Ședea lângă dânsul, și'n mare mâhnire,
Părea adâncit.

¹ P. S. Aurelian s'a născut la Slatina în 1834. A fost ministru. Astăzi e profesor și director al școlii de agricultură din București și membru al Academiei române. Se ocupă cu studii economice.

Acum tot e gata pentru îngropare,
Acum ridic trupul pe mâini de soldați,
Cinstea hotărîtă acelor care
Mor pentru 'mpărați.

În fruntea paradei câinele pornesce,
Din ochii lui pică lacrimi pe pământ;
Ca un iubit frate, el îl însoțesce
Până la mormînt.

Aici se opresce, aici se aședă,
Nimica nu-l face a se depărta;
Așteptă să-l strige, crede c'o să-l vadă,
Când s'ar deștepta.

Câte-odată cercă piatra s'o ridice,
Câte-odată latră dup'un călător,
Coprins de durere «Vino» par'c'ar țice,
«Să-mi dai ajutor!»

Iară când străinul, de milă, voesce
A-l trage de-oparte și hrană a-î da,
El își plécă capul, în pământ privesce,
Și nimic nu va.

De două orî nóptea cu umbrele sale
Emisferul nostru l'a învăluit,
Și sërmanul căine din locul de jale
A fost nelipsit.

Dar în diminéța acea viitoare,
Pe când se deșteptă omul muncitor,
Zăcea lângă grópă, mort de întristare,
Câinele Azor!

Gr. Alexandrescu. ¹

¹ Gr. Alexandrescu s'a născut pe la 1812 la Têrgoviște și a murit la 1886. E cunoscut ca scriitor și mai ales ca poet. Din tóte scrierile sale, genul în care a reușit mai bine, este fabula. Gr. Alexandrescu a fost cel mai mare fabulist român.

CĂINELE SOLDATULUI

(Amplificare)

Bietul soldat căduse rănit în bătae și'n puține zile, chinuit de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muri departe de mumă-sa care îl crescuse și care-l iubea.

Fiind sërman și fără rude pe țermuri străine, n'avea nici prieteni, n'avea nici un ajutor; nu era pe 'mprejurul lui nici o ființă care să suspine, orî să i se facă milă de un biet trecător ca dînsul.

Singurul lui tovarăș de nenorocire, singura-î avere era un câine, care pentru credințeoșia lui îi era foarte iubit. Acest biet câine ședea și noapte lângă dînsul și părea adâncit în mare mâhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul mortului se ridică pe mâni de soldați, adică i se face cîntecul care este hotărită pentru toți acei cari mor pentru împărați, saŭ pentru țară și pentru nêmul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, câinele pornesce în fruntea paradei, așa de intristat că din ochii lui pică pe pămînt lacrimi; ca un frate iubit el îl însoțesce până ia mormînt.

Când ajunge la mormînt, câinele se opresce aici, se așeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormînt, așteptă ca stăpănu-sêu să-l strige, crede c'ò să-l vadă când s'ò deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cêrcă să ridice piatra de la mormînt, câte-odată latră după câte-un călêtor, parc'ar țice, sërmanul coprins de durere: Vîno să-mî dai ajutor!

Iară când străinul, de milă, voesce a-l trage încolo de oparte și a-î da hrană, el își plêcă capul, privesce în pămînt și nu vrea nimic.

De când a murit soldatul și până acuma, noptea cu umbrele sale a învăluit emisferul nostru de două ori, și sormanul căine, în timpul acesta de două zile, a fost ne- lipsit din locul de jale, de la mormint.

Dar a treia zi, în dimineața cea vitore, în zori de ziua, pe când se deșteptă omul muncitor, căinele Azor zăcea lângă gropă, mort de întristare.

CĂINI ȘI LUPI

(Amplificare)

Un căine, mândru, plin de fală, numit Buffon și cunos- cut ca celebru liberton, știind și el din păcate istoria ce- i dice naturală din cartea naturalistului Biuffon, făcuse în- tr'o zi o întrunire de căinime, de fel de fel de căini: dulăi, prepelicari, zăvodii, mai toți nerozii, și le grăi, din înăl- țime, ca un orator:

Căini, citadini!

Voi să vă dau astă-zi un sfat, ca un om de stat, ce sunt. Haideți fraților să ștergem urmele de barbarie de care, astă-zi vă jur că mă-e rușine mie, căci sunt civilizat.

Netoleranța ruginită, moștenită de noi tocmai din tim- pii primitivi vă face să fiți exclusivi, uitând ca niște ză- păciți că lumea-î ați cosmopolită!

În secolul acesta care e un secol liberal, nu trebuie, domnilor, și nu se poate a nu primi și pe bietii lupi la drepturile toate; căci după codul natural, numit zoologie, să scie deja de mult c'acești jupăni, adică lupii, și ei sunt tot un fel de căini, și sunt cu noi de o singură tulpină, din familia canină, având strămoș cu toții pe mopsul cel scăpat în zile de potop, făcând un hop tępăn în Ararat

In urma acestor vorbe, senzațiune mare se face în lătrătórea adunare! Căteii mai ales, din spirit de progres, se distingeau, mai mult de cât alții, prin gălăgie, chemând cu toții pe lupi la hora frăției.

Un câine ciobănesc atunci, în mijlocul entusiasmului, a dis :

« Ceea-ce spuneti voi, fraților, frumos e în teorie și în vis. Dar, dacă voiți să vă convingeți, vă poftesc să veniți pe la noi, pe la stână, ca să vedeți voi acolo armonia de lupi și câini.»

E S E R C I Ț I Î

Elevii vor amplifica în scris bucățile următoare :

DAN CĂPITAN DE PLAIU

(Fragment)

Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejari,
Crescuți dintr'o tulpină pe culmea cea de munte
Ș'având ca o corónă un secol pe-a lor frunte.

— «O! frate, dice unul, un vânt în mieș de nópte

«Adusu-mi-a din vale lung vaet, triste șópte!...

«E sabie în țéră! aű năvălit Tătarii!

«Ș'acum în bălți de sânge își jócă armăsarii!»

— «Așa! răspunde altul, colo în depărtare

«Zărit'am astă nópte pe cer lumină mare!

«Ard satele române! ard holdele 'n câmpii!

«Ard codrii!... sub robie cad fete și copii;

«Și 'n fumul ce se 'nalță cu larme șgomotóse

«Sbor suflete gonite din trupuri sângeróse!»

Bătrânul Dan aude, suspină și nu crede,

Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede

Trecând un stol de vulturi urmați de uli grămadă,

Atrași în orizonuri de-a morții rece pradă.

Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc.
«La luptă, Dane! țera-î în joc, țera-î în foc!»
Bătrânul Dan desprinde un paloș vechiū din cuiū
Și paloșul lucește voios în mâna lui;
Bătrânul Dan pe sînu-î apasă a lui mână
Și simte că tot bate o inimă română.
El dice cu mândrie, nălțând privirea 'n sus:
— «Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.
«O Dómne, Dómne sfinte, mai dă-mi dîle de traiū
«Pân' ce-oiū strivi toți lupii, toți șerpîi de pe plaiū!
«Fă tu să-mi pară numai atuncî paloșul greū,
«Când inima înceta-va să bată 'n peptul meū;
«Ș'atuncî inima numai de-a bate să încete,
«Când voiū culca sub țerînă a dușmanilor cete!»
Apoi el strînge chinga pe stravenele-î șale,
Iși face-o cruce, plécă și se cobórá 'n vale.

V. Alexandri.

SBURĂTORUL

(Fragment)

Era în murgul sereī și sórele sfințise:
A puțurilor cumpenī țipând par'că chiema
A satului cirédá ce greū mereū sosise,
Și vitele muginde la sghiab întins pășia.
Dar altele-adăpate trăgea în bătătură,
In gemete de mumă viței lor strigau
Vibra al sereī aer de taur grea murmură;
Sglobii sārind viței, la uger alergau
S'astâmpără ășt sgomot, ș'a laptelui fontână
Incepe să se audă ca șopot în susur.
Când ugerul se lasă sub feciorésca mână,
Și prunca vițelușă tot tremură 'mprejur!

Incep a luci stele, rënd una câte una.
Și focuri în tot satul încep a se vedea;
Târđie astă-seră răsare acum și luna,
Și colea câte-o dată tot cade câte-o stea.

Dar câmpul și argéua câmpénul ostenesce
Și dup'o cină scurtă și somnul a sosit.
Tăcere pretutindenî acuma stăpânesce,
Și lătrătorii numai s'aud neconținut.

E nópte 'naltă, 'naltă, din mijlocul țării
Vestmântul sėu cel negru de stele semėnat.
Destins coprinde lumea, ce în brațele somniei
Viséză câte-aieva deștópță n'a visat.

Tăcere este totul și nemișcare plină:
Un cântec saű descântec pe lume s'a lăsat;
Nici frunza nu se mișcă, nici vėntul nu suspină,
Și apele dorm duse, și morile aű stat.

I. Heliade Rădulescu ¹.

K A H E R

Pe-o pétră muceđită lângă-o moschee bogată
Acoperit cu sdrențe un cerșetor zăcea,
Și veșteda lui față de anű era brăsdată,
Și-a lui vedere scursă de mult acum era.

Pe drum, pe lângă dēnsul, cu pasurű regulate
Toű bine credincioșii încet, tăcuű treceau,
Cu mânele pe pepturű și frunűile plecate,
Spre templul rugăciunei pios se îndreptaű.

¹ I. Heliade-Rădulescu s'a născut la 1802 în Tėrgoviște și a murit la 27 Aprilie 1872. A fost profesor, jurnalist, scriitor în tóte genurile de scrieri, poet și om politic. Pentru marele lui merite, țara recunoscėtóre i-a ridicat o statuie în Bucuresci.

Și pasurile line loveau a sa ureche,
Dar nime spre bătrânul privirea nu pleca.
Și nici da o pomană în mâna lui cea veche
Și vocea lui cu jale acest fel cuvânta :

«O frate care intri în templu de credință,
«Nu trece lângă mine cu suflet ne'ndurat.
«Privesce-mă alba frunte plecată de căință,
«Privesce cum isvorul vederei mă-a secat.

«O ! pune o pomană în astă vechie mână,
«Ce veștedă, sbârcită spre tine s'a întins,
«Căci ea odinioară a fost a ta stăpână,
«Ș'a 'ntregii lume frîuri într'însa a coprins.

«Calif am fost odată, ș'al meu grozav renume
«Pe-aripa biruinței sbura îndepărtat,
«Puternica mea voce cutremura o lume,
«Regi și 'mpărați la tronul-mă supuși s'a'au închinat.

«Aveam o mândră față și ochi plini de scânteii,
«Vedeai de bogăție palatul meu gemând,
«Copii aveam ca îngerii și multe dulci femei ;
«Slăvit ca și profetul eram pe-acest pământ.

«Dar vai ! împins de-un demon eă crud, fără de lege,
«Al bunului meu frate, eă tronul am răpit,
«Și ghiare în spre dînsul întins'am sacrilege,
«Și'ntr'a lui Allah templu pumbaru-mă l'a lovit.

«De-atunci anii fără' de număr trecut'a'au peste mine.
«Și fie-ce minută un secol a ținut ;
«Sdrobit și orb sunt astă-zi și mórtea nu mai vine
«Să 'ngrópe amintirea grozavului trecut.

«O frate ! în spre mine privirile senine
«Le plécă și nu trece cu ochiú ne'ndurător ;
«Ađi june ești și mândru, dar mâni poți fi ca mine,
«Căci nime nu cunósce ascunsul viitor !»

Ast-fel gema b tr nului, dar to i cu 'nflorare
 optind Kaher ! Kaher ! fugiau cu grabnic pas,
 i intrau în templu sacru să spele 'n  chinare
Aspectul cel sinistru ce'n minte le-a rămas.

I. Negruzzi. ¹

CAPIT. II

PREGĂTIRI SPECIALE PENTRU COMPOZIȚIUNI

Exercițiile de *resumare*, *prescurtare*  i *amplificare* ajută pe  colarii la înţelegerea bucăţilor scrise de alții. Numai exerci iile de amplificare sunt o mică îndrumare, sau un mic început de compozițiune, ori nisce *pregătiri generale* pentru compozițiune, pentru că aceste exerciții silesc mintea să g sesc  ce s'ar mai putea adauge pe l ng  ceea-ce este scris.

Ca să ajung   colarii a compune ei  n i- i, trebuie să se exerciteze în *special* asupra *formei*  i a *fondului* compozi iunii. De aceea *pregătirea specială* pentru compozițiune constă din exerciții :

- A) asupra formei,
- B) asupra fondului.

A. — PREGĂTIRI SPECIALE ASUPRA FORMEI

Exercițiile de pregătire asupra formei se mărginesc la schimbarea formei bucăţilor scrise de alții.

Schimbările de formă se fac :

- 1) Prin înlocuirea cuvintelor ;

¹ *Iacob Negruzzi* s'a născut la 1836, în Iași. Astă-d e profesor de drept la Universitatea din Bucure ci  i membru al Academiei române. E cunoscut ca scriitor. A fost  i este directorul revistei *Convorbiri Literare*.

- 2) Prin schimbarea construcțiilor sintactice ;
- 3) După persoana vorbitoare ; și anume :
 - a) când povestitorul vorbește despre el ;
 - b) când vorbește despre altul sau despre alții, și
 - c) când vorbind despre alții îi presintă vorbind cam așa cum au vorbit între ei.

NOTA.—Forma de vorbire, în care numai o singură persoană povestesc, se numește *narațiune*. Când povestirea ia forma unei vorbiri în care se pare că vorbesc două sau mai multe persoane, din care unele fac întrebări și altele dau răspunsuri, se cheamă *dialog*.

- 4) Prin transformarea dialogului în narațiune ;
- 5) Prin transformarea *narațiunii* în *dialog*.

§ I

INLOCUIREA CUVINTELOR

Exercițiul de înlocuirea cuvintelor este folositor din două puncte de vedere, pentru că scolarul :

- 1) Este nevoit a compara cuvintele între ele căutând sinonime ;
 - 2) Căutând sinonime și insistând asupra fie-cărui cuvânt, observă că în cutare fel de compozițiuni se întrebuintează cuvinte mai simple, în altele mai pompoze ; și anume cu ce ocazie se întrebuintează cele simple și cele pompoze, și că se par a fi simple sau pompoze, după locul ce ocupă în propozițiune sau frază.
-

MODEL DE INLOCUIREA CUVINTELOR

A). PROSĂ

VULPEA BÉRCĂ

A fost odată un vânător, care, de câte ori mergea la vânătoare, avea obiceiul să ia cu dînsul pe servitorul său, iară când se întorcea înapoi, povestea, cui vrea să-l asculte, o mulțime de întâmplări minunate, cari de când lumea nu trecuse nimănui nici măcar prin vis, și la toate aceste basme nu lipsia nici odată de a aduce ca martor pe bietul servitor, adevărat om al lui Dumnezeu.

Ați așa, mâine așa, până când într'o zi acesta, sătul de a face mereu de pomană meseria ticăloasă de martor mincinos, își ceru seama de la stăpân și voi cu tot dinadinsul, ca să-și ia ziua bună de la el.

Stăpânul stărui, ca să afle pricina acestei neașteptate hotărîri și cu vorbe blânde îl întrebă: «Ore nu te mulțumesci cu simbria ta și cu traiul ce ai în casă la mine, de vreî să mă lași?»

— «Să nu păcătuiesc, cocóne», îi respunse servitorul, toate sunt «bune la domnia-ta. Dumnezeu să-ți dea tot bine! dar să-ți spui «curat și să nu-ți fie cu supărare, uite mă muștră cugetul de atâtea «dovezi mincinoase, ce-mi ceri să dau pe totă ziua, când încep, «adecă să fie cu iertăciune, când încep să tai la palavre vânătoresci. E păcat de Dumnezeu, cocóne, să mă afundez eu cu totul «în focul Gheenei și să port eu, sêracul de mine, tot ponosul păcatelor, cu cari domnia-ta îți încarci de bună voie sufletul. «Lasă-mă mai bine să mă duc cu Dumnezeu!»

Așa vorbi servitorul și stăpânul se puse pe gânduri; dar fiind-că el cunoscuse prețul unei slugi drepte și credincioase, se resgândi bine și îi respunse într'ast-fel:

— «Ia ascultă, băete! Vede că tu ești om cu frica lui Dumnezeu. «Rămâi la mine și ajută-mă, ca să mă desbar de pîrdalnicul «meu de nărav. Crede-mă, nici eu n'ași voi să spui ceea-ce nu «prea este tocmai adevărat; dar ce să-i faci năravului! Mă ia «gura pe dinainte. Așa dar să facem cum e mai bine; să facem «între noi o învoială, ca să scap și eu de așa urit cusur, să rămâi

«și tu împăcat cu sufletul. Când mă voi afla în vre-o adunare, tu să stai la spatele meu și cât vei auzi că încep a croi câte una măi deochiată, tu să mă tragi de mâneca hainei, căci eu îndată voi îndrepta-o după ființa adevărului.»

Așa spuseră și așa rămase să fie.

Peste câte-va zile, ședând la masă cu alții, vânătorul începu să povestescă, că la o vânătoare, la care fusese de curând, i-a eșit înainte o vulpe, care avea o codă, o codă lungă, lungă cel puțin de cinci stânjeni!!!

Pe când, în focul povestirii el rostea acestea cu cea mai deplină incredințare, ca și când lucrul ar fi fost întocmai, după cum el spunea, de odată se simți tras pe dindărăt de mâneca surtucului. Iși aduse aminte de tocmea cu servitorul; își luă vorba înapoi și îndreptându-se că, în înfărbințela vânătoarei, nu va fi vedut tocmai bine, reduse codă vulpei până la vre-o doi stânjeni.

O nouă smucelă de haină îl făcu s'o mai scurteze cu un stânjen. La a treia, o cionti până la doi coți.

Simțind încă și acuma efectele restrictive ale conștiinței servitorului, se înduplecă a mai reteza din codă vulpei: «Doi coți întocmai nu va fi fost, ăse el asudând, dar, pre legea mea, că era de un cot și mai bine!»

Servitorul, care se bucură acum și mulțumea în sine lui Dumnezeu, auzind pe stăpânul său cum se lepădă din ce în ce mai mult de ispitele Satanei, credu că e momentul nemerit spre a-l aduce la o deplină pocăință și-l mai trase încă odată de mânecă.

Dar răbdarea vânătorului era ajunsă la culme și întorcându-se de odată infuriat către neimblânzitul său censor, se răsti la dînsul strigând în gura mare: «Bine, mișelule! Nu-ți este destul cu atâta? «Ce vrei să las vulpea bércă? Dar mai bine să te ăea pe tine dracul de o mie de ori, de cât să rămăe vulpea mea fără codă.»

Al. Odobescu. ¹

¹ *Alexandru Odobescu* s'a născut la 1834 în București. A fost ministru. Astă-ăi e profesor de Archeologie la Universitatea din București și membru al Academiei române. Pe lângă lucrările sale de archeologie e cunoscut și prin lucrări literare al căror stil e în general lucos și împodobit.

VULPEA BÉRCĂ

(INLOCUIRE DE CUVINTE)

(Cuvintele subliniate sunt puse din nou)

A fost când-va un vânător, care, orî-când se ducea la vânat, obicinuia să ia cu el pe servitorul său ; iară când venea îndărăt, povestea, cui vrea să-l asculte, o sumede-nie de întâmplări minunate, care nici-odată nu trecuseră nimănui nici măcar prin vis, și la tóte aceste povestii nu lipsia nici-odată de a aduce ca martor pe bietul servitor, în adevăr om al lui Dumne-de-ú.

Ađi așa, mâine așa, până ce într'o-đi servitorul, sătul de făcut într'una de pomană slujba păcătóasă de martor mincinos, își ceru socotéla de la stăpân și voi cu tot dinadinsul ca să-și ia rémas bun de la dinsul.

Stăpânul stărui ca să afle pricina acestei neașteptate ho-tăriri și cu vorbe blânde îl intréba :

— Nu cum-va nu te 'mpaci cu léfa ta și cu traul ce ai în casa mea, de óre-ce vrei să mă părăsești ?

— Să nu păcătuesc, boerule, îi răspunde servitorul, tóte sunt bune la domnia-ta. Dumne-de-ú să 'ți dea tot bine ; dară să 'ți spun drept și să nu-ți fie cu supărare, uit'te, nu-mi ese din minte atâtea mărturii mincinoase, câte-mi ceri să daú pe tótă điua, când te-apuci, adică să fie cu ertăciune, când te pui la povestit de vânăto-re. E pécat de D-đeú, boerule, să mă daú eú cu totul în flacările Gheenei și să duc eú, sěrmanul de mine, tot greul păcatelor, de care domnia-ta iți ingreúiezi cu bună-voe sufletul. Lasă-mé mai bine să mă duc cu D-đeú.

Așa grăi servitorul, și stăpânul se luá pe gânduri; insá, fiind-cá el cunoscea cát prețuesce o slugă cinstită și credincióasă, se gândi și se régândi și îi réspunse așa :

Ian ascultă, báete ! Véd că tu ești om cu frica lui D-đeú. Rémái la mine și ajută-mi ca să mă desvêț de uritul meu

de obicei. Crede-mă, nici eu n'ași vrea să spun ceea-ce nu prea este tocmai adevărat; dar ce să-î faci obiceiului! Mă ia gura pe dinainte. Așa dar să facem cum e mai bine; să facem între noi o tocmeală, ca să scap și eu de așa urită patimă, să rămâi și tu impăcat cu gândul. Când mă voi afla în vr'o adunare, tu să-mi stai la spate și când vei auzi că încep a croi câte una mai gogonată, tu să mă tragi de mâneca hainei, și eu îndată voi drege-o după ființa adevărului.

Așa vorbesc și așa rămâne să facă.

După câte-va zile, fiind la masă cu alții, vânătorul începu să istorisască, că la o vânătoare, la care fusese de curind, i-a eșit înainte o vulpe, care avea o códă, o códă lungă, lungă cel puțin de cinci stânjeni!

Pe când, în toiul povestirii, el spunea acestea cu cea mai mare incredințare, ca și cum lucrul ar fi fost tocmai așa precum spunea el, de-odată simți că era tras pe la spate de mâneca gherocului. Iși aminti de invoiala cu servitorul; își luă vorba îndărăt și dicând că, în focul vânătoarei, nu va fi vedut destul de bine, scădu códă vulpei până la vr'o doi stânjeni.

O nouă trăsătură de haină îl făcu s'o mai scadă cu un stângen.

La a treia, o scurtă până la doi coți.

Mai simțind și acuma urmările strimtoritóre ale cuge-
tului servitorului, se înduplecă a mai tăia din códă vulpei: «Doi coți tocmai nu va fi fost, șise el ștergându-și sudórea, dar, deu, că era de-un cot și mai bine!

Servitorul care se înveselea acum și mulțumea în gând lui D-deu, vedënd pe stăpânul său cum se lăpădă din ce în ce mai mult de îmboldirile diavolului, socoti că e vreamea potrivită spre a-l aduce la o desevărșită pocăință și-l mai trase încă odată de mânecă.

Dar răbdarea vânătorului ajunsesse la culme, și întorcându-se de-odată înfuriat către neinduplecatul său prigvighetor, se răsti la dinsul strigând în gura mare:

Bine, netrebnicule! Nu-ți e destul cu atâta? Ce, vrei să las vulpea fără códă? Dar mai bine să te ia pe tine naiba de o mie de ori de cât să rămână vulpea mea bércă.

EXERCITII

Elevii vor face în scris înlocuire de cuvinte la următoarele bucăți:

HERCULE ȘI AMAZÓNELE

Fata împăratului Euristeu auzise, că împărătesa Amazónelor avea o cingătoare cum nu se afla alta pe lume. Vezi că-i era dăruită de către zeul războiului, pe nume Marte, pentru că se deosebise în bătălii, ca o viteză a vitejilor, și pentru vrednicia ei de împărătesă. Imi poftise fata împăratului, ca să aibă ea acea cingătoare. Fiind-că scia că la curtea tătănă-său se afla un om verde și harnic, carele face pe dracul în patru și nu se întorce buzat de la slujba cu care îl însărcina cine-va, se rugă decî de tatăl său, ca să poruncască lui Ercule să i-o aducă. Atâta aștepta și Euristeu; căci el nu mai scia, unde se pôte să fie vr'o primejdie mare, ca să trimită pe voinic acolo. Amazónele acestea erau nisce muieri viteze, cari nu vreau să scie de nimeni. Ele locuiau singure, și se luptau cu ori-cine se scula asupra țerei lor, și mai adesea ori ele biruiau. Ercule se întovărăși decî cu câți-va prieteni d'ai lui, cu cari se avea ca nisce frați, și cu o sémă de óste, se puseră în nisce corăbii, și plecară pe mare, tala, tala, până se pomeniră la țera Amazónelor. Aci dacă ajunseră, Ercule nu vru d'o cam dată să-și pue mintea cu nisce muieri, ci trimise soli la Ipolita, împărătesa acelor Amazóne, să-i spue pentru ce venise.

Ipolita, ca o femeie înțeleptă ce era, și aflând de Ercule cel vestit în războie și voinic fără sémén, îi eși întru întâmpinare cu gând, ca să-i facă pre voe. Cotropeșnița de Junona, însă, își viri códă și

aci. Veđi că ea purta sâmbetele lui Ercule, și ar fi voit să-l facă și de rușine, și să piară de pe fața pământului. Luă deci chip de amazônă, se amestecă printre dînsele, și începu a striga cât îi lua gura, cutreerând ținutul lor : « Săriți, suriórelor, tóte cu tótele, că iată nisce străini venit'a și ne răpiră pe împărătésa. » Când auđiră Amazónele despre una ca asta, se adunară numai într'o clipélă, ca frunza, și ca érba, alergând pe capete, care de care să ajungă la mare mai curënd, și să dea năvală asupra corăbiilor. Cum ajunseră la țerm, unde mi-ți începură a arunca în corăbiu, care cu bulgări, care cu sburături de lemne, care cu săgeți și care cu ce gási mai la îndemână, de să chisăgescă pe Ercule și pe ai săi, și să le răstórne corăbiile, ca să se înece în Mare și mai multe nu. Ercule vedu că nu e glumă ; și de ar fi cređut'o la început că e glumă, dar se încredință, că nu e bună. Eși, deci, la țerm cu ai săi, și unde mi se încocleți o luptă d'alea, de credeați că n'are să se mai alégă nici praful de ei și de ele. Și așa se luptară și de vară până'n séră. Iară Ercule se întorcia într'un călcăi, și sta față tot-d'auna unde era primejdia mai mare și răsboiul mai înverșunat. Unde da el, pălea !

Când fu în spre séră, răsbi Ercule și cu ai săi și Amazónele o luară în gónă.

Ipolita, împărătésa Amazónelor, ceea care ar fi voit să-și dea brăul din capul locului, fără să se mai facă atâta vërsare de sânge, căđu róbă în mâinile lui Ercule cu brău cu tot.

P. Ispirescu.

ȚERANUL ROMÂN

Mie mî-e drag Românul și sciü prețui darurile, cu care l-a înzestrat natura. Mî-e drag să'l privesc și să-l ascult, căci el e simplu și frumos în înfățișarea lui, căci e curat, înțelept, vesel și poetic în graiul său.

Imi plac obiceiurile sale patriarcale, credințele sale fantastice, danțurile sale vechi și voinicesci, portul său pitoresc, care la Roma

se vede săpat pe columna lui Traian, cântecele sale jalnice și melodiöse, și mai ales poesiile sale atât de armoniöse.

Eü îl iubesc și am multă sperare într'acest popor plin de simțire, care respectază bătrânețele, care-și iubesc pămîntul, și care, fiind mândru de numele său de Român, îl dă ca semn de cea mai mare laudă ori-cărui om vrednic, ori-cărui vitéz, fie măcar de sânge străin.

Am multă sperare într'acest ném, a cărui adâncă cumiinție e tipărită într'o mulțime de proverburî, unele mai înțelepte de cât altele, a cărui închipuire minunată e zugrăvită în poveștile sale poetice și strălucite ca însă-și cele orientale, al cărui spirit satiric se vedește în nenumăratele anecdote asupra tuturor națiilor, cu cari s'a aflat el în relație, a cărui inimă bună și darnică se arată în obiceiul ospetiei, pe care l-a păstrat cu sfințenie de la strămoșii săi, al cărui geniü, în sfirșit, lucesce atât de viu în poesiile sale alcătuite în onorul faptelor mărețe.

Și spre dovadă :

Care din noi nu a fost legănat în copilăria sa cu dulcele cântec de Nani, puiele, și cu povești pline de zmei, ce alungă pe Făt-lo-gofet, cu o falcă în cer și cu una în pămînt ?

Care nu a fost îngrozit cu numele de Strigoiü, de Pricoliei, de Stafii, de Rusalii, de Babe-clonțe, carile ies nóptea din morminte și din pimnițe pentru spaima copiilor nesupuși ?

Cine, ajungënd nóptea la o casă țărănescă, a întreat : « Bucuros de óspeți ? » și n'a auđit îndată : « Bucuros ! » sau trecënd pe lângă o masă de țeranî a ąis : Masă bună ! fără a fi pofit îndată la dînsa ? Sau fiind față la o nuntă din sat n'a fost cinstit de cuscrii voioși, și nu s'a încredințat de respectul tinerilor către bătrânî ?

Cine a intrat la vorbă frățesece cu locuitorul de la câmp și nu s'a mirat de ideile, de judecățile lui, și nu a găsit o mare plăcere a asculta vorba lui împodobită cu figurî originale ?

De pildă :

Vrea să grăiască de un om bun ? El ąice :

E bun ca sînul mamei.

De un om nalt și frumos ? E nalt ca bradul și frumos ca luna lui Maiu.

De un om rău ? Are mațe pestrițe.

De un om prost ? El socote că, câte paseri sboră toate se mănâncă.

De un lăudăros ? Intră în doi ca în doi-spre-dece și nu-l scote nici două-deci și patru.

De un tîner cu părul alb ? L-a nins de vreme ș. c. l. ș. c. l.

Cine s'a amestecat printre flăcăi la clacă sau la ședetore și n'a petrecut césuri de mulțumire, auzind glumele tinerilor, păcălirile lui Păcală și Tândală, povestele lui Sfarmă-Pétra, Strâmbă-Lemne și ale lui Statu-Palmă barbacot, istoria Văcarului, care s'a mîniat pe sat ?

Cui nu-î place să vadă alergând pe un șes întins o poștă românească cu opt cai ? Caii alergă cât le apucă piciorul ; postașii chiuesc cât le ține gura, pocnind necontenit din harapnice, și căruța sau calésca coboră văile, trece podurile, suie delurile cu o repeđiciune a drumului de fier din unele țeri. Tot drumul e un vêtej spăimântător, în care călătorul are privilegiu de a-și vedea capul frânt de dece ori pe cés ; dar n'aibă frică el, căci de și drumurile sunt rele, de și caii sunt iuți și mici, de și hamurile sunt slabe, de și într'un cuvânt, primejdiile sunt multe, postașii români sunt ghibaci, sunt voinicî. Fie nópte orbă, fie glod, fie costișă, fie vale sau prăpastie... n'aibă grijă călătorul, când postașul îi dice : Nu te teme, domnule, că ești cu mine !

Cine a văđut o horă veselă invêrtindu-se pe iarba la umbra unui stejar, sau danțu vestit al călușeilor, sau muntenésca, sau voinicésca, și s'a putut opri cu sânge rece în fața acelor veselii ale poporului atât de vii, atât de caracteristice ?

Și mai cu sémă, care țeran român nu-și a dorit patria cu lacrămi, când s'a găsit în străinătate ? Și care român nu se simte pătruns de o jale tainică și nesfârșită, când aude buciumul și doinele de la munte ?

O ! trebuie să nu aibă cine-va nici o picătură de sânge în vine, nici o scântee de simțire în inimă, pentru ca să nu se îndușeze la priveliștea patriei sale și să nu iubescă pe fratele său, poporul

Român! Aruncă-ți ochii tăi la orî-care român și-l vei găsi tot-d'una vrednic de figurat într'un tablou. De va șede lungit pe iarbă la pólele unui codru, de va sta pe picióre rezemat într'un toiag lângă o turmă de oi, de va sălta în horă vesel și cu pletele în vînt, de se va coborî pe o cărare de munte cu durda sa pe spinare, de se va arunca voinicesc pe un cai sêlbatic, de va cârmui o plută de catarguri pe Bistrița ș. c. l. ; orî cum îl vei privi, fie ca plugar, fie ca cioban, fie ca postaș, fie ca plutaș, te vei minuna de frésca frumusețe a posei lui, și te vei încredința, că un zugrav n'ar putea nicăiri să-și îmbogățescă albumul mai mult și tot odată mai lesne, de cât în țerile nóstre.

Veđi-l pe Român, când vine primă-vara, cum i se umple sufletul de bucurie, cum îi cresce inima în piept ca frunza în pădure, cu câtă mulțumire el cată la noua podóbă a naturei, ce acopere locul nascerii sale, cu câtă veselie el vede luncile înverđite, cămpiile înflorite, holdele rêsărite !

Românul se renasce cu primăvara, el întineresce cu natura, căci o iubescă cu tótă dragostea unui om primitiv. De aceea și tóte cântecile lui încep cu *Frunză verde*. Lui îi place să se rătăciască prin desișul pădurilor, îi place să pocniască și să cante din frunză, îi place să-și pue flori la pălărie, să asculte cântecile paserilor și să ăică atunci câte o doină de jale, de dragoste sau de hoție. Pentru dînsul, primăvara este un timp de simțiri puternice și ademenitóre. Și desimea înverđită a codrilor, prin cari șerpuesc și se pierd tainice poteci, deșteptă în inima lui un dor ascuns de voinicie și îl îndemná a ăice :

Frunza 'n codru s'a desit,
Sufletu-mi s'a rëcorit!
Haï voinice la ponórá,
Pân' ce-î érba crudisórá,
Unde calci,
Urmă nu faci,
Unde șeđi,
Nu te mai veđi.

POVESTEA UNUI OM LENEȘ

Ci-că era odată într'un sat un om grozav de leneș : de leneș ce era nici îmbucătura din gură nu și-o mesteca. Și satul vădend, că acest om nu se dă la muncă nici în ruptul capului, hotărî să-l spânzure, pentru a nu mai da pildă de lenevie și altora. Și așa se aleg vre-o doi ómenî din sat și se duc la casa leneșului, îl umflă pe sus, îl pun într'un car cu boi, ca pe un butuc nesimțitor, și hai eu dînsul la locul de spânzurătoare.

Așa era pe vremea aceea.

Pe drum se întălnesc eî cu o trăsură, în care era o cucónă. Cucóna vădend în carul cel cu boi un om care semena a fi bolnav, întrebă cu milă pe cei doi țeranî, dicend :

— Ómenî bunî ! se vede, că omul cel din car e bolnav, sermanul, și-l duceți la vr'o doftorie unde-va, să se caute.

— Ba nu, cucónă, răspuse unul dintre țeranî, să erte cinstita față dumné-vóstră, dar aista e un leneș, care nu credeam să mai fi avend pereche în lume : și-l duceam la spânzurătoare, ca să curățăm satul de un trândav.

— Alei, ómenî bunî, dise cucóna înfiorându-se, păcat sermanul, să móră ca un câine fără de lege ! Mai bine duceți-l la moșie la mine ; iacătă curtea pe costișa ceea ! Eú am acolo un hambar plin cu posmagî ; iată așa pentru împrejurări grele, Dómne feresce ! — A mânca la posmagî, și a trăi el pe lângă casa mea ; că dór sciú, că nu m'a mai pierde Dumneđeú pentru o bucățică de pâine. Dă ! suntem datori a ne ajuta uniî pe alțiî.

— I-auđi, măi leneșule, ce spune cucóna : că te-a pune la coteț într'un hambar cu posmagî, dise unul dintre sătenî. Iacă peste ce noroc ai dat, bată-te întunerecul să te bată, uriciunea ómenilor ! Sai de grabă din car și mulțumesc cucónei, că te-a scăpat de la mórte, și-ai dat peste belșug, luându-te sub aripa dumisale. Noi gândiam să-ți dăm sopon și fringhie. Iar cucóna, cu bunătatea dumisale, îți dă adăpost și posmagî ; să tot trăesci să nu mai mori. Să-și puie cine-va obrazul pentru unul ca tine și să te hrăniască ca pe un trântor, mare minune-î și asta ! dar tot de noroc să se

plângă cine-va. Bine-a mai ȕis, cine-a ȕis, că : boii ară și caii mă-nâncă. Hai, dă răspuns cucónei, orí așa, orí așa, că n'are vreme de stat la vorbă cu noi.

— Dar muieți-s posmagii, ȕise atunci leneșul cu jumătate de gură, fără să se cârmiască din loc.

— Ce-a ȕis ? întrebă cucóna pe sătení.

— Ce să ȕică, milostivă cucónă, răspunse unul, ía întrebă că : muieți-s posmagii ?

— Vai de mine și de mine, ȕise cucóna cu mirare, íncă asta n'am auȕit ! Da el nu póte să și-í móie ?

— Auȕí, méi leneșule, te prinȕi să mói posmagii singur, orí ba ?

— Ba, răspunse leneșul, trageți mai bine tot ínainte : ce mai atâta grijă pentru astă pustie de gură !

Atunci unul dintre sătení ȕise cucónei :

— Bunătatea dumnea-vóstră, milostivă cucónă, dar de géba mai voiți a strica orȕul pe gâsce. Vedeți bine, că nu-l ducem noi la spânzurătoare numai așa de florí de cuc, să-í luăm năravul. Cum chitiți ? Un sat íntreg n'ar fi pus óre mână la mână, ca să póta face dintr'insul ceva ? Dar aí pe cine ajuta ? Dór lenea-í ímpărătésă mare, ce îți bați capul !

Cucóna atunci, cu tótă buna-voință ce avea, se lehametesce și de bine-facere și de tot, ȕicând :

Ómení buní, faceți dar cum v'a lumina Dunneȕeú !

Iar sătenii duc pe leneș la locul cuvenit și-í fac felul. Și íacá ! așa a scăpat și leneșul de sătení și sătenii aceia de dînsul.

Mai poftiască de acum și alți leneși ín satul acela, dacá le dá mâna și-í ține curéua.

Și-am íncălicat pe o șea și v'am spus povestea așa.

Ión Creangă. ¹

¹ *Ión Creangă* s'a născut la 1837 ín satul *Humulescii* ín Moldova (Jud. Neamt), din părinți țéraní. A fost diacon și institutor ; mai ín urmă ínsă a lăsat diaconia. S'a făcut cunoscut ca scriitor prin poveștile *Harap Alb*, *Ivan Turbinca*, etc. și mai apoi printr'un fel de povestire despre el însuși, íntitulată : *Amintiri din copilárie*.

MODEL DE INLOCUIREA CUVINTELOR

B). VERSURI

Când în versuri se înlocuiesc cuvintele, atunci se pierde forma versului și chiar și frumusețea lui; cu toate acestea, exercițiul de înlocuire e folositor: adese-ori nu putem face un lucru de cât după ce am desfăcut ori chiar stricat un altul și l'am vădit de aproape cum e înăuntrul lui. Înlocuirea de cuvinte în versuri poate să deprindă chiar pe mulți a face versuri.

CORBUL ȘI VULPEA

Jupân corbul câștigase
Din negoțul ce apucase
Un bun chilipir de caș.
Și eu dînsu 'n cioc se duse
P'un copaciū, unde se puse
Ca un om l-al sēū sālaș.
Vulpea ca o jupânésă
O cam șterge de p'a casă;
Și eșise la plimbare;
Iar bunul miros ce are
D'ici de colo o 'ndreptă
Sub copaciū și 'n sus cătă.
«Jupâne Corb, plecăciune!
O Dómne! ce frumusețe!
Ce pasēre, ce minune,
Ce drag de pene mărețe!...
Dar n'are glas; ce pēcat!»
Corbul îngânfat în sine
Nici de cum nu-î veni bine
Ca vulpea să-l socotiască
De mut, saū să mi-l vorbiască
Că e prost, l-al sēū cāntat.

Lungi gâtul, căscă ciocul
Și 'ncepu a croncăni.
Cașul cădënd, vulpea-aci,
Cântărețul păți jocul.

«Jupân Corb, precum se vede,
Minte numai îți lipsesce ;
Și fă bine de mă crede,
Și 'nvață, te folosesce ;
Că de mult, fórte de mult
Din punga celor ce-ascult
Lingușitorii trăese.»

Ión Heliade-Rădulescu

CORBUL ȘI VULPEA

(INLOCUIRE DE CUVINTE)

Jupânul corb câștigase
din negustoria ce incepuse
un bun chilipir de caș.
Și cu bucata de caș in cioc se duse
pe-un pom, unde se așeză
ca un om in locuința lui.

Vulpea, ca o negustorésă,
o cam șterge de pe-acasă
și se duce la plimblare ;
iar nasul cel bun ce are
de-aici de colo o 'ndréptă
sub pom, și se uită in sus :
«Jupâne corb, plecăciune !
«O, Dómne, ce frumuseță
«Ce pasere, ce minune,
«Ce frumuseță de pene slăvite !...
«dar n'are glas... ce nenorocire !...»

Corbul mândrindu-se în sine
nici de cum nu-î vine îndemână
ca vulpea să-l creadă
că e mut, ori să spună pe la alii
că e prost la cântatul lui.
Intinde gâtul, deschide pliscul
și s'apucă de croncănit.
Scăpând jos cașul, vulpea aci:
Cântărețul păți jocul.

«Jupâne corb, după cum se vede
Minte numai îți lipsesc
Și înțelege de mă crede
Și învață, te folosește,
Că de mult, foarte de mult
din punga celor care ascultă
lingușitorii trăesc.

EXERCITII

Elevii vor face în scris înlocuire de cuvinte în bucățile următoare:

BOUL ȘI VIȚELUL

Un bou ca toți boii, puțin la simțire,
In Țilele noastre de sordă-ajutat,
Și de cât toți frații mai cu osebite,
Dobândi 'n ciră un post însemnat.

Un bou! în post mare? drept cam ciudat vine,
Dar asta se 'ntemplă în ori-care loc;
De cât multă minte se scie că-î mai bine
Să ai tot-dea-una un dram de noroc.

Așa d'a vieții veselă schimbare
Cum și de mândrie boul stăpânit,
Se credea, că este de cât toți mai mare,
Că ca dînsul nimeni nu e potrivit.

Vițelul atuncea plin de bucurie,
Auzind că unchiul s'a făcut boer,
Că are clăi sumă și liveți o mie:
«Mă duc» țise 'ndata, «nițel fên să-î cer.»

Făr' a perde timpul, vițelul pornesce,
Ajunge la unchiul, cărcă a intra,
Dar pe loc o slugă vine și-l opresce:
«Acum dórme, țise, nu-l pot supêra.»

— Acum dórme? Ce fel! Pentru 'ntâia dată
După prânț să dórme! Obiceîul lui
Era să nu ședă țiuva nici odată;
Ăst somn nu prea 'mî place, și o să i-o spuî.

— Bă să-ți cauți tréba, că mănânci trântéla.
S'a schimbat boerul, nu e cum îl scii.
Trebue înainte-î să mergi cu sfială,
Primit în casă, dacă vrei să fiî.

La o mojiție atâta de mare,
Vițelul răspunse, că va aștepta;
Dar unchiul se scólă, plécă la plimbare,
Pe lângă el trece, fără a se uita.

Cu mâhnire tóte băiatul le vede,
Insă socotesce că unchiul a orbit,
Căci fără 'ndoială nu putea a crede,
Că buna sa rudă să-l fi ocolit.

A doua țî iarăși prea de diminéță
Să-și găsească vreme la dînsul veni.
O slugă ce-afară îl vedea că 'ngheață
Ca să-î facă bine de el pomeni.

- Boerule, ȕise, așteptă afară
Ruda dumitale, al dómnei vaci fiú.
— Cine? A mea rudă?! Mergí de-l dá pe scară,
N'am ast-fel de rude și nicí voiú să-l sciú.

Gr. Alexandrescu.

VULPEA ȘI BURSUCUL

- Dar dincotr'o și unde
Alegí tu așa iute?
Bursucul întâlnind pe vulpe-a întreat,
— Oh! dragă cumetre, am dat peste pecat.
Sunt iată surghiunită!
Tu sciú, că eú am fost în slujbă rënduită
La o găinărie.
Cu trebile ce-aveam, odihna mi-am lăsat
Și sănătatea mi-am stricat;
Dar tot eú am cădút în grósnica urgie.
Pe nisce pâri nedovedite,
Precum că luam mite.
Tu singur martur ești, în adevor să spuú,
De m'ai vėđut cum-va măcar cu vre-un puiú?
— Nu, dragă cumetrá;... dar când ne întâlniam,
Eú cam ades vedeam,
Că tu pe botișor
Aveai și pușușor.
*
- Se întâmplă și la noi de veđi,
Cum unul avend loc așa se tânguesce
In cât îți vine mai să-l cređi,
Că abia din léfă el tráesce;
Dar astă-đi butcă, mâine caú,
De unde ore fí vin? Și când ai vrea să stai,

Să-î faci curată socotela
Pentru venit și cheltuială,
N'ai dice ca bursucul : «Că are pufușor
Pe botișor?»

Al. Donici¹

DAN CĂPITAN BE PLAIU

I

Bătrânul Dan trăește ca Șoimul singuratic
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie cum sórele răsare
Dând viață luminósă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum sórele apune....
Așa și el apus'aú din ȃile marí și bune !
Vechiú pustnic, rēmas singur din timpul seú afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte el trist acum privesce
O tainică fantasmă ce 'n zare s'adâncesce,
Fantasma drăgălașă a verdei tinereți
Ce fuge de resuflul geróseí bătrâneți,
Și dice : «Timpul rece apas' umėrul meú,
«Și cât m'afund în ȃile tot simt, că e mai greú !
«O ! lege-a nimicirei, o lege nemilósă !
«Când, când s'a toci óre a vremei lungă cóasă !»
Apoi el plėcă fruntea și cade în visare,
Iar munții aloi ca dînsul, se 'nelină 'n depărtare.

¹ *Alex. Donici* a fost român din Basarabia. S'a născut în 1806 și a murit în 1866. După ce își făcu rēndul în armată, în Rusia, trecu în Moldova în Iași intrând în ramura judecătórescă. Ca scriitor, el s'a făcut însemnat prin fabule, unele originale, altele traduse în versuri după fabulistul rus Krilov.

Ai timpilor eroicii imagină augustă,
Pe când era el tînăr, lumea-î părea îngustă
Pentru bine, și largă prea largă, pentru rău !
El ar fi vrut'o bună ca bunul Dumnezeu.
Deci îi plăcea să 'nfrunte cu d'alba-î vitejie
Pe cei cari prin lume purtau biciu de urgie,
Și mult iubea, când țera striga : la luptă Dane !
Să vînture ca pléva oștirile dușmane.
Atunci a lui mînie ca trăsnetul era,
In patru mari hotare tuna și fulgera,
Iar țera dormia 'n pace pe timpii cei mai răi
Cât Dan veghia 'n picioare la căpătâiul ei.
Ades el pleca singur prin codri fioroși,
In cari luciau nóptea oțeluri și ochi roși ;
Și dacă murgu-î sprinten da 'n lături sforăind,
Vitézul cu blîndeță îl desmierda grăind :
«N'aibi grijă, mēi șoimane ! eū am și duc cu mine
«O vrajă rea de dușmani și bună pentru tine.»
Și murgu-și lua calea în liniște deplină
Prin codri fără drumuri și fără de lumină,
Iar vulturii carpatici cu sborul îndrăsneț
Făceau un cortej falnic eroului drumet.
Increderea 'nfloresce în inimele mari !

V. Alexandri

§ II

SCHIMBAREA CONSTRUCTIUNILOR SINTACTICE

Exercițiul de schimbarea construcțiilor este folositor, pentru că face pe școlar să observe în ce legături stau construcțiile sintactice cu felul ideilor sau al gândirilor care se coprink în acele construcții.

Scolarul va observa că alt-fel de construcțiuni se întrebuintează pentru a îmbrăca gânduri de plăcere, milă, durere sau mânie și alt-fel pentru lucruri obicinuite, pentru lucruri óre-cum indiferente.

În exercițiile de schimbarea construcțiunilor, elevii vor căuta, pe cât se va putea, să schimbe construcțiunile drepte în nedrepte și pe cele nedrepte în drepte.

MODEL DE SCHIMBAREA CONSTRUCȚIUNILOR

A) PROSA

LA MÓRTEA LUI ȘTEFAN CEL MARE

Pe un pat de abanos era culcat Marele Ștefan, galben, slab, cu ochii înfundați și cari străluceau acum cu un foc mai învăpăiat, ca rațele unui sóre ce apune.

Înainte patului sta în genunchi tinerul Bogdan-Vodă cu fața ascunsă în mână.

La căpătâiul Domnului ședea pe scaun mitropolitul Teoctist, bătrân, gârbovit de ani, care purtă o jumătate secol óirja păstoriei.

Din dosul ierarchului sta în picioare vlădicii și egumenii.

Restul odăei era cuprins de fruntași boerimeii, către cari se aplică cuvintele cântecului popular despre Ștefan-Vodă :

« Casa-î plină de boeri

« Viteji mari, cu mari averi

« Hatmani toți și vistieri !

B. P. Hasdeu.

LA MÓRTEA LUI ȘTEFAN CEL MARE

(SCHIMBARE DE CONSTRUCȚII)

Marele Ștefan galben, slab, cu ochii înfundați și cari străluceau acum cu un foc mai învăpăiat, ca rațele unui sóre ce apune, era culcat pe un pat de abanos.

Tinărul Bogdan-Vodă sta, cu fața ascunsă în mâni, în genunchi înaintea patului.

Mitropolitul Teoctist, bătrân gârbovit de ani, care purta o jumătate de secol cirja păstoriei, ședea pe scaun la căpătăiul Domnului.

Vlădici și egumeni stau, în picioare, din dosul ierarhului.

Restul odăei era cuprins de frunțașii boerimei către cari se aplică cuvintele cântecului popular despre Ștefan-Vodă :

«Casa-i plină de boeri
«Viteji mari, cu mari averi,
«Hatmani toți și vistieri.

ESERCII

Elevii vor face inseris schimbarea construcțiunilor în bucățile următoare, scriind din capăt toate frazele și propozițiunile independente, ca în modelul de mai sus :

CONCORDIA ȘI DISCORDIA

Era odinioară un nēm de frați născuți tot dintr'o mamă și dintr'un tată : și frații se iubea între sine și crescea în avuție și în fericire ; turmele lor nenumărate, ca stelele de pe cer, pășceau în câmpiile întinse ; vecinii pismuia unirea, puterea și bogăția lor ; dar le era tēmă de dinșii, căci bărbăția lor îi îngrozia. Și ast-fel acești frați trăiau fericiți, ei și copiii lor, în moștenirea cea mare rămasă de la părinții lor. Când vre-o nevoie venia într'o parte, ei alergau cu toții într'acolo, cădeau cu toții împreună, când vijelia mare îi doboră, dară se rădicau iarăși cu toții împreună și isbândiau. Ast-fel se plécă și se rădică în timp de viscol versurile cordilor.

După ce trăiră într'acest chip vreme multă, nepoții lor diseră într'o ți între dinșii : « Pentru ce să mai trăim amestecați unii cu alții ? Hai mai bine, să împărțim moștenirea părintescă și fie-care să ıea o parte ! » Atunci traseră cu funia și își împărțiră moșia în

mai multe părți, una la miadă-și, alta la apus și alta la miază-noapte, săpară șanțuri și puseră riurile și munții hotare. Și de atunci frații nu se mai puteau vedea între sine, și vecinii cei răi se umplură de bucurie. Nu trecu mult și, fie-care ședând închis în moșia sa, se făcu de copiii din aceeași părinți uitară de tot unii de alții și, deși vorbea tot o limbă, nu se mai înțelegeau, și când unul din ramurile aceluși nem cu vreme se stiuse înneecat de vecinii cei răi, cei-lalți frați nu simțiră nici o durere, căci acum erau străini și dușmani între dânșii. Și aceste nemuri în ochii celor-lalte popore erau numai nise seminții rătăcite, al căror isvor s'a stins din ținerea aminte a omenilor!

N. Bălcescu.

DORUL DE PATRIE

O patria mea! Țără frumoasă și întristată! Pot eu vorbi de o mare suferință, fără să-mi aduc aminte de tine? Străinătatea a încreștit fruntea mea încă de tiner; departe de tine, de amorul tău, care este Românul ce ar fi fericit? Primăvara vieții mele a înflorit și a scuturat florile cununii ei în străinătate, la umbra singurătății. Departe de tine, nu am cunoscut bucuria. Dar străinul, nici inamicul tău, nu s'aub bucurat vedând curgând lacrimile din exil: ele au picat în tăcere și în umbră ca roua nopților. Eu nu m'am hrănit cu laptele vieții tale. Mâna ta nu a răsfațat fruntea mea. În cartea filor tăi numele meu este șters. Nimica nu-ți sunt dator și cu toate acestea nu pot să te urăsc; și fericirea ta poate încă să-mi aducă zile de bucurie. Ah! o și numai de fericire pe acest pământ, și voi fi fericit!... dar o cugetare amară se întinde ca umbra pe inima mea; mormîntul se va închide peste anii mei, înainte de a vedea această țără fericită!

D. Bolintineanu. ¹

¹ *Dimitrie Bolintineanu* s'a născut la *Bolintinu din vale*, lângă București, la 1826 și a murit în 20 August 1873. În 1848 a fost la Paris la studii; în 1848 a luat parte la mișcarea Românilor pentru care a fost exilat. A fost unul din cei mai însemnați poeți și scriitor al Românilor. A fost Ministru de Externe și ministru de Culte sub Cuza-Vodă.

P A N

Acest Pan era un ciuruc de ȕeũ, ce trăia prin păduři. El era om până în brâu, iară de la brâu în jos cu picioare de capră. Pe cap avea nisce cornițe, și barba lui era ca de șap. Petrecerea lui cea mai plăcută era să sperie lumea prin păduři.

Pan, codîrlašiuł ȕeilor, se lăuda în toate părțile, că el ar cânta mai frumos de cât căpetenia căpetenilor de cântăreți, Apolon, care mi-ți ȕicea din liră de te adormia. Și de câte ori întâlnea pe Apolon, de atâtea ori îl chema la întrecere.

Apolon nici că-l băga în sémă; dar în cele din urmă vru să-ı tae de unghișoră și să-ı arate, că nu-și cunoșce lungul nasuluı; se hotărî, decî să se ıea la întrecere, ca să scape de o lichea ce nu-ı tot da pace. Primi chiar să le fie judecător înfumuratuł de Midas Impărat, pe carele îl alesese Pan ca pe un prieten ce-ı era. Și așa începu Apolon a-și instruna lira, și cântă vre-o două cântece de pare că se înduioșise până și lemnele și pietrele; așa de mângăios ce cântă! Incepu și Pan cu naiul seũ și își puse și el toate puterile; dar țipa din naiũ așa de tare, în cât trebuia să-ți puı mânila la urechi, daca voiaı să nu te asurȕescă și să nu-ți ține urechile. Scotea nene, bojocarul de ȕeũ, nisce țiuitorı din naiul lui de sgăria și sfredelea auȕul. După ce sfârșiră, Midas împărat de gânda nișel, pironi ochii în pămînt ca și cum ar pune în cumpenă măestriela amîndoror ȕeilor la cântare, și ridicându-și capul răspuase cu trufie, că Pan cântase mai frumos; și ast-fel înfruntă pe Apolon. Pan când auȕi începu a sălta și a juca de bucurie de nu-l mai încăpea locul. Apolon atunci ȕise: «Urechile ce au ascultat la cântările năstre spre a le judeca, nu pot fi de om, ci de vr'un dobitoc nățfleț. De asin dar să se facă urechile lui Midas împărat!» Și cum ȕise el, așa se și făcu.

P. Ispirescu.

MODEL DE SCHIMBAREA CONSTRUCȚIUNILOR

B). VERSURI

TOPORUL ȘI PĂDUREA

Minuni în vremea noastră nu veđ a se mai face,
Dar că vorbeau odată lemne și dobitoce,
Nu rămâne îndoială, pentru că de n'ar fi
Nici nu s'ar pomeni.

Și caii lui Achil, cari proorociau,
Negreșit că au fost, de vreme ce-l trăgeau.
Intâmplarea ce știu și voiți s'o povestesc,
Mi-a spus-o un bătrân, pe care îl cinstesc,
Și care îmi dicea
Că și el o scia,
De la strămoșii lui,
Cari strămoși ai lui diceau și ei c'o știu
De la un alt strămoș, ce nu mai este viu,
Și p'ai căruți strămoși, țeii, nu pot să vi-i spui.

Intr'o pădure veche, în ce loc nu ne pasă,
Un țeran se duse să-și ia lemne de casă.
Trebue să știți însă, și pot să dau dovadă,
Că pe vremea aceea toporul n'avea codă.
Ast-fel se încep toate: vremea deservășase,
Ori-ce inventă omul, ori-ce spiritul nasce.
Așa țeranul nostru numai cu ferul în mână,
Incepu să slutască pădurea cea bătrână.
Tufani, paltini, ghindari se îngroziră foarte:
— «Tristă veste, prieteni, să ne gătim de morțe,
Incepură să dică: toporul e aproape!
În fundul unei sobe țeranu-o să ne îngrope!»
— «E vre unul d'ai noștri cu el ca să-i ajute?»
Dise un stejar mare, ce avea ani trei sute.

— «Nu» — «Așa, fiți în pace : astă dată avem parte :
Toporul și țeranul alt n'o să isbutescă,
De cât să ostenescă.»

Stejarul avu dreptate :

După multă silință, cercări îndelungate,
Dând în drepta și în stânga, cu puțină sporire,
Țeranul se întorse fără de isbitire.

Dar când avu toporul o coddă de lemn tare ?

Puteți judeca singurî ce tristă întâmplare !

Istoria acésta d'o fi adevărată,

Imi pare că arată,

Că în fieși-ce țară,

Cele mai multe rele nu vin de pe afară,

Nu le aduc străini ; ci ni-le face tóte,

Un pămîntén d'ai noștri, o rudă saú un frate.

Gr. Alexandrescu

TOPORUL ȘI PĂDUREA

(SCHIMBARE DE CONSTRUCȚII)

Nu vęd a se mai face minuni în vremea nóstră, dar nu rămâne îndoială că vorbeau odată lemne și dobitoce, pentru că de n'ar fi nici nu s'ar povesti.

Și caii lui Achil cari proorociau, de vreme ce-l trăgeau, negreșit că au fost.

Intâmplarea ce știu și voiți s'o povestesc mi-a spus'o un bătrân, pe care îl cinstesc și care îmi dicea că și el o scia de la strămoșii lui, cari strămoși ai lui diceau că și ei o știu de la un alt strămoș ce nu mai este viu, și p'ai cărui strămoși, dău, nu pot să vi-i spui.

Un țeran se dusesese într'o pădure vechie, nu ne pasă în ce loc, să și ia lemne de casă.

Trebuie să știți, însă, și pot să dau dovadă, că pe vremea aceea toporul n'avea coddă.

Tóte încep ast-fel : vremea desevêrșesce ori-ce inventă omul, ori-ce nasce spiritul.

Țăranul nostru așa, numai cu fieru 'n mână începu să slutască pădurea cea bătrână.

Tufani, paltini, ghindari se îngroziră fôrte, începură să dică : «Prietenii, veste tristă ; să ne gătim de môrte ; toporul e aprópe ! Țăranul o să ne 'ngrópe în fundul unei «sobe.»

Un stejar mare, ce avea ani trei sute, și care era singur ceva mai la o parte, dișe :

— Vre-unul d'ăi noștri e cu el ca să'l ajute ?

— Nu.

— Așa, fiți în pace : avem parte astă-dată : toporul și țăranul n'o să isbutască alt de cât să ostenască.

Stejarul avu dreptate : țăranul, după multă silință, cercări îndelungate, dând în dreapta și în stânga cu puțină sporire, se întórse fără de isbutire.

Dar când toporul avu o códă de lemn tare ?

Singurii puteți judeca ce tristă întâmplare !

Istoria acésta d'o fi adevărată imi pare că arată că, în fieși-ce țară, cele mai multe rele nu vin de pe afară, nu le aduc străini, ci un pămîntén de-ăi noștri, o rudă sau un frate ni le face tóte.

EXERCITII

Elevii vor face în scris schimbarea construcțiunilor în bucățile următoare, scriind din capăt tóte frazele și propozițiunile independente :

MIRCEA LA BĂTAE

Armia maghiară țara a 'nvelit ;

Sórele vedând'o a îngălbenit.

Dar bătrânul Mircea nu se înspăimântă,

Cu o mică cétă de voinicii s'aventă.

Nu că el voesce țara a scăpa,
Ci vrea să 'mplinască datoria sa.

Unde este timpul cel de bărbăție,
Când muria Românul pentru datorie !

Pe un cal ce mușcă spuma în zăbale
Printre ți și nópte el își face cale.

«Frații mei ! vorbește falnicul bătrân,
Dumneșeu voit-a, ca să mor Român,
Cel ce a sa vieță țerei sale închină,
Piere ca lumina într'a sa lumină.
Ce e-n vieța țerei vieța unui om ?
Ce e-n primăvară flórea unui pom ?
Ceea-ce prin stele e o stelișoră
Și-n nemărginire un minut ce sbóră.
Șoimul când se vede prins de vânător
Spun, că își sfăramă cuib și pușori.
Ast-fel de cât lanțul brațul să le 'ncingă,
Ce-î Român, ce-î nobil astă-ți să se stingă.»

Unde este timpul cel de bărbăție,
Când muria Românul pentru datorie ?!

D. Bolintineu

ORFANI Î

Vedeau că ceva straniu se petrecea în casă
Femei, bărbați în negru, cari mai toți plângeau.
Măicuța lor iubită întinsă pe o masă,
De facile 'ncogiurată, și preoții cetiau.

De odată copilași în brațe se luară,
Și fără a-și da séma, ei suspinau amar,
Mult timp ședură ast-fel ; iar când se deșteptară
Zăriră p'a lor mamă, trecând p'un negru car....

Și tot ce mai țin minte, e o grădină în care
Stau șir chipuri de piatră, colone, lespezi, cruci ;
Doi ómenii în cămeșe săpând o grópă mare,
Pe când vibra în aer funebrul glas de tuci.

Când séra veni ora, copiii să se culce,
Voiră e'altă dată pe mamă-a săruta ;
Dar în deșert cătară pe mama lor cea dulce
Și în deșert chemară.... ea vai nu s'arăta...

Trecuse miezul nopții, domnia tăcere-adâncă,
Ei nu puteau s'adormă, se svîrcoleau prin pat,
— Frate, dișe cel mare, ochii n'am închis încă,
Mă tot gândesc la mama de ce ne-o fi lăsat ?

— Póte, răspunse micul, pe noi e supărată,
Dar e așa de bună, mâine ne va ierta.

— Oh, nu știu de ce-mi vine să plâng câte odată,
De ce în carul negru ea nemișcată sta ?

Așa vorbiau copiii..., trecu întinsa nópte,
Sărmanii încercară s'adormă în deșert.
Tot așteptau s'auđă a maicei dulce șópte
Ș'un dor fără de margini simțiau în al lor piept.

Trecură zile multe, copiii 'n așteptare,
La fie-care șgomot spre ușă alergau ;
Vedënd că nu mai vine, vėrsaui lacrămii amare,
Pe căți intrau în casă, de dinsa întrebaui !

Și toți dișeau : E'n ceruri de ângerii ocolită,
Petrece fericită, făr'a gândi la voi.

— Nu ! răspundeaui copiii, măicuța mult iubită
Nu póte fi în ceruri ferice fără noi !

Iar ei fără de dinsa, păreaui străini pe lume,
Amici, plăceri, saui jocuri, nimic nu-ı atrăgea
Orı-ce altă iubire în lipsa unei mume,
Se stingă-a lor mâhnire, putere nu avea.

Aşa trecu o vreme ; iar mórtea ne'mpăcată,
Fu pentru ei umană, duiósă. ca o sor :
Căci nu voi, sërmanii, lung timp să-î mai despártă
De mama lor ; la ambii, săpă mormîntul lor.

Acum ei dorm în pace, de mama lor aprópe ;
Acum ferice 'n ceruri toți trei s'aú întrunit,
Precum la cimitir unite sunt trei grópe,
Aşa mórtea unit'a ce dînsa a despártit.

G. Crețeanu ¹

UMBRA LUI MIRCEA LA COZIA

Ale turnurilor umbre peste unde staú culcate ;
Către țermul din protivă se întind, se prelungesc,
Ș'ale valurilor mândre generații spumegate
Zidul vechiú al monastirei în cadență îl isbesc.

Dintr'o peșteră, din rîpă, nóptea ese, mă 'mpresórá :
De pe muchie, de pe stâncă, chipuri negre se cobor ;
Muschiul zidului se mișcă... p'între ierbă se strecórá
O suflare, care trece ca prin vine un fior.

Este ora nălucirei : un mormînt se desvelesce,
O fantomă 'ncoronată din el ese... o zăresc...
Ese... vine către țermuri... stă... în préjma ei privesce...
Rîul înapoi se trage... munții vîrful își clătesc.

Ascultați !.. marea fantomă face semn... dá o poruncă...
Oștiri, taberi fără număr împrejuru-î înviez...
Glasul ei se 'ntinde, crește, repetă din stâncă 'n stâncă,
Transilvania l'aude, Ungurii se înarmez.

¹ *G. Crețeanu* s'a născut în București la 1829 și a murit la 1887. A scris poezii, mai ales poezii duióse.

Oltule, care ai fost martor vitejiilor trecute,
Și puternici legiune p'a ta margine-ai privit,
Virtuți mari, fapte cumplite, îți sunt ție cunoscute,
Cine ôre pôte să fie omul, care te-a îngrozit ?

Este el cum îl arată sabia lui și armura,
Cavaler de ai credinței, sau al Tibrului stăpân,
Traian, gloria Romei, ce se luptă cu Natura ?
Uriș e al Daciei, sau e Mircea cel bătrân ?

Mircea ! îmi răspunde dealul ; Mircea Oltul repetă ;
Acest sunet, acest nume valurile-l primesc,
Unul altuia îl spune, Dunărea se 'nsciințază,
Ș'ale ei spumate unde către mare îl pornesc.

Sărutare umbră vechie ! primesce închinăciune
De la fii ai României, care tu o ai cinstit.
Noi venim mirarea noastră la mormintu-ți a depune ;
Vécurile ce 'nghit némuri al tău nume l'au hrăpit.

Noi cetim luptele vóstre, cum privim vechea armură
Ce un uriaș odată în răsbóie a purtat ;
Greutatea ei mă apucă, trece slaba-ne măsură,
Ne 'ndoim dac'ășa ómenii întru adevăr au stat.

.

Au trecut timpii acei, timpii de fapte strălucite,
Inșă triste și amare ; legi năravuri se 'ndulesc :
Prin sciințe și prin arte națiile înfrățite,
In gândire și în pace drumul gloriei găsesc.

Căci răboiul e biciu gróznic, care mórtea îl iubesc
Și ai lui sângerați Dafini națiile îi plătesc ;
E a cerului urgie, este foc care topesc
Crângurile înflorite, păduri care-l hrănesc.

.
.

Dar a nopții négră mantă peste délurî se lătesce,
La apus se adun noriî, se întind ca un veșmînt;
Peste unde și 'n tărie întunericul domnesce:
Tot e gróză și tăcere... umbra intră în mormînt.

Lumea e în așteptare... turnurile cele 'nalte
Ca fantome de mari secolî pe eroiî lor jelesc;
Și-ale valurilor mândre generații spumegate,
Zidul vechiî al monastirei în cadentă îl isbesc.

Gr. Alexandrescu

§ III

SCHIMBAREA FORMEI DUPĂ PERSONA VORBITORE

Exercițiile de schimbarea formei după persóna vorbitóre sunt aprópe un început de compozițiune; prin ele școlariî se deprind a observa asupra căror lucruri trebuie să stărue mai mult, căci ori cine vorbesce sau povestesc ceva, stăruesce mai mult asupra lucrurilor sau ființelor despre care vorbesce, de cât asupra sa. De aceea când într'o povestire vorbesce persóna I-a, adică tocmai persóna vorbitóre, atunci stăruesce nu asupra sa, ci asupra lucrurilor despre care spune, pentru că așa e și firesce, că pe povestitor îl vedem sau îl cunoșcem și n'avem nevoie să ne mai spună el singur ce fel este.

După persóna vorbitóre, bucățile scrise pot să aibă două forme, și anume:

1) Când întréga bucată e povestită de persóna vorbitóre, când adică cel care povestesc, vorbesce tocmai despre el.

NOTA. Când vorbitorul nu numai că vorbesce despre el, dar vorbesce așa par'că ar vorbi cu densusul singur, adică așa ca și cum numai ar *gândi* ori și-ar face singur planuri sau socotélă, atunci vorbirea se chiamă **monolog**.

2) Când cel care povestesc, vorbește despre altul ; când povestitorul, vorbind despre alții, duoi sau mai mulți, ne prezintă vorbirea lor cu întrebări, răspunsuri și întreruperi, cam așa cum ar fi vorbit ei între ei.

Forma de vorbire în care vorbitorul ne spune ceva despre el sau despre alții se numește *narațiune*.

Forma de vorbire în care vorbitorul ne prezintă vorbele altora, unele după altele, cam așa cum ar fi fost spuse de ei, se numește *dialog*.

Avem deci două forme de vorbire :

1) *Narațiunea despre sine sau despre alții.*

2) *Dialogul.*

Exercițiile care privesc *schimbarea formei după persoana vorbitoare* vor consta în :

I) Schimbarea narațiunii *despre sine* în narațiune despre alții ;

II) Schimbarea narațiunii *despre alții* în narațiune despre sine ;

III) Transformarea *dialogului* în narațiune ;

IV) Transformarea *narațiunii* în dialog.

I. SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE SINE ÎN NARAȚIUNE DESPRE ALȚII

Exercițiile de schimbarea narațiunii despre sine în narațiune despre alții sunt folositoare, din punct de vedere gramatical, pentru că familiarizează pe elevi cu legile acordului sau concordanței; iară pe de altă parte sunt folositoare la compozițiuni, pentru-că silește mintea să caute mijlocul de a înlocui persoana vorbitoare printr'o persoană străină ; și a căuta și a găsi acea persoană străină înseamnă a crea, a inventa, cu alte cuvinte a compune.

A. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE SINE ÎN NARAȚIUNE DESPRE ALȚII

EŪ ȘI PĂMÎNTUL

(Narațiune despre sine)

Pe când eram eū mic și învățam la scōlă, învățătorul, vorbind într'o ȃi scolarilor, spunea cā pāmîntul este rotund, ca un mēr saū ca o portocală, și cā dacā cine-va ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot înainte, ar înconjura pāmîntul de jur împrejur, și ar ajunge, pe cea-l'altă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Auȃind eū așa lucru ȃisei: Haī să cerc și eū, să vĕd unde voiū ajunge. Și cum ȃic așa și fac. Plec de-acasă la fugă, și merg, merg, merg și tot merg, până ce ies din sat și trec și de moșia satului și de altă moșie și ajung printr'un loc, pe unde nu măi fusesem nici-odată. Mergĕnd însă eū așa, ajung la un pom mare și frumos, care făcea împrejurul lui o umbră, de-ți era măi mare dragul. Vĕdĕnd eū acolo umbră și bine, după ce măi umblu ceva împrejurul pomului, staū o bucată la umbră, mă odihnesc și apoi plec să merg măi departe. Ce se întĕmplă însă? În loc să merg tot înainte, eū nu bag de sēmă și apuc îndĕrăt, și, după ce merg pe cāt am măi fost mers, ajung iar acasă.

— A ha! ȃiseiū eū acuma, învățătorul acela n'a spus adevĕrat cā ajungī acasă pe cea-l'altă parte, cāci eū vĕd cā am venit tot pe unde m'am dus!

Cine avea dreptate? Eū saū învățătorul?

PĂCALĂ ȘI PĂMÎNTUL

(Narațiune despre alții)

Un învățator vorbind într'o ȃi scolarilor sĕi, spunea, cā pāmîntul este rotund ca un mēr saū ca o portocală, și cā, dacā cine-va ar pleca dintr'un loc, și ar merge tot

înainte, ar încunjura pământul de jur împrejur, și ar ajunge, pe cea-l'altă parte, iarăși în locul de unde a plecat.

Păcală auzind așa lucru, dișe : Hai să cerc și eă, să ved, unde voiă ajunge. Și cum dișe așa și face. Plécă de acasă la fuga, și merge, merge, merge și tot merge, până ce iese din sat, și trece și de moșia satului și de altă moșie, și ajunge printr'un loc, pe unde nu mai fusese nici odată. Mergënd însă el așa, ajunge la un pom mare și frumos, care făcea împrejurul lui o umbră, de-ți era mai mare dragul. Vêdënd el acolo umbră și bine, după ce mai umblă ceva împrejurul pomului, stă o bucată la umbră, se odihnesce, și apoi plécă să mERGă mai departe. Ce se întemplă însă ? In loc să mERGă tot înainte, Păcală nu băgă de sémă, și apucă îndărăt, și, după ce merse pe cât a mai fost mers, ajunge iar acasă.

— A ha ! dișe acum Păcală, învățatorul acela n'a spus adevêrat, că ajungi acasă pe cea-l'altă parte, căci eă ved, că am venit tot pe unde m'am dus !

Cine avea dreptate ? Păcală ori învățatorul ?

ESERCITII

Elevii vor schimba în scris următoarele bucăți de nărațiune despre sine în nărațiune despre alții :

O PRIVELIȘTE

Eram acum tocmai pe culmea dëlurilor, sub care se adăpostesce, ca într'o copaie, satul Bisoca. Gata a cârmi la drépta, ca să coborîm în sat, aruncaî împrejurul meă o lungă și mulțumitoare privire, voind să-mi iaă ast-fel séra bună de la întinsele priveliști ale plaiului, mai înainte de a le perde cu totul din vedere.

Sórele apunea drept dinaintea nóstră ; cercul lui roșatic scăpătase până pe zarea orizontului și rađele-î calde și senine, pare că se așternuse peste tot șesul răsăritén al țerei, care ni se destindea.

acum sub ochi. De pe acest tăpșan culminante, de unde munții Săcuieni cotesc spre țera Vrancei, tot Bărăganul, tot șesul Galaților, cu matca Râmnicului, cu valea Buzăului, cu lunca Siretului. totă acea lată și óblă câmpie, se arăta scãldată într'o lumină galbuie și luciosă, ca fața unei uriașe siniî de aur ; printr'însa, liniile șerpuite ale rîurilor se desprindeau ca fire crețe de betelă argintie, iar suprafața netedă a apelor sãrate din Balta-Albă și din Balta-Amară oglindiau, ca nisce ochiuri de sticlă, ferecate în mijlocul d'auritei table. În depãrtarea cea mãi afundată, delurile dobrogene, tivite cu aburósa cordea a Dunărei, încingeau, ca un cerc plumburiu acest curios tabel, al cãruî aspect devenia cu totul fantastic, prin neobicînuite și metalice reflecte.

Mã aprópe de noi însã, sub forme și cu colorî mãi reale, se vedeau, pe vîrfurile Bisociei și pe al Ulmușorului, mari petróe sure și murgî, unele grãmădite la un loc ca turme de vite adunate la repaos, altele risipite prin liveđi, ca vacile când pasc pribege. Apói, sub aceste muchî, la stînga, pãmîntul se lãsa la vale, în costișe și pripóre gradate, pînã se cufunda în sghiaburile mult umbrite ale Râmnicului și Râmnicelului ; tot pe acolo, la locul ce se dice între Râmnice, se zãriau încã poenile fragede și verđi ale Năculelor, adãpostite sub stânci roșcate, cari se numesc Petrele-Fetei ; și în fund de tot, înãlțându-se în albăstréla înnegurată a cerului, se vedeau culmile pãduróse ale Steșicului, învelite în umbre viorii, civite și negre.

Preumblându-mi ochiî, când peste șesul cu strãluciri și cu scintee, când prin munții cu tãinice și rēcóróse rađe, mã aședasem pe un bolovan de piatră și așteptând sã disparã cu totul sórele, nu mã puteam sãtura de asemenea priveliști, ce nouë orășenilor, ne este dat arare-orî a le vedea.

GROȘOTIȘUL

Eram tocmai în virful Groșotișului. Ne-am pus jos să ne odihnim, și în vreme de jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase priveliști. Rațele sórelui începea a răsbate printre copacii de pe creștetul munților și da negurei ce-î coprindea o vâpselă roșiatică; iar în fundul văilor, unde pâcla era încă désă, abia se zăria, ca printr'un vis, apa Bistriței ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și de-odată, când sórele s'a ivit pe cer, umplând tótă întinderea de lumină, de-odată frumoșa vale a Bistriței a steclit ca o panoramă, cu rîul seú repede, pe care se scoborau vre-o câte-va plute, cu munții înalți și tupoși ce o împrejură, cu satele sale semănate pe costișe ca nisce giucării, și într'un cuvînt, cu tot farmecul care împodobesce natura sa mândră și sêlbatică. Nu voiú uita nici odată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea nóstră negăsind cuvînte ca să se talmăcescă s'aú răsufat prin vr'o doué duzină de A! și de O! carele s'aú ridicat spre ceruri ca niște imne de laudă.

Multe soîuri de peisajuri am vëđut prin deosebite țeri, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe mărêță și sêlbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pămîntul, codrii, stâncele, pîraele sunt încă în starea primitivă a naturei, și nicăeri nu se vëdesce mâna omului cu prefacerile ei uricióse și prosaice. La munte omul este mai simplu, viêta lui este mai în liniște, năravurile sunt mai nevinovate. Munténu-î curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brađii subt cari trăesce. Munténca-î naltă de boii, albă, veselă, sprintenă, istêță și frumoșă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sînul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de ómenî, a căror înfățișare îți umple ochii și sufletul! locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doini armonióse.

V. Alexandri.

NOTA.— *Schimbarea bucăților în versuri se face ca și a celor în prosă cu deosebire că se strică ritmul și rima, prefăcându-se versurile în prosă. Ar fi mai bine dacă s'ar putea păstra versurile :*

STRĂINUL

Curg a mele lacrimi fără de'ncetare
Ingânând al nopței gemet și suspin ;
Sufletul meu plânge, plânge cu 'ntristare,
Căci vai ! sunt străin !

Ah ! în mine este o durere vie ;
Gândul meu mă poartă spre al meu cămin ;
Lumea mi se pare a fi o pustie
Căci vai ! sunt străin !

Luna bălăioră varsă dulci lumine ;
Stele vii se jocă pe azurul lin,
Dar sunt toate triste, negre pentru mine
Căci vai ! sunt străin !

Floricea smulsă din tulpina-i verde,
Fie chiar păstrată de-al feciorean sîn,
Se usucă ; — ast-fel viața mea se perde
Pe pământ străin !

Când gândesc la tine, maica mea dorită,
Sufletu-mi de jale și de dor e plin ;
Ah ! vin' de mângâie, sora mea iubită,
Pe tristul străin !

Alexandru Sihleanu. ¹

¹ *Alexandru Sihleanu* s'a născut în Bucuresci la 1834 și a murit la 1857 în vîrstă de 23 de ani numai. Avea talent poetic.

II. SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE ALȚII IN NARAȚIUNE DESPRE SINE

Aceste exerciții—ca și cele de mai sus—sunt folosite din punct de vedere gramatical—sintactic—dară mai ales folosite sunt pentru compozițiuni, pentru că mai greu este a înlocui în scriere o persoană străină prin persoana vorbitoare, de cât persoana vorbitoare printr'o persoană străină.

Ca să înlocuim o persoană străină prin persoana vorbitoare, adică pentru a schimba narațiunea despre alții în narațiune despre sine, avem mai cu seamă trei mijloce și anume :

1) Spunem întâiu *cine vorbește* și apoi reproducem întreaga povestire înlocuind pretutindenea a III-a (*el, ea, ei, ele* sau *Petru* sau *Pavel* sau ori-ce alt nume) cu persoana I-a (eu sau noi) ;

2) Arătăm întâiu împrejurările în care am vorbit, de pildă : când eram mic, sau când eram în cutare loc, și apoi reproducem întreaga bucată, punând pretutindenea persoana I-a ;

3) Când lucrurile cuprinse în narațiunea pe care voim să o schimbăm din narațiune despre alții în narațiune despre sine, nu se potrivesc să se fi întâmplat cu noi sau a fi fost făcute de noi, atunci spunem la început că faptul s'a întâmplat în niște împrejurări mai stranie, de pildă : în vis sau pe lumea cea-l'altă, etc.

NOTA I.—Arătarea persoanei care vorbește sau a împrejurărilor în care vorbește, în loc de a se pune la început, se pune tocmai la sfârșitul vorbirii. Acesta e lăsată, însă, la voia scriitorului : scriitorul e liber să pună arătarea la început sau la sfârșit, după cum crede el că va fi mai bine, mai frumos, mai înțeles și mai atrăgător pentru acei cari vor citi.

NOTA II.—Mijlocele de schimbarea narațiunii despre alții în narațiunea despre sine, sunt tot-odată și mijloce de compozițiune, adică de compunere sau scriere din nou.

A. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE
ALȚII ÎN NARAȚIUNE DESPRE SINE

PRIN MIJLOCUL ÎNTĂIŪ

(*Adică arătând la început sau la urmă: cine vorbește*)

ȚĂRANUL ȘI OCHELARIÎ

(Narațiune despre alții).

Un om mereu aușind
Pe unii pe alții vorbind,
Căți sciũ carte și citese
Cu patru ochi se numesc,
A plecat la tãrg și el
În dãsagã cu un miel.
Vãndu mielul, banĩ luã,
Pe la bolte apoi intrã,
De ochi de om întrebãnd,
La ce negustor se vînd,
Cu care sã pótã citi,
Și scrie și socoti.
Un boltaș l-a aușit,
Și, dupã ce l'a poffit,
I-a dat nisce ochelari,
Ca sã vadã tóte mari.
El, dacã i-a așezat,
Și 'ntr'o carte s'a uitat,
A đis: «Deșert mẽ trudesco,
C'uite nu pot sã citesc.»
Negustorul și-alții avẽnd,
Iĩ înfãțișã, đicẽnd:
«Veđi, aceștia-s boeresci ;
«Dór veĩ putea sã citesci.»
El, prin ei cum s'a uitat,
A đis: «Surda mi i-ã dat.

«Că nu pot citi de loc ;
Se vede că n'am noroc.»
Boltașul, cătând la el,
I-a ȃis : «Eū mai am un fel,
«Cu aceia-ī vedē bine,
«Că-s scumpī, nu-s pentru ori-cine.
— «Adu-ī cāt de scumpī ar fi,
Că-ī iaū, d'oiū putea citi.»
Dar, cercāndu-ī, a ȃis iar :
«Și aceștia în zadar ;
«Că uite, ochi-mī sgâesc,
«Și tot nu pot să citesc.
«Of, și ce poftă aveam,
«Acasă, când mă gândiam !»
Negustorul l'a 'ntrebat :
«Cum te ved, n'ai învățat ;
«Și acum te necăjescī
«Pentru 'ntăiū, ca să citescī?»
— «Veđi bine, a răspuns el ;
«De aceea veniī cu un miel ;
«Că de aș sci să citesc,
«De aceștia ce'mī trebuesc?»

Anton Pann.

ȚĚRANUL ȘI OCHELARIȚ

(Narațiune despre sine).

*Eū intr'una audind
Pe unii alții vorbind,
Cāti sciū carte și citesc
Cu patru ochi se numesc,
Am plecat la tērg și eū
In desagă cu un miel.
Vēnduū mielul bani luāiū,
Pe la bolte apoi intrāiū*

De ochi de om întrebând,
La ce negustor se vînd,
Cu care să *pot* citi,
Și scrie și socoti.
Un boltaș *m'a* auzit,
Și după ce *m'a* poftit,
Mi-a dat nisce ochelari,
Ca să *ved* tóte *mai* mari.
Eu dacă *i-am* așezat,
Și 'ntr'o carte *m'am* uitat,
Am ȕis : «Deșert mē trudesce,
C'uite, nu pot să citesc.»
Negustorul, ș'alții avênd,
Imi infățișă ȕicênd :
«Veđi, aceștia-s boeresci ;
«Dór vei putea să citesci.»
Eú, prin ei cum *m'am* uitat,
Am ȕis : «Surda mi i-ai dat,
«Că nu pot citi de loc ;
«Se vede că n'am noroc.»
Boltașul, cătând la *mine*,
Mi-a ȕis : «Eú mai am un fel,
«Cu aceia-î vedea bine,
«Că-s scumpi, nu-s pentru ori-cine.
— «Adu-î cât de scumpi ar fi,
Că-î iaú, d'oiú putea citi.»
Dar, cercându-î, *am* ȕis iar :
«Și aceștia în zadar ;
«Că uite, ochi-mi sgâesc,
«Și tot nu pot să citesc.
«Of, și ce poftă aveam,
«Acasă când mē gândiam !»
Negustorul *m'a* întrebat :
«Cum te veđ, n'ai invēțat ;
«Și acum te necăjesci

- «Pentru 'ntăiū ca să citești.»
— «Veđi bine, *am rĕspuns eū*
«De aceea venii c'un miel
«Că de aș sci să citeșc
«De-aceștia ce-mi trebuesc?»

EXERCII

Elevii vor schimba în scris următorele bucăți de narațiune despre alții în narațiune despre sine :

ARMATA DIN BUCĂTĂRIE

Haideți, prietenī, ȃice Mihaiū, băiatul cel mai mare ; mama nu este acasă, haidem să facem rășboiū, să batem pe Turci. Eū sunt Mihaiū Vitezul, haideți cu mine. Haideți în bucătărie să vĕ daū armele cele mai frumoșe ! Cine pōrtă cisme și pantalonī pōte fi soldat, pōte să mĕrgă cu noi. Așa, intrați cu toții.

Na ! Mătura să fie stĕgul, spaima Turcilor. În loc de pistōle luați fiește-care câte o lingură ; în loc de săbiū luați câte un cuțit ; care n'are cuțit, pōte lua o furculiță.

Așa ! Puneți și câte o pană de gâscă la pălărie.

Bravo ! Acuma sunteți gata, înarmați până în dinți.

Voī, trâmbișași, luați câte o pālne și suflați tare. Voī, toboșari în loc de tobe, luați câte o ôlă și bateți sdravăn, numai să nu le stricați.

Călăreții, în loc de cai, să ia unul văturaiul, alții câte o vergea, că sunt fōrte bune de călărit.

Așa, bravo ! Păcat numai că n'avem barbe și mustăți !

Dară stați ! Am găsit și pentru asta !

Iată în vatră mulțime de cărbuni, luați cu toții și vĕ faceți mustăți și barbe.

Așa, bine !

Acuma să vină Turcii dacā le dă mâna !

De-acuma, ori-ce ar fi, umflați trâmbițași obrajii, suflați vântos și hai :

Nainte ! Marș ! Un, doi, un, doi !..

— Ho ! Napoi că vine mama și ne vede unși cu-cărbune.

GERILĂ

(Din basmul : Harap Alb)

Harap Alb măi merge cât merge, și când la pôlele unui codru, numai iată ce vede o dihanie de om, care se pîrpălea pe lângă un foc de două-deci și patru de stîneni de lemne și tot atunci striga cât îi lua gura, că móre de frig. Și apoi afară de acesta, omul acela era ceva de speriat : avea nisce urechi clăpăuge și nisce buzóie gróse și dábălázate. Și când sufla cu dinsele, cea de d'asupra se resfrîngea în sus peste scáfârliia capului, iar cea de desupt atîrna în jos de-î acoperea pântecede. Și ori pe ce oprea suflarea lui, se punea promoróca măi grósă de o palmă. Nu era chip să te apropii de dinsul, că așa tremura de tare de parcă-l sghihuia dracul. Și dac'ar fi tremurat numai el, ce ți-ar fi fost ? Dar tótă suflarea și făptura de prin prejur îi țineau hangul : vântul gema ca un nebun, copacii din pădure se văicăreau, pietrile țipa, vrascurile ținea și chiar lemnele de pe foc pocneau de ger. Iară veverițele, găvozdite una peste alta în scorburi de copaci, suflau în unghii și plîngeau în pumni blestemându-și ceasul, în care s'a născut. Mă rog, foc de ger era ; ce să vă spun măi mult. Harap Alb numai ó țira cât a stat de s'a uitat, a făcut țurțuri la gură și neputendu-și stăpâni rîsul, dișe cu mirare :

— Multe măi vede omul acesta cât trăsce ! Măi tartarule, nu mânca haram și spune drept, tu ești Gerilă ? Așa e că tac ?... Tu trebuie să fii : pentru că și focul îngheță lângă tine, de arđuliu ce ești.

— Riđi tu riđi Harap Alb, dișe atunci Gerilă tremurând, dar unde mergi, fără de mine n'ai să poți face nimic.

— Hai și tu cu mine, dacă vrei, dișe Harap Alb ; d'abia te-î mai încalđi mergend la drum, căci nu e bine, când stai locului.

HAGI TUDOSE

(Fragment dintr'o nuvelă, în care se zugrăvesce un sgârcit)

Hagiul deschide ușa tindei, | o încue grabnic, | intră într'o odaie mică și întunecată, | aprinde o luminare de seș, | se așază pe pat, | își țiea capul în mână și-și rezemă cotele de genuchi.

Pereții odăiei sunt murdari, pătați, cojiți și galbeni ; grințile tavanului, negre și prăfuite ; icónele puse la răsărit, cu sfinții șterși ; candela închisă și de la ea în jos pârae de unt-de-lemn îmbăcșite de praf ; patul de scânduri acoperit cu o pătură lățosă, vîrgată cu alb și vișiniu ; două perne de pae la perete și una de lână îmbrăcată într'o față soiósă și luciósă ; pe jos odaia este pardosită cu cărămizi reci și noroite. Odaie tristă, întunecată, chilia suferinței și a sărăciei ; un mormint d'asupra pămîntului pe ale căruia ochiuri de gém, mică ca un sfert de hârtie, ți-ar fi frică să privești de tórnă d'a nu vedea morții odihnindu-se pe spate, cu ochii înghețați și subți de creeri și nasurile ascuțite, țepene, albe și uscate.

Hagiul se trezesce din gânduri, se uită la luminare, tresare, și suflă într'insa îngânând :

— Lumina costă parale, | pot să mă gândesc și pe întuneric. Oh ! Dómnne, Dómnne, ce bun ești, ce înțelept ești ; dacă n'ar fi sóre câte lumînări m'ar trebui să ard ziua în prăvălie ! Câți bani, câți bani, Dumneșule !

Abia s'a lungit în pat, bājbăind pe întuneric, | abia și-a dat o jumătate de pătură peste óșele lui trudite, | abia și-a plecat capul pe pernă și iarăși gândurile, cu nesfârșita lor luptă, încep să i se deștepte în minte, la început blânde, prietenóse, mângăetóre, ș'apoși îndóielnice, triste, posomorâte, amenințátóre. Sudórea veseliei îi înghiată încetul pe șira spinărei.

Ce fericit este că a rămas singur stăpân în prăvălie. Stăpânul seș era bun, era cinstit, dar de două chei la o tejghea, două mâni în parale, două-deci de degete pe aceleași firfirici, patru buzunare și două socoteli... Cine scie ; din greșelă ; baniș sunt micș ; ușor îți scapă unul printre degete, ba îl uiți în buzunar, în pungă, în căptușala hainei chiar. Stăpânul seș era bun, era cinstit, dar ierta

de multe ori pe calfele sărace, pe ucenicii, pe simbriași, când rupeau și spârgeau prin prăvălie. Bun, cinstit și milos; venia un cerșetor, venia doi, venia două-deci : să le dăm că avem copii ; băga mâna în tejghea și le da la toți ; da, dar el n'avea copii ; da, dar lui nu i era milă.

Barbu Ștef. Delavrancea ¹

X



B. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE ALȚII ÎN NARAȚIUNE DESPRE SINE

PRIN MIJLOCUL 2

(adică arătând împrejurările în care am vorbit).

VULPEA ȘI BARZA

(Narațiune despre alții).

Cumetra vulpe e un hoț viclen ; ea fură tot ce poate. Ea se bucură de paguba altuia, și păcălesce pe totă lumea. Dar odată și ea a fost păcălită. Să vă spui cum :

Odată vulpea a trimis berzei vorbă, să vie la prânz la dânsa. Cumetra barză, a șis vulpea, vino să mănânci la amiazi cu mine ! Barza a primit bucuros să vină la vulpe, căci se gândia : Vulpea are acasă de toate, ce-i trebuie ; de bună sémă, ea îmi va da de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a mâncat nimica, cât a fost ziua, ca să fie tare flămândă, când va veni séra la vulpe, și apoi acolo să mănânce odată boeresce. Când s'a făcut séră, barza s'a dus. Vulpea întinsese pe masă fel de fel de talere, dar în toate talerile era supă. N'a pus pe masă nici linguri, nici furculițe, iar de pâine și de carne nici vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru ; dânsa cu ciocul ei cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nici bea, nici să sórbă supa. Ea a început să o poftescă : Te rog mănâncă din supa acésta, că e fórte bună ! Ori mănâncă de aici, mănâncă ce ți place ! Dar barza nu putea să mănânce nimic, și vulpea

¹ *Barbu Ștefănescu Delavrancea* s'a născut la 1858, în Bucuresci și trăesce în Bucuresci. El e unul dintre scriitorii tineri ; unul dintre cei mai talentați nuveliști.

ridea într'ascuns de barza cea flămândă, care avea mâncarea pe masă și muria de fôme, căci nu putea nici să o guste. Vulpea însă mânca sdravăn cât șapte. Barza vădend că e păcălită, a înghițit'o, a tăcut frumușel, și s'a dus supărată acasă.

După câte-va zile, barza a trimis o slugă la vulpe, și a rugat'o să vie la cină. Vulpea se gândia: Cât e de próstă barza! Ea n'a vădut, că mi-am bătut joc de dênșa! Și acum mă mai'chiamă și la cină! Vulpea s'a dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustóse. Vulpea mirosia și se bucura ce mănăcări bine pregătite avea dênșa să mănânce! Pesce fript! Vulpîi îi place pecele, și barza tocmai pesce 'i-a pregătit. Dar când colo ce să veți! Tóte fripturile cele bune erau puse în sticle cu găturile strimte și lungi. Barza poftia pe vulpe mereu: Poftim cumătră vulpe! poftim carne și pesce fript, picioare de bróscă, dacă vreî, de aici, ori de aici; poftim! Și barza cu ciocul eî cel lung scotea din carafe bucăți de friptură și mânca sdravăn; vulpea se uita la barză cu multă poftă, dar nu putea să mănânce. Botul eî cel gros nu încăpea în sticlă, ca să scóță carnea. Și așa a rămas flămândă, și rușinată s'a dus acasă.

VULPEA ȘI BARZA

(Narațiune despre sine)

O vulpe întâlnindu-se odată cu altă vulpe îi vorbesce așa:

«Scii că eu sunt un hoț viclén; eu fur tot ce pot. Eu mă bucur de paguba altuia, și păcălesc pe tótă lumea. Dar odată și eu am fost păcălită. Să-ți spuiú cum:

Odată eu am trimis berzei vorbă, să vie la prânz la mine. Cumătră barză, am ȕis eu, vino să mănânci la amiadı cu mine! Barză a primit bucuros să vină la mine, căci se gândia: Vulpea are acasă de tóte, ce'i trebuie; de bună sémă ea imi va da de mâncare ceva bun de tot. Barza n'a mâncat nimica, cât a fost ȕiua, ca să fie tare

flămândă, când va veni séra la mine, și apoi acolo să mănânce odată boeresce. Când s'a facut sérá, barza a venit. Eú întinsesem pe masă fel de fel de talere, dar în tóte talerile era supă. N'am pus pe masă nici linguri nici furculițe, iar de pâine și de carne nici vorbă nu era. Barza s'a mirat de acest lucru; dënса cu ciocul sėu cel lung și cu limba cea scurtă nu putea nici să bea, nici să sórbă supa. Eú am început să o poftesc: Te rog, mănâncă din supa acésta, că e fórte bună! Ori mănâncă de aici, mănâncă ce'ți place! Dar barza nu putea să mănânce nimic, și eú rídeam într'ascuns de barza cea flămândă, care avea máncarea pe masă și muria de fóme, căci nu putea nici să o guste. Eú însă máncaam sdравán cât șepte. Barza, vedénd că e păcălită, a înghițit'o, a tăcut frumușel, și s'a dus supărată acasă.

După câte-va zile, barza a trimis o slugă la mine, și m'a rugat să vin la cină. Eú mă gândiam: Câte de próstă barza! Ea n'a vedut, că mi-am bătut joc de dënса! Și acum mă chiamă și la cină! Eú m'am dus. Barza a pus pe masă fel de fel de fripturi bune și gustóse. Eú miroșiam și mă bucuram ce mánări bine pregătite aveam să mănânc! Pesce fript! Mie ími place pescele, și barza tocmai pesce m'a pregătit. Dar când colo ce să veđi! Tóte fripturile cele bune erau puse în sticle cu găturile strimte și lungi. Barza mă poftia mereú: Poftim, cumětră vulpe! poftim carne și pesce fript, picióre de bróscă, dacá vreí, de aici, ori de aici; poftim! Și barza cu ciocul-ei cel lung scotea din sticle bucăți de friptură și mánca sdравán. Eú mă uitam la barză cu multă poftă, dar nu puteam să mănânc. Botul meú cel gros nu încăpea în sticlă, ca să scoț carnea. Și așa am rémas flămândă, și rușinată m'am dus acasă.

ESERCITII

Elevii vor schimba în scris următoarele bucăți de narațiune despre alții în narațiune despre sine :

LENEȘUL

Un om leneș se plângea mereu că e greu de trăit.

— Rău e în țară la noi, dicea el. Nu ai nimica ce-ți trebuie. Cauți haine, cauți de mâncare, ori cauți alte lucruri trebuitoare, nu găsești nimica. Toți din toate părțile, pentru ca să-ți dea ceva, te pun la treabă. Dar, pentru Dumnezeu, când să mai muncești ? Noaptea trebuie să dormi ; ziua e bine de dormit, căci e cald ; și seara e foarte plăcut lucru să te culci de vreme. O să mă duc într'altă țară !

S'a ținut de vorbă, și s'a dus în altă țară, și încă nu numai într'una, ci a fost prin toate țările din Europa, și din Asia, și din Africa, ba a fost și prin America, și știți ce a făcut la urmă ?

Vedând, că pretutindenă tot muncă și hărnicie se cere, a venit înapoi în țară, și s'a pus pe muncă. Să-l vedeți acuma ce vesel și ce mulțumit este, și ce case frumoase are !....

CAPUL DE MORT

Un tânăr bogat, bine făcut, mergea la plimbare călare pe un cal frumos, și dintre cei mai buni. Pe cale, ast-fel se gândia în sine :

Ce bine trebuie să'mi stea mie ! Cal bun, șea frumósă, pe mine haine scumpe și în buzunare bani de cheltuială, cât îmi trebuie. Cine e mai mare și mai fericit de cât mine ? ! Mai 'nainte stăteam pe gânduri, dar acum ved, că sunt om mare, și pot să fac ori-ce de acum în colo, tot mare rămăi. De acuma totă viața am să mă plimb, am să'mi fac toate gusturile, și, cine mă-o dice o vorbă.... o pătesce : E hotărît, că eu sunt un om mare.

Gândind însă tânărul ast-fel și, mergând mai departe, iată vede într'un cimitir pe un om, săpând o gropă.

— Ce faci acolo, omule, îl întreabă tânărul pe om.

— Iată, domnule, sap o grópă, să desgrop nisce mortî, dar, săpând, mult mă bat cu gândul, și mă socotesc, și nu pot eși la capăt..

— Cu ce? întrébă tînerul.

— Iată cu ce, ȓice omul : Am găsit un cap de mort, și am voit să sciũ, al cui va fi fost acel cap ? Al unui om bogat, saũ al unui sărac ? Și niei un semn nu se vede pe dinsul. Se vede că după mórte, cel sărac și cel bogat, cel mare și cel mic, tot una sunt ! Iar gândindu-mă la aceste lucruri, am rēmas fórte nemulțumit, pentru că mĩ-am ȓis :

«Dacă faci fapte mari, îți rēmane numele ; iar, dacă nu faci, nimica ești ! și sunt nemulțumit, căci până acum n'am făcut nimica.

La aceste cuvinte tînerul rēmase și el pe gânduri și ar fi vrut să lase și cal și tot. Se gândea numaĩ la fapte mari.

CĂINIȘI ȘI LUPIȘI

FABULĂ

Un cãine plin de fală
Numit Buffon
Celebru liberton,
Sciind istoria ce-ĩ ȓice naturală
Din cartea lui Biuffon,
Făcuse o 'ntrunire de cãnime ;
Dulăi, prepelicari, zãvođi,
Măi toți nerođi,
Și le grăi din înălțime :

* * *

«Cãni

«Citadinĩ !

«Voiũ să vė dau un sfat,

«Ca om de stat.

«Să ștergm urmele de barbarie,

«De care mĩ-e rușine mie,

« Căci sunt civilisat.
« Netoleranța ruginită,
 « Moștenită
« Din timpii primitivi,
 « Vă face exclusivi,
« Uitând că lumea-î adî cosmopolită !
 « In secolul acesta liberal,
 « Nu trebuie și nu se pôte
« A nu primi pe lupi la drepturile tôte ;
 « Căci, după codul natural
 « Numit zoologie,
 « Se scie
 « C'acești jupâni
« Și ei sunt tot un fel de câini,
 « Cu noi de-o singură tulpină :
 « Familia canină,
« Avënd strămoș pe mopsul cel scăpat
 « In zile de potop,
 « Făcënd un hop,
 « In Ararat... ! »

* * *

Sensațiune mare
In lătrătorea adunare !
 Cățeiî măi ales,
 Din spirit de progres,
 Se distingeau prin gălăgie
Chemând pe lupi la hora de frăție.
Un câine ciobănesc atunci a țis :
 « Frumos e 'n teorie
 « Și 'n vis ;
 « Dar vă poftesc la stâni,
 « Ca să vedeți voi armonie
 « De lupi și câini. »

C. — MODEL DE SCHIMBAREA NARAȚIUNEI DESPRE
ALȚII ÎN NARAȚIUNE DESPRE SINE

PRIN MIJLOCUL 3

(*adică arătând împrejurări mai stranie*)

CĂINELE SOLDATULUI

(Narațiune despre alții)

Bietul soldat căduse rănit în bătae și'n puține zile, chinut de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muri departe de mămă-sa care îl crescuse și care îl iubea.

Fiind sorman și fără rude pe țermuri străine, n'avea nici prieteni, n'avea nici un ajutor; nu era pe 'mprejurul lui nici o ființă care să suspine, ori să i se facă milă de un biet trecător ca dînsul.

Singurul lui tovarăș de nenorocire, singura-î avere era un câine, care pentru credințoșia lui îi era foarte iubit. Acest biet câine sedea și noapte lângă dînsul și părea adâncit în mare mâhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul mortului se ridică pe mâni de soldați, adică i se face cinstea care este hotărîită pentru toți acei cari mor pentru împărați, sau pentru țară și pentru nêmul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, câinele pornesce în fruntea paradei, așa de întristat că din ochii lui pică pe pământ lacrimi; ca un frate iubit el îl însoțesce până la mormînt.

Cînd ajunge la mormînt, câinele se opresce aici, se așeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormînt, așteptă ca stăpînuseșu să-l strige, crede c'o să'l vadă cînd s'o deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cêrcă să ridice piatra de la mormînt, câte-odată latră după câte-un călător parc'ar dice, sormanul coprins de durere: vino să-mi dai ajutor!

Iar când străinul, de milă, voesce a-l trage încolo de-oparte și a-î da hrană, el își plăcă capul, privesce în pământ și nu vrea nimic.

De când a murit soldatul și până acuma noaptea cu umbrele sale a învăluit emisferul nostru de două ori, și sërmanul căine, în timpul acesta de două zile, a fost nelipsit din locul de jale de la mormînt.

Dar a treia zi, în dimineața cea viitoare în zori de ziua, pe când se deșteptă omul muncitor, căinele Azor zăcea lângă gropă, mort de întristare.

CĂINELE SOLDATULUI

(Narațiune despre sine)

Intr'o noapte visai că eram soldat ; cădusem rănit în bătae și'n puține zile, chinuit de durerea rănilor precum și de gravitatea lor, muriu departe de mumă-mea care mă crescuse și care mă iubea.

Fiind sërman și fără rude pe țermuri străine, n'aveam nici prieteni, n'aveam nici un ajutor ; nu era pe împrejurul meu nici o ființă care să suspine, ori să i-se facă milă de un biet trecător ca mine.

Singurul meu tovarăș de nenorocire, singura mea avere era un căine, care, pentru credincioșia lui, îmi era foarte iubit. Acest biet căine ședea zi și noapte lângă mine și părea adâncit în mare mâhnire.

Acuma totul este gata pentru îngropare, acum trupul meu se ridică pe mâni de soldați, adică mi se face cinstea care este hotărîtă pentru toți acei cari mor pentru împărați, sau pentru țară și pentru nêmul lor.

Ca și un om care scie ce se petrece, căinele pornesce în fruntea paradei, așa de întristat, că din ochii lui pică

pe pământ lacrămi; ca un frate iubit, el mă însoțește până la mormînt.

Când ajunge la mormînt, căinele se oprește aici, se așeză aici și nimic nu'l face a se depărta. Stă lângă mormînt, așteptă ca eu să-l strig, crede c'o să mă vadă când mă voi deștepta, cum se întempla mai nainte.

Câte-odată mai cercă să ridice piatra de la mormînt, câte-odată latră după câte-un călător, parc'ar ȕice, s'er-manul, coprins de durere: Vino să-mi dai ajutor!

Iară cînd străinul, de milă, voesce a-l trage încolo deo-partă și a-i da hrană, el își plęcă capul, privesce în pămînt și nu vrea nimic.

De cînd am murit eu și pînă acuma, nóptea, cu umbrele sale, a învéluit emisferul nostru de două ori, și s'er-manul căine, în timpul acesta de două ȕile a fost nelipsit de la locul de jale, de la mormînt.

Dar a treia ȕi, în diminęta cea viitóre, în zori de ȕiuă, pe cînd se deșteptă omul muncitor, căinele Azor zăcea lângă grópă, mort de întristare.

Curios vis.

ESERCIȚII

Elevii vor schimba în scris următórele bucăți de narațiune despre alții în narațiune despre sine:

VÊNĂTÓREA

Șeful vênătórei împărți la toți pușcașii țeranî praf și plumbi în de ajuns, desbătu apoi planul vênătórei cu gravitatea unui general de armată ce curënd are să înfrunte inimicul, însemnă linia de atac a hăitașilor, linia de pândă a pușcașilor, și după ce totul fu bine pregătut, întręga cętă plecă spre pădure, unii călări,

alții pe jos aspirând cu poftă aburii dimineții și cântând doine de jale sau cântece de veselie, după cum se simțiau inspirați de răsăritul sórelui său de sgomotul răsboinic al vânătorii.

În scurt timp pădurea fu încinsă între două lanțuri de ómeni, când de odată la sunetul cornului, care era semnul de începere al vânătorii, miș de țipete sêlbaticice, sunete de ciomege, șuerături ascuțite, treziră ecurile de prin adâncul ripelor, făcând să tremure de frică chiar frunzele pe arbori; s'ar fi dis că bătrânii frasinii și stejari să rêsțórnă sub vrăjmășia unui potop ce năvălesce asupra pădurei. La auđul acestui clocot înfiorător, linia pușcașilor stătea tăcută, așteptând, fie-care la locul sêu, ascuns printre frunzari, sosirea vre-unei fiare sêlbaticice spre a o împoșea cu foc.

Dar în acéstă așteptare ce sémână a fi fără sfârșit, fie-care moment este însemnat prin bătaia inimii. Nu este vânător cât de vechiú, cât de ispitit, care să își pótă stăpâni neastâmpêrul. «Póte va veni pe ici, póte veni pe dincolo,» își dice el pregătindu-și arma, și ochiul sêu se măresce, așa că ar voi par'că să străbata prin mēduva copacilor. Cel mai mic sunet prin frunzele uscate rêspondе de-a dreptul în inima sa; el își opresce suflarea, ascultă, întrebă și nici o notă nu scapă nepercepută din graiul tainic, armonios al pădurii.

Apoi iată că rêsună o detunătură de pușcă în aripa stângă a vânătorilor, urmată de mai multe alte în aripa dréptă și în centru, până când focurile se înmulțesc pe tótă linia, vestind fie-care câte un duel singuratic, duel de mórte între om și fiară.

Cu încetul însă hăitașii se apropie de pușcași, urletele se potolese, focurile încetéză, și cu toții se adună grămadă în poiana cea mai apropiată — pentru a numéra prada dobândită.

N. Gane.¹

¹ N. Gane s'a născut la Fálticeni în 1835 și trăesce în Iași. E cunoscut ca scriitor și anume ca nuvelist, adică scriitor de nuvele. E scris însă și bucăți cu subiecte istorice.

DIN RĂSBÓIELE LUÍ TRAJAN CU DACII

... Trajan înainta cu încetul ; unde pune piciorul însă se stabilește ; esterminează ce găsește, zidesce și populéază cu Români. Tótă vara, lupta este cam nehotărítă. Spre tómnă se dá o bătăliă generală la Talpa (Tapes) și Decebal fuge biruit. Trimete o solie să cêră pace, déră Trajan n'o primesce. Înaintéază în Dacia zidind, populând numai cu coloniî romane locurile ce coprinde, și lucrând cu mare grabă la drumul ce s'a numit *Via Trajană* și pe care'l numesc Româniî și până astă-đi, în tóte părțile, *Trojan*.

În primă-vara anului 105, Trajan și Decebal începură răsboiul cu îndoită tărie. Dar Trajan tot-dé-una învingător, înaintéază cu același sistem de esterminare și populare în urmă-î ! Daciî sdrobiți cu totul, nu mai ține pept Romanilor. O deputație numerosă de căpeteniî dace, cu copii și femei despletite se înfătușază lui Trajan, aruncând armele și dând în genuchi, cu mânele legate la spate spre semn de robiă, cerând numai viața. Aménuntele acestor răsboie nu le vom da aci. Colóna lui Trajan este singura epopee, ce ne-a rămas din răsboiele lui Trajan în Dacia. Decebal se omórá singur, ca să nu cadă în mânele lui Trajan, și în anul 105 Româniî stăpânesc tótă Dacia.

Fertilitatea și bogățiile naturale ale Daciei, mania ce avea Roma d'a coloniza, și politica ei d'a strémuta locuitoriî provinciilor dobândite, și a nu lăsa indigeniî săi vadă locurile, ce le-ar fi putut păstra suvenire și inspira revoltă ; dorința lui Trajan d'a vedea înflorind provincia ce purta numele lui și care se făcuse domeniî chiar al lui, precum se vede și din medalia de bronz, bătută de Senat cu tipul Daciei și cu legenta, *Dacia Augusti Provincia*, făcură a se aduna aci mai multe coloniî de cât în tóte cele alte provincii romane. Istorical Dion observă, că după împărțirea ce a făcut August în domenurile poporului Roman și ale Impăratului, națiile și provinciile subjugate în urma astei împărțiri, nu mai făceau parte a departamentului Roman, ci al Impăratului și se guverna de locotenenți, iar nu de Pretori și

Proconsulii, afară numai de schimbările ce făceau Impărații ei însuși din când în când. Tóte contribuiau ca Dacia să fie locul făgăduinței pentru Romanii din tot Imperiul și să se adune aci o populație mare. Trajan dă dreptul de cetățen cu mâini pline în Dacia și voie legiunilor să și însóre soldații. Acum Dacia nu mai este captivă, nu mai este róbă a Romei, este *Augustă* ca și Roma, este fica Romei.

Cesar Bolliac. ¹

SGÂRCITUL

Peste un rîu lat și mare
Și repede curgător
Vrînd să trecă-un óre-care
Sgârcit d'argint iubitor,
Mergînd pe punte, se pare
Unde-a călcat n'a vîdut,
Căci, smintind din întîmplare
Un pas, în rîu a cădut.
Și 'ncepu să strige 'n apă :
Vaî de mine, mî 'nec, mor !....
Vino lumé de mî scapă
Dă-mî mîna de ajutor !

* * *

Un pescar din întîmplare
Care-aprópe s'a aflat
Alergînd spre-a lui scăpare
Iute 'n rîu s'a aruncat,
Și cu multă ostenelă
Spre el degrab înotînd

¹ *Cesar Bolliac* s'a născut la 1813 și a murit la 1881. A fost în armată, apoi, lăsînd armata, se ocupă de literatură. A fost cunoscut ca diarist. A scris în prosă și în versuri.

L'a ajuns într'o clipeală
Curaj dându-î și strigând :
— Dă'mi încóce mâna frate,
Intinde-o măi degrab
Să te scap de înecare,
Aibî curaj și nu fii slab !

* * *

El, *dă-mi* auđind prin unde,
Prea amar s'a supărat
— Nu-ți daū nimic, îi răspunde
Și 'n adânc s'a cufundat.

Anton Pann

III. TRANSFORMAREA DIALOGULUI ÎN NARAȚIUNE

Transformarea dialogului în narațiune este foarte folositoare, pentru că schimbă cu desevârșire forma, și pentru că, schimbarea totală a formei este aproape o creațiune, adică o compozițiune.

La schimbarea dialogului în narațiune se păstrează numai fondul, adică numai faptul care voim să-l descriem ori să-l arătam prin scris, iară forma este nouă.

Pentru a schimba un dialog în narațiune n'avem de făcut alt de cât să citim întregul dialog, ca să găsim fondul sau faptul principal și apoi, îmbrăcând acest fond cu cuvintele noastre, să'l arătam în formă de narațiune.

Schimbarea dialogului în narațiune nu este la urma urmei de cât un exercițiu de *resumare* ; iată pentru ce exercițiile de resumare sunt de folos pentru compozițiune.

MODEL DE TRANSFORMAREA DIALOGULUI IN NARAȚIUNE

CINE ADUNĂ FOLOSESCE

(Dialog)

- Dómne, unchiule, lung măi este drumul și căldura te omórá.
- Lung, băete, dar ce să facem ? Dar uit'te jos, vėd nu sciũ ce strălućind.
- E o potcóvă, unchiule.
- Apoi de ce n'o ridicĩ s'o ȳai ?
- Dar la ce ? Pe căldura asta nu face să te măi plecĩ jos pentru-o vechitură.
- Atunci o ridic eũ, băete.
- Treaba Dumitale.

* *

- Dar de ce te oprescĩ aici, unchiule.
- Mė duc, băete, aci la casa asta la un fierar, căcĩ am trebuință de ceva. Tu așteptă-mė aice și apoi vom merge măi nainte.

*

- Aĩ găsit fierarul, unchiule ?
- Da, băete.
- Aĩ găsit și ce căutaĩ ?
- Da, am găsit, de-acum haide la drum.

*

- Dar la casa asta de ce te oprescĩ unchiule ?
- Aci, băete, șede un grădinar și am de vorbit ceva cu dĩnsul.
- Dar nu stai mult ? Ori pot să merg și eũ ?
- Ba, tu stai și așteptă-mė aice ; eũ viũ curĩnd.

* *

- Uit'te unchiule am măi găsit o cirėșă.
- Bine, dar ce-ai făcut cu dĩnsa ?

— Am mâncat'o. Pe căldura asta și pe drumul acesta așa de lung când iaî o cireșă în gură, pare că te mai învie, te mai răcoreșce.

— Câte cireșe ai găsit până acuma ?

— D'apoî știu eî ! Am găsit multe.

— Știi tu că cireșele astea sunt de la mine din traistă ? Eî le dădém drumul la câte una și tu le luaî.

— Dar de unde le ai D-ta ?

— Le-am cumpărat de la grădinar.

— Și ce-ai dat pe dinsele ?

— Am dat baniî care i-am luat de la fierar mai adineórá când i-am vîndut potcova care am ridicat'o de jos, și pe care tu n'ai vrut s'o ridiciî.

— Vra să ȃică, unchiule, cireșele aî fost la D-ta și pentru că te-ai plecat D-ta odată după potcovă a trebuit ca eî să mă plec de o sută de orî după cireșe ?

— Tréba ta.

CINE ADUNĂ FOLOSESCE

(Narațiune)

Un băiat împreună cu unchiu-séu mergea la un drum lung, vara pe căldură mare.

Pe drum eî găsesec o potcova.

Unchiul ȃice băiatului s'o ia. Băiatul nu vrea, ȃice că nu face să se plece pentru o vechitură.

Unchiul ia potcova și, mai încolo pe drum, o vinde la un fierar, iar mai departe, pe baniî luați de la fierar cumpără de la un grădinar cireșe.

Băiatul n'a știut nici de vîndarea potcovei, nici de cumpărarea cireșelor.

Mergénd mai departe pe drum, unchiul, din când în când tot lepéda câte o cireșă, și băiatul, cum vedea cireșă, o ridica și o mânca.

După ce se plecă băiatul nu mai știu de câte ori, unchiul îi spune de unde sunt cireșele, și-l face să înțeleagă că dacă lua potcova, se pleca numai odată, nu de atâtea ori, cum s'a plecat după fie-care cireșă.

ESERCITII

Elevii vor preface în scris următoarele dialoguri în narațiuni :

BRICÉGUL ȘI CINSTEA

- Uit'te, Petre, ce frumos bricég am găsit.
 - Bravo ! Bricég cu două limbă și cu plăsele de sîdef !
 - Când vom merge mâne diminéță la școlă, să-l arătăm la ceilalți școlari din clasa noastră.
 - Da, să-l arătăm. Eū mă prind că nimene n'are așa bricég.
 - Știi ce ? Haide acuma colea, alătura de drum, în pădure, să ne tăiem cu acest bricég câte o văruguță de alun.
 - Haide. Dar uit'te un om vine încóce spre noi și merge cu ochii cătând în jos pe drum ; óre n'o fi omul care a pierdut bricégul ?
 - Șciū eū, póte. Hai să-l întrebăm.
 - Haide.
 - Cé cauți, nene ?
 - Un bricég.
 - Cum era ?
 - Apoī cum să fie. Era cu două limbă, și cu plăsele de sîdef.
 - Uit'te, noi l'am găsit.
 - Eī ? L'ați găsit. Acesta e.
- Bravo ! Să vede că sunteți băeți cinstiți. Cinstiți să fiți cât veți trăi și cinstit să vă fie némul.

DOI CĂINI

— Scii ce, măi Grivei? Până acuma ne-am ostenit destul alergând mereu afară porcii care veneau în curte să mănânce porumbul stăpânului. Uit'te ușa deschisă, haide să intrăm și noi în casă colo, să căutăm și noi ceva de mâncare, lapte, brânză, orî ce-o fi.

— Nu, bre Codosule! Eū nu voesc. Omenii aceștia la care trăim noi sunt foarte buni și miloși, ne dau tot-d'auna mâncare cât ne trebuiesce, ne alintă, ne mângăe, se jocă chiar cu noi: cum îți trece ție prin minte să le facem stricăciuni prin casă?!...

— Ce stricăciuni? Haide, eū mă duc în casă.

— Du-te, dar să nu-ți pară rău.

* * *

— Aoleū! Vai! Vai!

— Ce e, bre lupule?

— M'a bătut, măi Grivei.

— Cine?

— Stăpânul nostru m'a găsit cu capul într'o puțină cu brânză și m'a dat o bătae!...

— Să-ți fie de bine!

CĂINELE ȘI CĂTELUL

«Cât imi sunt de urate unele dobitoce,
Cum lupii, urșii, lei și alte căte-va,
Care cred despre sine, că prețuesc ceva!

De se trag din nēm mare,

Asta e o întemplare:

Și eū pôte sunt nobil, dar s'o arēt nu'mi place.

Omenii spun adesea, că 'n țeri civilisate,

Este egalitate.

Tóte iaú o schimbare, și lumea se cioplește,
Númaí pe noi mândria nu ne maí părăsește.
Cát pentru mine unul, fiesce cine scie,
C'o am de bucurie,
Când tótá lighióna măcar și cea maí próstá,
Căine sadea ímí dice, iar nu *domnia-vóstrá.* »
Așa vorbea deună-đi c'un bou óre-care,
Samson, dulău de curte, ce latrá fórté tare.

Cățelul Samurache, ce ședea la o parte
Ca simplu privitor,
Auđind vorba lor,
Și că nu aú mândrie, nici capriții deșarte,
S'apropiá îndată

Să'și arate iubirea ce are pentru ei :
«Gândirea vóstrá, đise, ímí pare minunată
Și sentimentul vostru îl stimez, frații meí.»
«Noi frații tói, răspunse Samson plin de mánie !
Noi frații tói, potae ?
O să'ți dăm o bătae
Care s'o pomenescí.

Cunosci tu cine suntem, și ți se cade ție,
Lichea nerușínată, ast-fel să ne vorbescí ? »
— «Dar diceați...» — «Și ce'ți pasá? Te întreb eú ce diceam

* ~~Adevărat~~ vorbiam,
Că nu iubesc mândria, și că urěsc pe lei
Că voiú egalitate, dar nu pentru căței.»

Acésta între noi adesea o vedem
Și numáí cu cei marí egalitate vrem.

+

IV. TRANSFORMAREA NARAȚIUNEI ÎN DIALOG

Exercițiile de transformarea narațiunii în dialog, sunt mai folosite dar și mai grele de cât transformarea dialogului în narațiune; căci transformarea dialogului în narațiune este un fel de resumare, însă transformarea narațiunii în dialog este o amplificare și încă o amplificare grea, pentru că cere nu numai a se adauge, ce s'ar mai putea, ci să se împărtășcă totă povestirea la două sau mai multe persoane în așa mod că fie-care să spună numai lucruri de acele de care crede, sau de care vrea să arate altora că crede. Fie-care om vede lucrurile în felul lui, de pildă unuia îi plac mere, altuia pere etc., și fie-care — dacă este om cinstit — spune așa cum îi place sau cum ar trebui ca să-i placă, de-aceea după vorbă să cunosc ómenii, pentru că alte lucruri îi plac unui tiner, altele unui bătrân, etc., și dacă am face pe cine-va să spună acum una și acum alta n'am mai cunosce cine e el.

MODEL DE TRANSFORMAREA NARAȚIUNEI ÎN DIALOG

VULPEA ȘI RACUL

(Narațiune)

O vulpe alergându-se prin iarbă, după o găinușă de câmp, cade într'o lupărie, adică într'o grópă de cele ce fac ómenii ca să prindă lupi.

În grópă, însă, iată că dă de un rac care căduse și el din întem- plare și care o întreabă de ce-a cădut ea și dacă scie vr'un meșteșug ca să iasă înderăt, afară.

Vulpea dice că scie un sac și-o traistă de meșteșuguri și-apoi întreabă pe rac dacă scie și el ceva.

Racul dice că scie numai una și bună.

Vulpea îl întreabă care este aceea una și bună.

Racul o chiamă ca să-î spună mai de-aprópe, și când vulpea se apropie de dânsul, el, haî, se prinde cu piciorul lui cel ca fórfeca de botul vulpei; iar vulpea de spaimă scutură odată din bot și-l aruncă tocmai sus afară din grópă.

După ce s'a vędut afară, racul începu să męrgă și să-și vadă de drum, iară vulpea îl întreabă ce să facă ea acuma ca să iasă.

Sciți ce dice, însă, racul?

Racul îi spune vulpii ca să pună sacul și traista una peste alta, să se urce pe ele și să iasă afară.

VULPEA ȘI RACUL

(Dialog).

— Valeu!

— Ce e? Cine este?

— Eú sunt, jupáne race.

— D-ta ești, jupánésă vulpe? Dar de unde vii așa de repede?

— Uit'te, voiam să prind o găinușă de câmp și, alergând după dânsa, am căđut in lupăria asta, in grópa asta pe care au făcut'ó ómenii ca să prindă lupi intr'insa.

— Apoi, jupánésă, uit'te din întemplare am căđut și eú; dar, mă rog, d-ta sciúvr'un meșteșug de eșit de aice?

— Eú? Eú sciú un sac și o traistă, dar d-ta?

— Eú sciú numai una și bună.

— Care e aceea una și bună?

— Dă-te mai încóce să-ți spun.

— Aoleu! Te-aî prins cu fórfeca ta de la picior tocmai de nasul meu!

— Sciū.

— Cs!

— Să-ți fie de bine cumătră, ai strănutat și ai scuturat din bot așa de bine că m'ai aruncat tocmăi afară din grópă și am scăpat.

— Vēd! Vēd fórtē bine, dar să-mi spuī acuma ce să fac eū ca să scap, să ies de-aice.

— D-ta? D-ta acuma, uit'te, pune sacul și traista d-tale de meșteșugurī; sue-te pe dinsele și ieși afară.

EXERCITII

Elevii vor transforma în dialoguri următoarele narațiuni:

CĂINELE ȘI LUPUL

Un câine gras și sdravăn, de la un gospodar bogat, scăpând într'o nópte din legătóre, să duce să se plimbe.

La plimbare se întâlnește cu un lup slab și prăpădit, pare-că ar fi fost officos.

Intâlnindu-se eī, câinele îl întrebă pe lup ce umblă, ce caută și de nu cum-va e bolnav, că par' că ar fi eșit dintr'un spital.

Lupul îi răspunde că după hrană umblă, și se plânge că vremurile sunt așa de grele și lupii s'aū înmulțit așa de mult în cât aū ajuns să se mănânce unii pe alții, orī să pīarā de fóme. Tóte aceste lucruri le spune însă cu atāta durere în cât i-se face câinelui milă de el și îl îndemnă să mērgă cu dīnsul să intre în slujbă la stăpânul lui și acolo o să aibă mănecare de ajuns și de întrecut și o să se facă așa de gras cum e și dīnsul.

Lupul se prīnde să mērgă, și chiar pornesc împreună, dar mergēnd vr'o căți-va pași, când să uită la câine, îl vede cam ros la gât și-l întrebă de ce părul de pe gât la dīnsul e mai scurt de cât pe spate.

Căinele îi răspunde că acosta e din pricină că ziua stăpânul îl ține legat și legătorea îi róde përul.

Auđind acestea lupul, se întórce înapoi, ȓicënd că mai bine primesce să rabde de fóme de cât să trăiescă legat.

MĂGARUL LA POD

Un om ducënd un măgar de căpăstru, voia să trecă un pod. Măgarul, însă, nu voia nici cu un chip: cu cât omul trăgea mai mult înainte, cu atâta el trăgea mai tare înapoi, pare că ar fi vorbit amândoi și când ȓicea omul da el ȓicea ba.

Vedënd omul că n'o póte scóte la capët cu măgarul, după ce să satură de tras înainte de căpăstru și de bătut; vedënd că măgarul caută numai de cât să-i facă din potrivă, îi vine, nu știu cum, în gând de se dă îndărătul măgarului, îl apucă de códă și începe a-l trage.

Măgarul vedënd că-l trage îndărăt, pentru ca să-i facă omului necaz, s'apucă de tras înainte spre pod. Tot ast-fel, trage măgarul spre pod și omul înapoi, până când, la urmă, omul dând drumul de códă, măgarul o rupe la fugă și trece podul.

RACUL, BRÓSCA ȘI ȘȚIUCA

Racul, brósca și cu șȚiuca

Intr'o ȓi s'aú apucat

De pe mal în ȓiaz să ducă

Un sac cu grăú încărcat.

Și la el toȓi se înhamă ;

Trag, întind, dar ȓaú de samă

Că sacul stă neclintit,

Căci se trăgea neunit :

Racul înapoi se da,

Brósca tot în sus sălta,
Știuca fórte se isbea
Și nimic nu isprăvea.
Nu sciú cine-î vinovat,
Inșă pe cât am aflat
Sacul în iaz nu s'a tras,
Ci tot pe loc a rămas.

Al. Donici¹

B.—PREGATIRI SPECIALE ASUPRA FONDULUI

Exercițiile de pregătiri speciale asupra fondului compozițiilor privesc conținutul, adică materia compozițiilor, cu alte cuvinte privesc *chiar lucrurile și faptele* despre care se vorbește în compozițiuni.

Pentru ca să începem aceste exerciții, trebuie mai întâi să vedem care pot fi lucrurile și faptele asupra cărora se pot face compozițiuni. Despre aceste lucruri vom învăța însă mai departe în clasa III; acuma ne oprim la ceea-ce am învățat asupra formei.

CAPIT. III

MICI COMPOZIȚIUNI

Cel mai ușor fel de compozițiuni sunt *imitațiunile*, adică acele compozițiuni cari se fac luând drept model altele făcute de alții.

Sunt două feluri de imitațiuni:

- 1) unele care imităză numai fondul punând formă nouă;
- 2) altele care imităză numai forma punând fond nou.

Noi până acuma ne-am exercitat mai mult asupra
formeî, de aceea și compozițiunile care le vom face acum
vor fi de cele care se imiteză numai fondul, iară forma
punându-se nouă.

EXERCITII DE COMPOZIȚIUNI SAU MODELURI DE IMITAT

Pentru fie-care din aceste modele, elevii vor face câte o compozițiune în prosă, luând ca material subiectul pe care-l dăm după fie-care model :

I. ȚĚRANUL ȘI PESCARUL

Un țeran la tĚrg se duse
Pesce vrĚnd a-și tĚrgui,
Ș'alegĚndu-și un crap mare,
Fără altă cercetare
Serios pe loc se puse
La cĂdă a-l miroși.
Pescarul l'astă vedere
Răbdarea de tot perĚnd

Dice rĚdĚnd :

— Om ciudat ca tine, vere,
N'am mai vĚġut de cĚnd sunt

Pe ăst pĂmġnt,

Nicġ așa minte nerĂdă

Să miroși pescii la cĂdă !

Vreġ să afli de e prospĚt, mirĂse-l la cap, creștine,
Că el de la cap se stricĂ, și o scie orġ și cine.

— Despre cap, ġise țĚranul,

Nicġ mai este de vorbit,

Căci o sciū, o sciū, sërmanul
Că de mult a putređit;
Vream sę vęd încaī la códă dacă este precum spun,
Căci se póte de 'ntęmplare să rēmăe ce-va bun.

Bălăcescu.

*Subiectul de dezvoltat : Cine-va cumpărând nisce
buzănzeturī sau cărnași, dă căinelui sęu să le guste;
đice că vrea să vadă dacă-ī plac măcar căinelui.*

2. RUSUL LA DRUM

Nu sciū unde rusul alerga grăbit,
Dar pe-un drum pe 'ncunjur fost'a nimerit,
Și mergea sërmanul și mergea, morgea
Numai drum în ochii altă nu vedea.
Cine-va vędęndu-l l'ntrebă: — Dar unde
Mergī așa cu grabă? — Rusul îi ręspunde
In cotro se duce și că se grăbesce.
Cel-l'alt vręndu-ī bine, stă și-l sfătuesce:
— Du-te ia pe-aice că-ī aprópe tare,
Pe-acolo e 'ncunjur, e cu depártare!
— Se 'ntelege lucrul! Ast-fel trebuesce
Cum departe-ī locul, lung și drumul este.
— Nu-ī așa. E 'ncunjur, nu m'ascultī? — Ascult,
Asta nu-ī pricină, dar de mers e mult.
— Mult, pe-acolo este, dar pe-aice nu-ī
Întelegī acuma? Ce te faci tehuī?
— Înteles, dar ș'apoī dac'am înteles?
Merg eū tot pe-aice, că tot am de mers...

Subiectul de desvoltat: Unui băiat cam sărac i-a dat într'o di un unchiu al lui nisce bani și el umbla după aceea ca să-î cheltuiască, dicând că tot are să-î isprăvescă odată.

3. GRIERUL ȘI FURNICA

Greerile 'n desfătare,
Trecând vara cu cântare,
De odată se trezesc
Că afară viscolesce
Și mâncare el nu are.
La vecina sa furnică,
Alergând cu laerămî pică
Și se rógă să-l ajute
Cu grăunți să-l împrumute,
Ca de fóme să nu móră,
Numai pân' la primăvară.
Furnica l'a ascultat,
Dar ast-fel l'a întrebat :
«Vara, când eū adunam,
Tu ce făceaī ?» — «Eū cântam,
In petrecere cu toți.»
«Aī cântat? Imī pare bine ;
Acum jócă, dacā poți ;
Iar la vară fă ca mine !»

Al. Donici

Subiectul de desvoltat: Un școlar se plânge către un altul că vine examenul și dinsul a rămas cu materiile ne-învătate, apoi îl intrébă ce să facă el.

4. GÂNSACUL ȘI MAIMUȚA.

O maimuță mică se afla odată
Coborită-în curte d'al ei lanț legată.
Păsările curții împrejurul seū
In intimitate se-îvêrtia mereū.

Un gănsac găsesce sub un pom o nucă
Și la ea alergă ca să o aducă.
«Iată, dice, dragă, lucru prea ciudat,
«Că curcanul spune că-î bun de mâncat;
«Cercaî în tot chipul dar nu fui în stare
«Ca să bag pe gușă o nucă așa mare.»
Agera maimuță iute o apucă,
Cu o pîetricică sparge mica nucă,
Și mâncând'o dice : «Veđi, dragă gănsace,
Află de la mine tréba cum se face;
Dacă vrei să capeți lucrul ce visezi,
Cată ceva trudă să-ntrebuințezi.»

Gh. Sion

Subiectul de desvoltat : Două băeți găsesc pe drum un ban de aur și vor să-l schimbe ca să-l împărțescă, dar le e lene să se ducă până la han ca să-l schimbe și întâlnind un străin mergénd spre han, i l-a dat să-l schimbe el. Străinul nu s'a mai întors.

5. GÂSCILE

Un țeran la tîrg ducênd,
De dinapoî e'o prăjină,
De gâsce un cârd;
Nu pot sci din ce pricină,
Făr' cea mai mică cruțare,
Le gonea cu defăimare !

¹ *Gheorghe Sion* s'a născut la 1830, în Hârșova. S'a făcut cunoscut prin traduceriile unor piese de teatru; a scris *Poesii* și a reușit mai bine în *Fabule*. Este membru al Academiei române.

Se vede, că a lui grabă era ca să ȋea preț mare.
Apoi noi scim foarte bine, că interes unde-avem,
Acolo nu numai gâsce, dar nici ȋmenȋ nu cruțăm ;...

Și dar pe țeran nu ȋnvinovățesc.

Gâscele ȋnsă alt-fel acęsta ȋnțelega,
Căci ȋntâlnind pe drum ele un călător ce trecea,

Pe țeran așa părăsc :

«Unde s'aũ vedut ȋn lume gâsce mai nefericite,

Și de un țeran ca acesta mai osȋndite,

Gonindu-ne cu prăjina ca pe nisce paseri próste,

Și bătându-ne la cóste.

Și nu scie el țeranul că'ȋ dator să ne cinstescă :

Căci némul nostru se trage din cărdul acel slăvit,

Ce Roma odinióră aũ mântuit.

Ah ! când ar putea el să cetescă,

ȋn istorii, și să vadă Romaniȋ vechi cât serba,

Acele gâsce proslăvite, și câte serbări le da.»

Atunci le-aũ đis călătorul : «aũ și voi să fiȋ serbate,

Ca acele gâsce onorate ?»

— Dar dumnęta n'ai cetit ce aũ fost strămoșii noștri ?

— Mie ȋmi este sciut,

Că Roma s'aũ mântuit de către strămoșii voștri ;

ȋnsă vręu să seiũ : voi ce aȋ făcut ?

— Noi nimica : dar strămoșii n'aũ făcut destulă trębă ?

Lăsaȋ pe strămoși ȋn pace, de dȋnșii nimeni nu 'ntrębă.

Căci ei după a lor fapte și plata și-aũ primit ;

Iar voi iubitelor mele sunteȋ de friptură bune,

Și puful vostru de perini moi, trufașe de dormit,

Și nu vę mai lăudaȋ cu strămoșii rępoșaȋ.

Dacă voi nimica nu ȋnsemnaȋ.

S'ar putea fabul'acęsta mai pe larg a o vę spune,

Dar mę tem gâscele să zădăresc,

Și de tot să le măhnesc.

Subiectul de desvoltat: Nisce școlari rămași repentți se mândriaă față cu alți școlari de la altă școlă dicënd că școlă lor e cea mai bună, și profesorii lor cei mai învățați. Atunci școlarii cei-lalți au rugat pe un om să-ı judece. Ce-a dis omul.

6. BRAGA

Braga dulce auđise
Faima ce se răspândise,
Că vinul de Drăgășani,
Chiar de nu e de mulți ani,
Capătă dulcătă mare
Preumblându-se pe mare.
«Să călătorese și eă!»
Đise ea în gândul seă,
Apoi intră 'n cetișor
C'un Bulgar într'un vapor,

Și ajunge 'n Tarigrad
Pusă 'n donița de brad.
Dar eu ce s'a folosit
Braga ce-a călătorit?
C'o acrime și mai rea
In cât nu se putea bea!
Căți nerođi prin țeri străine
Merg să caute lumine,
Și se 'ntorc, ca vai de eă,
Mai proști și mai nătărăi!

Gh. Sion.

Subiectul de desvoltat: O muscă lacomă, obrasnică și mândră s'a dus de la țară la oraș ca să trăiască mai bine, dar la oraș a dat peste hărțiile otrăvite și a pierit. De cel rău unde e bine?

* * *

(Din modelele următore elevii își vor scóte eă subiectele asupra cărora vor face compozițiuni).

7. MOMIȚA ȘI DOUĂ MÂȚE

In a momițelor țară
Ce mai nu are hotare,
Odată judecătore
Era o momița care
Chibzuia cu scumpătate

Și iată că la momița
Se arată două mâțe,
Zgâriete încruntate
In prigonire de mórte,
Părăsind a lor locaș

Una strigă : «Socotesce,
«Cașul eũ l-am fost ochit.»
Alta țipă : «Hotăresce,
«Cașul eũ l-am dobândit.»
«Stați !» le ȃise lor momița,
«In cumpēna de dreptate
«Se va lămuri ființa
«Priciniĩ de caș urmate.»
Apoi cașul drept în douē
Rupându-l ea prea frumos,
A pus întru amândouē
Cumpene cāte un boț ;

Dar cānd cumpēna ridică,
Vede c'o parte-ĩ mai mică ;
Mușcā, cērcā chibzuesce,
Și bine nu nimeresce.
Acum partea cea mușcatā
Nu trāgea cāt ceea-laltā,
Mușcānd iar din acea grea,
Toemaĩ drept nu nimerea.
Și așā pānā 'n sfârșit,
Tot în cumpene a tras,
Iar māțele s'aũ trezit,
Cā din caș n'a mai rēmas.

Al. Donici

8. DOUÈ POLOBÓCE

Un poloboc cu vin
Mergea în car pe drum încet și fōrte lin,
Iar altul deșert, lasă cā venia mai tare,
Dară și hodorogia
Fācēnd vuet mare,
In cāt trecētorii în lāturi fugia :
Atunci cānd el nici un folos nu aducea.

*

Asemine în lume
Acel ce tuturor se laudă și spune,
In trebĩ puțin sporesce,
Iar cel ce tace
Și trēba-șĩ face,
Acela tot-d'auna mai sigur isprăvesce.

Al. Donici

9. STICLETELE ȘI CIOCÂRLANUL

Un sticlet s'a fost prins în laț cum era mai rău,
Și disperat cu totul, de mórte se bătea ;

Iar ciocârlanul meu
De el încă rídea
Țicând : «Ce nătărău ;
Se póte, ȓiua mare
Să cađi în laț așa de tare ?
Când eú n'am frică
De nimică.»

Dar învârtindu-se pe lângă sticlețel
S'a prins în laț și el.

*

Veđi ! după faptă plată,
Să nu mai riđi de mine nici odată !

Al. Donici

10. LUPUL ȘI CUCUL

— «Rēmăi sănėtos, vecine !

A ȓis lupul către cuc,
«Aceste țeri de rău pline
Le părăsesc și mă duc.
Nu mai pot trăi aice,
De om căine prigonit :
In Arcadia ferice
Este codru de trăit,
Unde aurita vreme
Impărătesce deplin,
Unde lupul nu se teme
De năpăstiile ce-ı vin,
Acolo nu sunt răsbóe,
Toți în pace viețuesc :
Omul este blând ca óea,
Iar căiniı nici hămăesc.»

— «Cale bună, mēi vecine !
Dar te rog să-mı spuı curat :
Năravul nu-ți ieı cu tine ?
Și colțiı i-ai lepădat ?

— «Să-ı lepėd ? da cum se
[póte!]

— «Apoı ține minte, frate,
Că la viitórea iarnă
Ai să rēmăi fără blană.»

Și așa s'a întâmplat,
Precum cucul i-a căutat.

Intre ómenı iar sunt uniı
Cu colți de lup înzestrați :
Orı în care parte-a lumeı
Eı vor fi tot ne'mpėcați.

Al. Donici

11. ZMEUL

Un zmeu cu codă lungă și cu sbârniitoare

De tot răsunătoare,

Vedându-se odată sub noură ridicat,

La fluturul din vale, acestea a strigat :

«Sburdalnică ființă !

«Tu care totă ziua cu-atâta ușurință

«Alungă tot după floră ;

«De ce nu cutezi ore să te ridici ca mine,

«Să răspândesci în aer mirare și floră ?

«Mi-e milă, dău, de tine,

«Căci în întinsul spațiu, abia te mai zăresc !»

— «O, nu'ți mai fie milă, lui fluturul 'i dice,

«Eă sôrta-ți n'o dorese :

«Tu sbori legat,

«Eă liber mă desfătez aici

«De floră înconjurat ;

«A ta sbârniitură e o șarlatanie,

«Chiar starea ta atâră de vânt și de copii ;

«In fine tu ești jucăria,

«Iar eă sunt dintre vii !»

Așa și dintre ômenă sunt șarlatani, sunt zmei,

Ce sbârănesc, se'nalță cât vântul lor le bate ;

Iar cum a lui suflare oră stă, oră se abate,

Cu vântul cad și ei.

Al. Donici

12. CATĂRUL CE-ȘI LAUDĂ NOBILITATEA

Cătarul unui părinte

Cu próstele lui cuvinte

Nobleța își lauda :

Dicând fără încetare,

Că de o virtute mare

Exemplură mumă-sa da,

Că ea a fost la răsbóie,

Că la cutare bătae,

Singură a biruit,

Și că l'a ei privire,

Orî-care om cu simțire,
De tot rămânea uimit,
De aceea se cuvine
Ómenii să i se 'nchine,
Domnul Catâr socotea ;
Și uitând a sa rea stare
Părintésca 'naintare

La lumină tot scotea.
Dar cum se sfârși nobleța ?
Când îi veni bătrâneța,
La râșniță el fu pus,
Unde, prost, în scăpătare,
De tatăl-său măgar mare
El aminte 'și-a adus.

Gr. Alexandrescu.

CAPIT. IV

BUCĂȚI DE RECITAT

DAN, CĂPITAN DE PLAIU
(XV secul).

Frunză verde de mălaiu
Cine merge sus la raiu ?
Merge Dan, Șoiman de plaiu,
C'a ucis el mulți dușmani,
Un Vizir și patru Hani.
Frunză verde lemn de brad,
Cine merge jos la Iad ?
Merge Tătarii lui Murad
C'au ucis în di de Maiu
Pe Dan Căpitan de Plaiu !
(Dintr'un cântec popular).

I.

Bătrânul Dan trăește ca Șoimul singuratic
În peșteră de stâncă, pe-un munte păduratic,
Privind cu veselie cum sórele răsare
Dând viéță luminósă cu-o caldă sărutare,
Privind cu jale lungă cum sórele apune...
Așa și el apus' au din Țile mari și bune !
Vechiū pustnic, rămas singur din timpul său afară,
Ca pe un gol de munte o stâncă solitară,
Dincolo de morminte el trist acum privesee
O taĭnică fantasmă ce 'n-zare s'adâncesce,

Fantasma drăgălaşă a verdei tinereți
Ce fuge de răsuful gerosei bătrâneți,
Și dice : «Timpul rece apas' umărul meu.
«Și cât m'afund în zile tot simt, că e mai greu !
«O ! lege-a nimicirei, o lege nemilósă !
«Când, când s'a toci ore a vremei lungă cósă!»
Apoi el plécă fruntea și cade în visare,
Iar munții albi ca dînsul, se 'nelină 'n depărtare.

Ai timpurilor eroici imagină augustă,
Pe când era el tînăr, lumea-î părea îngustă
Pentru bine, și largă, prea largă, pentru rău !
El ar fi vrut'o bună ca bunul Dumneđeū.
Deci îi plăcea să 'nfrunte cu dalba-î vitejie.
Pe cei cari din lume purtau biciū de urgie,
Și mult iubea, când țera striga : la luptă Dane !
Să vènture ca pléva oștirile dușmane.
Atunci a lui mănîe ca trăsnetul era,
In patru mari hotare tuna și fulgera,
Iar țera dormia'n pace pe timpūi cei mai răi
Cât Dan veghia 'n picióre la căpătâiul ei.
Ades el pleca singur prin codri fioroși,
In cari luciaū nóptea oțeluri și ochi roși ;
Și dacă murgu-î sprinten da 'n lături sforăind,
Vitezul cu blândețā îl desmerda grăind :
«N'aibi griją, mēi șoimane ! eū am și duc cu mine
«O vrajā rea de dușmanī și bună pentru tine.»
Și murgu-și lua calea în liniște deplină,
Prin codri fără drumuri și fără de lumină,
Iar vulturiī carpatice cu sborul îndrăsnet
Făceau un cortej falnic eroulū drumeț.
Increderea înflorește în inimele mari !

II

Bătrânul Dan ascultă grăind doi vechi stejar
Crescuți dintr'o tulpină pe culmea cea de munte
Ș'având ca o corónă un secol pe a lor frunte.

— «O! frate, dice unul, un vânt în mieș de nópte

«Adusu-mi-a din vale lung vaet, triste șópte !...

«E șabie în țera ! aű năvălit Tătari !

«Ș'acum în bălți de sânge își jócă armăsarii !»

— «Așa ! răspunde altul, colo în depărtare

«Zărit'am astă nópte pe cer lumină mare !

«Ard satele române ! ard holdele 'n câmpii !

«Ard codrii !... sub robie cad fete și copii,

«Și 'n fumul ce se 'nalță cu larme șgomotóse

«Sbor suflete gonite din trupuri sângeróse !»

Bătrânul Dan aude, suspină și nu crede.

Dar iată că pe ceruri din patru părți el vede

Trecând un stol de vulturi urmați de uli grămadă,

Atrași în orizonturi de-a morții rece pradă.

Un fulger se aprinde în ochii lui pe loc.

«La luptă, Dane ! țera-i în joc, țara-i în foc !»

Bătrânul Dan desprinde un paloș vechiű din cuiű

Și paloșul lucește voios în mânia lui ;

Bătrânul Dan pe sînu-i apasă a lui mână

Și simte că tot bate o inimă română.

El dice cu mândrie, nălțând privirea 'n sus :

«Pe inimă și paloș rugina nu s'a pus.

«O Dómne, Dómne sfinte, maű dă-mi ȓile de traiű

«Pân' ce-oiű strivi toți lupii, toți șerpii de pe plaiű !

«Fă tu să-mi pară numaű atunci paloșul greű,

«Când inima 'nceta-va să bată 'n peptul meű ;

«Ș'atunci inima numaű de-a bate să încete,

«Când voiű culca sub țernă a dușmanilor cete !»

Apoi el strânge chinga pe sdravenele-ı șale,

Își face-o cruce, plécă și se cobóră 'n vale.

III

În scurtele restîmpurî, când sórele declină
Şi nóptea-şi pune stema feerică, stelină,
E un moment de pace în care, neoprit,
Se perde doru 'n umbra amurgului măhnit.
Atunci zăresce ochiul minunile din basme,
Acele lighióne de tainice fantasme,
Care 'ntre ăi şi nópte apar în loc oprite
Cu mantiî lungî şi albe de-a lungul învélite.

Aşa apare 'n şesurî măreţul om de munte
Călcând cu paşi giganticî pe urme mai mērunte !
Nu sciū de el copacîi tinerî, crescuţi pe malurî,
Dar riul îl cunósce şi scade a sale valurî
Să trecă înainte vitézul Dan la luptă,
Şi ast-fel tot el pasă pe cale ne'ntrepruptă
Pân' ce sosesece 'n sară la casa lui Ursan.

Om aspru, care dórme culcat pe-un buzdugan,
Ursan, pletos ca zimbrul, cu peptul gros şi lat,
Cu braţul de bărbat, cu pumnul apésat,
E scurt la graiū, năprasnic, la chip întunecos ;
El e de peste Milcov pribeag misterios.
Toţi carî sciū de dînsul, spun multe dar şoptind,
Şi cale de o zare îl ocolesc grăbind,
De şi-î place să créscă sirepe hergheliî
Resleţe pe întinsul câmpiilor pustiî.

Pe vremea lui, sub ochiî lui Ştefan Domn cel mare,
Intrând în duşmanî singur ca vieru 'n stuful tare,
A prins pe hanul Mirza din fugă cu arcanul ;
Iar Ştefan de la dînsul în schimb luând pe Hanul,
I-a dis : « Ursane frate ! să-ţi faci ochirea rotă
« Şi cât îi vedea zare, a ta să fie totă ! »

De-atunci el stă de pază în mijlocul câmpiei
Și nime nu s'atinge de zmeii hergheliei.

Drumețul intră, ȳice: — «Bine-am găsit, Ursane !...»
Un aspru glas răspunde : — «Bine-ai venit, moș Dane !
«Ce vânt te-aduse-aice?»

— «Vânt rău și de jălire !

«Ne calc păgâni, frate, și țera-ı la peire !»

Ursan tresare, geme, s'aprinde ın gândul său.

Dan ȳice : — «De pe munte venit-am să te ieı,
«Să mergem.»

— «Dar ! să mergem !» adauge Ursan,

Și mult cu drag privesce grozavu-ı buzdugan.

Apoı un corn apucă și buciumă ın vânt...

IV

De-odată se aude un tropot pe pămınt,

Un tropot de copite, potop rotopitor....

Ursan cu al său őspe, ın fund spre sóre cată

Și vęd sub cerul luciı, ın zarea ınflăcărata,

Sburând o herghelie de armăsari zmeioși

Cu cómele ın vęnturı, cu ochii scânteioși,

Și ınfiorând câmpia de-o aspră nechezare.

Un voinicel ın flóre pe un alb fugar călare

ıı mână c'un harapnic ce ın urma-lor pocnesce

Și ca un șerpe negru prin aer se ınvârtesce.

Ursan le-aține calea și caii stau ın loc.

Apoı către voinicul ce pörtă busuioc,

El ȳice : — «Fulgo ! prinde-mı pe murgul cel țintat ;

«Moș Dan și eı la Nistru ne ducem pe luptat !»

— «Dar eı, ıntrebă Fulga, eı să nu-mı cerc puterea ?»

— «Tu să rămăi aice, ca să-mı păzescı averea.»

Frumos odor e Fulga ! și naltă-e făptura !
Sub genele-î umbróse doî ochi luceșc ca mura
Și pèrul sèu de aur în crețuri lungi se lasă
Ca pe strujanul verde un caer de mătasă.
El are glas puternic în gura rumeórá
Și mers cu legănare de gingașă fecióră.
Orî cine-l vede 'n sóre cu pelița lui albă,
Purtând la brèu un paloș și pe grumaz o salbă,
Se 'ntrebă : ce să fie, fecior de zmeu orî fată ?....

Voinicul e vitèza copilă-a lui Ursan.
Ea intră 'n herghelie cu pasul îndrăsneț
Și merge drept la murgul sèlbatic și rezleț,
Dicènd lui Dan ce 'n trecèt îi dă povèțele :
« Moș Dane ! tu cu-a tale și eú cu ale mele ! »
Sirepul o zăresce, ridică narea 'n vènt,
Incruntă ochiul, bate copita de pămînt,
Sburlesce cóma, saltă, în lături se isbesce ;
Dar Fulga svârle lațul, de gât îl arcănesce
Și repede ea gândul, s'aruncă ușurel,
Îi pune mâna 'n cómă și 'ncealcă pe el.
Gemènd, el sare 'n aer de patru-a lui picióre,
Asvârle, se frămèntă, se spumegă 'n sudóre
Și în sbor plecând de-odată, nebun de grózá, murgul
S'afundă 'n largul spațiu și spintecă amurgul...
Dar când steluța luneî apare viú la lume,
Copila se întórcè cu murgul alb de spume
Și dice : « Iată calul ! el scie-acum de frèu
« Ca paloșul de mijloc și mijlocul de brèu. »
Ursan cu drag rèspunde : « Aibî parte de noroc ! »
Apoi cu Dan bètrânul, arđènd de mare foc,
Incalecă și 'n umbră dispar ca într'un nor...
Iar Fulga-î urmăresce cu sufletul în dor.

V

E nóptea înstelată, e caldă, liniștită !
Se pare că din ceruri pe lumea adormită
Plutesce-o lină, dulce, divină îndurare ;
Dar ea nu pôte stinge avântul de turbare
Ce duce călăreții pe 'ntinderea pustie,
Precum doi spectri gemeni mânați de-o vijelie.
Ei sbor tăcuți sub ochii steluzelor trezite
In orizontul negru ce-î sôrbe și-î înghite ;
S'afund mereu în taina nopții, dar gândul lor
De mult e cu Tătarii în luptă de omor.

O țintă de lumină prin umbră viu înotă ;
Ea crește, se înalță pe zare ca o rotă
Și umple de văpae cerescile abisuri.
Păduri, movile, rîuri apar cădute 'n visuri,
Dar leul de la munte și vierul de pe vale
Nu vîd prin vis de sânge de cât Moldova 'n jale :
— «E roșie luna ! ȕice din doi cel mai bătrîn.»
— «E luna însetată de sânge de păgân !»
Răspunde cel mai aspru ... Și puii lor de zmei
Se duc trăgînd doi spectri de umbră după ei.
Se duc vîrtej ca gândul plecat în pribegie,
Se duc pîn' ce-a lor umbră întinsă pe câmpie
Le trece înainte, și pîn' ce se lovesc
In ochi cu faptul ȕilei ... atunce se opresc.

Și iată-î pe o culme nocturni călători
Lucind sub cerul palid în mantie de zori !
Ei lasă jos pe cîstă să pască harmăsarii
Și staîu privind în vale cum fac pîrjol Tătarii.

Cinci sate ard în flacări pe câmp, și fumul lor
Se 'ntinde ca o apă, plutesce ca un nor

De-a-lung pe șesul umed, și sbóră sus în aer
Ducênd cu el un vuet de larmă și de vaer,
Prin fum se zăresc umbre fuginde, rêtăcite,
Copii mărunți și mame și fete displetite,
Și cai scăpați în fugă, și câni și boi în turme,
Goniți de Tătărimea ce calcă pe-a lor urme.

Ici, colo, se vèd cete în luptă încleștate,
Mișcări de brațe góle în aer ridicate,
Luciri de arme crunte pětate roș cu sânge
Pe care-o rađă vie din sóre se resfrânge.
Apoi din vreme 'n vreme o cétă luptătoare
Se 'mprăștie cu grabă lăsând cadavre 'n sóre.
Iar lângă Nistru, multa urdie tătărăscă
Năprasnic se ucide cu glóta románescă.

Dan ȕice: «Măi Ursane! acolo e de noi!
«Acolo ríde mórtea în crâncenul răsboiú.
«Acolo să dăm próșcă, sub ochiul cel de sus,
«Tu despre faptul ȕilei și eú despre apus,
«Și cale să deschidem prin aprigul dușman...
«La lucru-acum fártate! la lucru, măi Ursan!»
— «Amin și Dómne-ajută!» Ursan voios răspunde,
Și 'n glótă fie-care ca viforul pètrunde.

VI

Ursan nával s'aruncă în négra Tătărime
Croind o pârte largă prin dása eí mulțime.
Sub mână-í buzduganul, unéltă de peire,
Ca un balaur face în juru-í o rotire,
Un cerc de mórte 'n care amar de cine-í prins!..
Sermanu 'nhide ochii și sórele-í s'a stins!
In lătuři, înainte, în urmă-í totul móre!
Sbor crierii din tidve sub ghióga sdrobitóre,

Și 'n urmă, și 'mprejuru-î și 'n lături semădate,
Zac sute de cadavre cu capete sfărmate.
Și ast-fel ne 'mpăcatul Ursan mereu lucrăză,
Și spre apus prin sânge mereu înaintăză.

Cu dînsul, Dan bătrânul, erou întinerit,
Tot vine după paloș spre mândrul răsărit,
El intră și se 'ndesă în glóta tremurândă
Ca junghiul cel de mórte în inima plăpândă,
Și paloșu ı ce luce ca fulger de urgie
Tot cade 'n drepta 'n stânga și tae 'n carne vie...
Fug toți și per din cale-ı!... el strigă: «Stee față
Cui place vitejia, cui s'a urit de vieță!»
Dar nime nu 'ndrăznesce la glasu-ı s'apară
Căci el se 'naintăză precum un stâlp de pară,
Și cine-l vede falnic, aprins, cu fruntea sus,
Îi pare că alt sóre se înalță din apus.
Și ast-fel ambiı óspeți a morțiı ne'mpăcate,
Cosesc la vieți în flóre pe straturı sângerate,
S'ajung eı față 'n față prin apriga furtună,
Și armele lor unde cruciș le împreună.
— «Noroc ție, Ursane!»

— «Și ție, tot noroc!»

Dar n'a sfârșit cuvântul Ursan și cade 'n loc
Străpuns de o săgétă ce-ı intră 'n pept adâne.
El scapă buzduganul, să plécă pe oblânc
Și greü se prăbușeșce c'un gemet de pe cal.
Tătariı ca zăvođii pe dînsul daü năval!
«In lături, Lifte!» strigă la eı vitézul Dan,
Punându-se de pază la capul lui Ursan.
Cu calu 'n mâna stângă, cu pala 'n mâna dreptă,
Amenințând cu ochii Tătariı, mi-ı așteptă
Precum așteptă zimbrul de lupi încunjurat
Să-ı svârle cu-a lui córne pe câmpul spăimântat.
Dar nici gândesc păgâniı să dee pept cu el

Căci paloșu-î năprasnic e vultur de oțel.
Retrași în jur de-o parte, nemernicii, spărieți,
Ei scot din a lor arcuri un vifor de săgeți,
Și Dan lovit în cōste, șoptesce cu oftare :
«Ursane ! pentru tine de-acum nu e scăpare ! »
Dîcînd, el cade-aprōpe, se sprijină 'ntr'o mână
Și paloșul lui ține în loc ceta păgână.

O Dane Căpitane ! puterile-ți slăbesc
Și norii pe de-asupra-ți trecînd se învârtesc.
Tu mori . . . și Tătărimea s'apropie de tine !

Dar iată din pustiuri un alb vîrtej că vine
Și trece prin urdie ca printr'un lan de grâu.
E un voinic călare pe-un cal ce n'are frâu ;
Voinic, în brâu cu paloș și pe grumaz cu salbă :
E Fulga ce apare ca o fantasmă albă
Și grabnic pe al ei tată răpescce din grămadă,
Apoi cu el dispare ca șoimul cu-a sa pradă.

Alah ! răcnesc Tătarii, cătând cu grōză 'n urmă . . .
Dar ce vîd ei de-odată, căci glasul lor se curmă ?
Ei vîd curgînd pe deluri arcașii din Orhei
Ce vin cu-o falcă în ceruri, aprinși ca nisce zmei !
Un lung fior de spaîmă pîtrunde într'o clipă
Prin dеса Tătărime ce-î gata de risipă,
Și toți pe loc la fugă plec iute, se duc orbi
Cum plécă din câmpie un nor întins de corbi.
Amar e de rēzlețul ce 'n urma lor rēmâne,
Și cade, mic saū mare, pe mările române !
In față cu Românul nu-î milă, nu-î ertare,
Nici chiar în sîn de mamă nu pōte-avea scăpare.
O sciū de mult Tătarii, o sciū de la bētrâni,
Și fug, nevrînd s'asculte de șefi, de-ai lor stăpâni,

Tot omul vede mórtea ș'alérgă 'nspăimântat ;
Cel viũ uită și lasă pe mortul ne'ngropat,
Și făr' a 'ntórce capul se duce orî-ce păgân
Că 'n umbra fie-căruĩ s'avêntă un Român ;

Iar Hanu-și smulge barba, își rupe șalul verde
Privind urdia 'ntrégă în clipă cum se perde,
Sub ochiĩ lui în lacrămi, pe câmpul cel de lupte
Apar grămeđi de leșuri, grămeđi de arme rupte,
De cai uciși, de care, de corturi risipite,
Și tuiurile óstei de óste părăsite.

O pas cumplit al sórtei : Tot ce-ĩ era de fală !
Cai, stéguri, cete mândre, strălucitóre arme,
Clădiri de visuri nalte, magie triumfală,
A fost de-ajuns o clipă ca totul să se darne !

VII

Ghiraĩ a trecut Nistrul în not pe calul sěũ
Luând pe Dan rănitul ca pradă și trofeũ.
El merge de se 'nchide în cortu-ĩ, umilit,
Precum un lup din codri ce-a fost de căinĩ gonit,
Treĩ țile, treĩ nopti Hanul nu gustă 'n suflet pace ;
Intins ca un cadavru jos pe covor el zace,
Dar când revine, palid, de lunga-ĩ desperare,
In ochiĩ lui trec fulgeri de cruntă rěsbunare,
El strigă să-ĩ aducă sub cort pe Dan bătrânul,
De și cuprins de lanțuri, măreț intră Românul !

— «Ghiaur ! ȃice Tătarul cu inima haină,

«Ce simte firul erbei, când cósă e vecină ?

— «Ea plécă fruntea 'n pace, rěspunde Căpitanul,

«Căci are să renască mai fragedă la anul !»

Ghiraî cade pe gânduri lăsându-și capu 'n pept,
Și, îmblândindu-și glasul : «O Dan, om înțelept !
«Te sciü de mult pe tine, cunosc al tēü renume
«Din graiul plin de lacrămî orfanilor din lume.
«Pe mulți Tătari cuprins'aî de-aî morțiî reci fiorî,
«Acum îți vine rēndul și ție ca să morî.
«Privesce ! lângă ușă calēul te pāndesce
«Cu ștrēngul și cu pala ce 'n mână-î zingănesce.
«Un semn, și capu-ți sboră la cânî și la vulturî,
«Și sufletu-ți se perde în lumea de ghiaurî.
«Dar însă 'mî fac milă de anî și de a ta minte
«Gândind la bătrâneța ce-apas' al meü părinte
«Și vreü, cu darurî multe, pe tine a-te erta
«De vreî tu să te lepeđi acum de legea ta !»

Creștinul Dan, bătrānul cu suflet luminos,
Inalt' a lui statură și dice maiestos :
— «Ceahlăul sub furtună nu scade moșunoiü !
«Eü Dan, sub vēntul sörtei să scad păgān, nu voiü.
«Decî nu-mî convine viēta mișelnic căștigatā,
«Nici pata fār'-de-legiî în fruntea mea săpatā.
«Rușinea-î o rugină pe-o armă de vitēz,
«Un verme ce mănāncă albēta din obraz.
«Cui placē să roșescā, roșescā... eü nu vreü,
«Nici patā pe-a mea armă, nici de obrazul meü.
«Alb am trāit un secol pe plaiul strāmoșesc
«Și vreü cu fața albă senin să mă sfārșesc,
«Ca dup' o viēță lungă, ferită de rușine.
«Mormīntul meü să fie curat și alb ca mine !
«Așa m'a deprins Ștefan, ușorā țērna-î fie !
«La traiü fāră muștrare și fāră prihānie.
«Nu-mî trebue a ta milă, nu vreü a tale darurî.
«Tu îmi întinđi o cupă mult plină de amarurî,
«Departē ea de mine !... mai drept e ca să mor !...
«Iar dacā aî tu cuget și-ți pasā de-al meü dor,

«Ghiraî ! mă lasă, lasă în ora morții grele.
«Să mă sărut odată pământul țerei mele !»

Umilit, Ghiraî se scôlă, cu mâna lui desface
Unelta de robie sub care leul zace,
Cumplitul lanț ce-l lĂgă cu strânse noduri sute,
Și ăice grabnic : «Tată, ia calul meu și du-te !»

Bătrânul Dan ferice se duce, Nistrul trece,
Și 'n aerul Moldovei se umflă peptu-î rece,
Și inima lui cresce, și ochi-î plini de jale
Cu drag privesc prin lacrămî podôba țerii sale.

Sermanu 'ngenuchĂză pe ierba ce străluce ;
Iși plĂcă fruntea albă, smerit își face cruce
Și pentru tot-d'a-una sărută ca pe o mĂște
Pământul ce tresare și care-l recunĂsce...

Apoi el se întĂrce la Hanul, intră 'n cort,
Suspină, șovăesce și palid cade mort !

Îar Hanul, lung privindu-l rostesce cu durere :

«O Dan vitĂz ! ferice ca tine care pere,
«AvĂnd o viață verde în timpul tinereței,
«Și albă ca zăpada în érna bătrĂneței !...»

V. Alexandri.

GRUI-SĂNGER

«Ci-că a fost odată un hoț nĂ-
«prasnic ce se numia Grui-SĂn-
«ger. El locuia într'un codru în-
«tunecos și omorĂtor, ce-î ăicea :
«Codrul-fără-viĂță... etc. etc.»
(Poveste veche).

I

CODRUL-FĂRĂ-VIĂĂ

Cine-aŭ aflat în lume de Codrul-fără-viĂță
Și n'aŭ simțit în suflet un crunt fior de ghiĂță ?
In cea pădure veche, grozavă, infernală,
Cărarea-î încĂlcită și umbra e mortală,

Și arbori, stânci, prăpastii, și ori-care făptură
Ieău forme urieșe prin negura cea sură,
Aspecturi fiorose de pajuri, de balauri,
De zmei culcați pe dâmburi, de șerpi ascunși în gauri,
De toate-acele fere povestice, de pradă,
Ce luna giulgiuesce cu alba ei zăpadă.
Copacii întind brațe lungi, amenințătoare
Nălțând pe totă culmea câte-o spânzurătoare;
Și stâncile, fantasme pleșuve, mute, órbe,
Deschid largi, negre peșteri menite de a sórbe
In umbra lor adâncă și de misteruri plină
Pe omu 'mpins de sórtă a pere din lumină.

In funduri de prăpastii se bat mereu de maluri
Șioe, care pórtă cadavre pe-a lor valuri;
Și aburi într'amurgul din ele se ridică
Ce în rouă sângerândă pe frunzi uscate pică,
Său merg de se așođă pe stânci, pe vírf de munte
Ca palide vedenii cu pletele cărunte.

O crâncenă orgie de sânge, de cruđime
Imbată umbra mută ce zace la desime,
Ș'ades în mieđ de nópte s'aude prin tăcere
O surdă lovitură, un vaet de durere.
Apoi un sbor de vultur și urlete hidóse
De lupi ce vin să 'mpartă a victimelor óse,
Și straniu, lung, satanic, un hohot ce răsună
Ca clocotul de codri, când cerurile tună.
Atunci păstorii sarbeđi zăresc din depărtare
Ivindu-se pe munte o naltă arătare
Ce stă în dreptul lunei cu-o bardă grósă 'n mână...
Și până 'n ھیو urlă dulăii de la stână.

Amar de cine intră prin ramurile dese
A codrului de mórte! Sermanul, dacă ese,

El pare-un strigoiu palid zărit ca printr'un vis,
Ce caută cărarea mormîntului deschis...

Acolo-î cubul spaimei și adăpostul urei.

II

GRUI-SÂNGER

E crud lupu 'n turbare! crud tigru ce sfășie
O turmă de gazele pe-a Nilului câmpie!
Crud uliul, care trece și țintă se abate
Pe-un stol de păsărele în ierburî tupilate!
E crud destinul, crudă mórtea! dar în cruđime
Pe Sânger ucigașul nu îl întrece nime!
De-abia sosit în vioță prin mórtea maicei sale,
Vrăjitu-l'a satana cu poște criminale
Să schingiue, să rupă, să prade, să omóre,
Să fugă 'n întunerec de ómenî și de sóre.
Străin de tótă mila, plăcerea-î cea mai vie
A fost să nimicéscă pe lume tot ce 'nvie,
Să calce florî și ródă, să strice cuiburî pline,
Să smulgă aripióre de fluturî și de-albine.
Acum însă el cată un alt soiú de victime,
Îi place-a sui scara năprasnicelor crime:
Acum uciđe ómenî!... Cum îi zăresce, ríde,
Și îi uciđe numai de setea de-a uciđe.

De ęece anî în codru el s'a retras aice;
Soția lui e gróza și nóptea lui complice.
Ca tigrú fără sațiú sub un stejar la pândă
El face ęi și nópte o crâncenă isbândă,
Gășind în agonie un vaet, care-î place
Ș'o viéță desfrânată în morțile ce face.

Monstru cumplit cu fața ca sufletu-î de slută,
In drame sângeróse gândirea-î e perduță.
Orî-cine 'l vede crede, că a vęđut o ciumă,

Și dacă scapă tefăr, cu pěr de lup s'afumă,
Căci fruntea lui apare sinistru luminată
De-a focului ce'l arde văpae 'nflăcărată :
Dar vulturii și ulii și buhnele și corbi,
Precum tot spre lumină cu jale cată orbii,
Țintesc cu neclipire spre dēnsul ochi sēlbaticii
Ce nóptea printre arbori s'aprind ca roși jāraticii.
Ei sbóră pretutindenii alătore 'mpreună
Formându-și pe sub nuori cu sborul o cunună,
Un larg cortegiū funebru ce lasă unde trece
De albe osēminte o cladă tristă, rece.

O singură flință în inima-și secată
Găsesce-adăpostire : bētrānu-și jalnic tată,
La care se gândesce cuprins de 'nfiurare.
De câte ori comite o crimă în turbare.
Imagina iubită a bunului părinte
Adese ori în lacrămii își trece-atunci prin minte,
Punēndu-se 'ntre dīnsul și victimele sale...
Zadarnic!..... el e arma puterei infernale.

III

PARICIDUL

E ora de mistere, de gróză și de șopte,
Când trec fiori în aer și demoni roși în nópte ;
Când umbra trădătoare aședă pe sub malurii,
Prin unghiurile casei, prin gurii de văi, pe delurii,
Prin codri, prin ruine de veche mănăstire,
Pe naltele clopotniți, prin negre cimitire,
Fantasme tupilate, vedenii mari, tăcute,
Ce staū ca nisce visurii din ochi nedispărute,
Și ast-fel locuită de umbre, nóptea pare
Mută de gróză, rece și fără resuflare.

E ora de uimire, când Codrul-fără-vieță

S'arată mai sinistru prin vël de órbă cétã
Și scóte-un aspru vuet ce 'nsufflã oțerire
Ducênd în lume, tainic, o cruntã prevestire.
Tot omul fuge, tótã fãptura se ascunde....

Un om își face cruce și 'n codru des pëtrunde !

E tatãl lui Gruï-Sãnger !... plãpãnd, fãrã putere
Sub sarcina greóe de anï și de durere,
El intrã pe sub arbori în haosul cel mare
De negru întuneric, adãnc, fãrã hotare,
Și tot înaintezã pe cãi nestrëbãtute
Și pare, cã înótã prin unde nevëdute.
Incet, avênd de rézem un vechiũ toiag de vie,
Sërmanul urcã 'n lacrimi cãrarea de urgie,
Cãci vine ca sã cerce de-a smulge din orbire-ï
Pe fiul sëu ce calcã în volvura peirei.
El vrea sã-l mai revadã, el vrea sã-l mai sãrute,
Sã-l scótã la luminã din cãile perdute,
Și ast-fel merge, merge plecãnd a lui staturã,
Ca omul care-aștéptã a morții loviturã,
Și gura lui șoptesce cuvinte drãgãlașe
Ca 'n timpul desmierdãrii, când fiul era 'n fașe.

Stai ! fugi, nenorocite ! un pas de-ï face încã..
Dar iatã-l sus pe culme, ah ! iatã-l lângã stãncã !
Deodatã-o bardã crudã prin aer luce, sbórá
Lovesce !... jos bêtrãnul c'un vaet se dobórá,
Iar Sãnger ucigașul plecãndu-se, deodatã
In clipa unui fulger zãresce... pe-al sëu tatã !

IV

BLĂSTEMUL

O ! cruntã fãr-de-lege ! Pëcat fãrã ertare !
Cumplitul, paricidul încremenit apare

De spaima ce-l cuprinde, spăimântător, la focul
Aprins cu răpegiune de fulgeri în tot locul.

Pădurea 'ntrégă arde cu negrele-î păcate
Lăţind lumină pe ceruri, pe déluri depărtate,
Şi óspeţii prădalnicii în sboruri sgomotoşe
Se duc, vârtej fantastic, cu ţipete fioróse.

Pădurea arde! brađii s'aprinđ ca nalte tortii,
Sub bolte 'nflăcărare trec victimele morţii,
Lung şir de spectri paliđi ce merg, ca să arate
Luí Sânger a lor feţe şi rănă nevîndecate.

De-odată prin vuirea de vaete 'n mulţime,
Prin miile de glasuri ce-l muştră cu asprime
Şi mai pre sus de svonul pădurií ce trăsnesce
Un glas din altă lume se 'nalţă şi grăesce:

«Tu, procler, ucigaşe! infame paricide!
«Tu pentru care astă-đi tot Iadul se deschide,
«Tu răpitor de đile cui ţi-aú dat viéţă, nume!
«Atunci a ta osîndă sfârşit să aibă 'n lume,
«Când astă buturugă de arbor ars sub care
«Părintele tēú zace ucis, fără suflare,
«Va da şi florí şi frunze, etern fiind udată
«Cu apa cea de vale în gura ta cărată.
«Iar pân'atunce, iazmă ce a născut Pēcatul,
«Legata 'n înfrăţire cu Rēul ne'mpēcatul,
«In viéţă şi 'n mormintu-ţi în veci să nu guşti pace
«Şi cugetul din tine s'auđi că nu mai tace.
«Să nu privesci tu cerul şi omenirea 'n faţa!
«De foc să-ţi fie apa şi sórele de ghiéţă!
«Să bată 'n tine biciul urgiilor turbate
«Pân' n'a mai fi pe tine loc unde a mai bate!
«Toţi şerpíi de pe lume să íasă 'n a ta cale!
«Să 'ntîmpini numai ură, să nu simţi de cât jale!
«Să chemi cumplita mórte şi ea la a ta chemare
«Să rîdă, să te lase luptând cu-a ta muştrare,

«In cât s'ajungî tu însu-ți a te feri de tine
«Prin ultima ta crimă, uciderea de sine !
«Blăstem ! Blăstem pe capu-ți în lunga vecinie !
«A ta cenușă piéră în vânt, și négră fie !»

V

P E D É P S A

Trecut'aũ jumătate de secul' pe-astă lume.
Din codru nu rămas'a de cât hidosu-î nume ;
Pe unde-a fost odată stejarul, bradul, plopul,
Desime urieșă ce-a înfruntat potopul,
E numai câmp de pietre, gol, trist, secat de sóre,
De care fug și vulturî și fére răpítóre.
Nici scaiul, nici urzica pe sînul lui nu cresce,
In veci dorita plóe, nici roua nu-l stropesce ;
Iar dac'un nor se sparge deasupra-î câte-odată,
Cu lacrămî lungi de sânge e plóea-amestecată.
De câmpul cel de gróză chiar gândul se feresce,
Chiar crivéțul pe margini din sboru-î se opresce ;
Atât este de mare pe locul de-anatemurî
Urgia ne'mpăcată cerescilor blăstemurî !
Și îns' un om, în sóre, om singur... cine-ar crede ?
Pe-a délului cărare un om acum se vede !
Bêtrân ca lumea, gârbov, sub vântul relei sórte,
El pare că de secolî aũ fost uitat de mórte.
Pleșuv, pe-a lui frunte pârlită, nesenină,
Trec nori de gândurî negri sub cariî ea se 'nclină.
Și desele sbârcele pe ea sunt împletite
Precum o țesătură de fire încălcite.
Sprîncenele lui albe pe ochiî lui se plécă
Lăsênd de-abia prin ele lumina ca să trecă ;
Iar barba-î lungă, aspră se târie 'n cărare,
Pe când el se tot urcă pe brânci fără 'ncetare

De-o jumătate secul, sub gândul ce-l omorâ,
El în genunchi se sue, și în genunchi coborâ
Pe culmea vîrfuită cu-o négră buturugă,
Și tot șoptesce 'n sine o mult duiósă rugă.
Sërmanul merge 'n vale de-și umple gura plină
Cu apă din isvóre, vióe, cristalină,
Apoi se 'ntórce iarăși la deal, pe culmea arsă
Și 'ncet la răděcina copacului o varsă ;
O varsă tótă, tótă ! făr' a lăsa din gură
Să lunece în peptu-î măcar o picătură ;
Dar vai ! trec nopti, trec zile, trec ani și cât muncesce
Zadarnic ! buturuga nu mai reînverdesce !

VI

ERTAREA

Ađi cerul e măi aspru ! cad rađe înfocate
Și setea linge piétra isvórelor secate !
O gură, numai una de apă măi rêmâne...
Bêtrânul, neertatul, cu focul în plămâne
O sórbe 'n gură-î, plécă, se urcă iar din vale
Târându-se pe cóte, pe brânci în cruda-î cale,
Și rupti îi sunt genunchii, și rupte-a sale cóte,
Și sângele-î se scurge, și cade, nu măi póte,
Căci drumul se lungesce cu cât și setea-î cresce...
Dar iată că la mijloc de cale se opresce !
El vede-o păsărică pe jumătate mórtă ;
In palmă-î o cuprinde, la gura lui o pórtă
Și cu o picătură prielnic o adapă
Făr' a 'nghiți, sërmanul, măcar un pic de apă !

Re'nvie păsărica încet din amortire
Și 'n ceruri se înalță cu-o vie ciripire.

Minune!... iată cerul deschis se ilumină
De-o tainică-auroră feerică divină,
Atât de strălucindă cât însuși mândrul sóre
Se stinge ca steluța l'a sórelui splendóre,
Ș'un glas pătruns de milă, duios de bunătate
Din cer grăesce: «Sânger! ertat ești de păcate!
«Mult rău o faptă bună în ceruri cumpănesce;
«O biată păsărică de munci te izbăvesce!»

Gruï-Sânger naltă fruntea... El vede cu uimire
Pe fața părintescă o dulce înduioșire;
El vede-a lui victime cu îngeri adunate
In brațe-le deschise chemându-l ca pe un frate;
Și vede ca prin farmec pe trunchiul fără vieță
Crescând vlăstari frumoșe cu veselă verdéță,
Și 'n vârî o flóre albă ce cade pe-a lui frunte
Ca semn de încetare a chinurilor crunte.
Ertatul, dice: «Dómne! părinte!.. îndurare!...»
Și cade și se stinge cu-o lină suspinare.

Se spune că pe locul, unde-aú murit sërmanul
Un arbor mic, sëlbatec, rësare pe tot anul
Avënd o păsărică în vârî, cu glas de înger...
El pórtă póme roșii și numele de *Sânger*.

V. Alexandri.

5. SENTINELA ROMÂNĂ

(Poem istoric)

I

Românul nu pere

Din vârîful Carpaților,
Din desimea brađilor,
Răpeđit-am ochii méi
Ca doi vulturi sprintenei,

Pe cea vale adâncită
Și cu florî acoperită,
Ce se întinde ca o cétă
Pân' în Dunărea mărétă,
Și de-acolo 'n depărtare
Pân' în Nistru, pân' în Mare.

Iar pe cel amar pustiū
Cu vĕdutul ce întâlniū ?
Intâlniū vitĕz oştĕn,
Purtând semne de Roman,
Falnic, tare ca un leū,
Şi cu chip frumos de deū.
Braţu-î stâng era 'ncordat
Sub un scut de fer săpat,
Ce ca sôrele sorĭa,
Şi pe care se zăria
O lupôică argintie,
Ce părea a fi chĭiar vie,
Şi sub fĕră doi copii,
Ce păreaū a fi chiar vii.
Mâna-î drĕptă ţinea pală ;
Iar pe cap purta cu fală
Coif de aur lucitor,
Ca un deū nemuritor.

Cel vitĕz era calare
Pe un cal alb în nemişcare,
Şi, ca dĭnsul, neclintit
Sta, privind spre rĕsărit.
Număi ochiĭ sĕi mişca,
Vulturesce-î alerga
Pe cea zare cenuşie,
Lungă, taĭnică, pustie,
Unde, ca prin vis trecĕnd,
S'auđia din când în când
Vuet surd, grozave şópte,
Ce veniaū din Mĭađă-nópte,
Sgomot lung, înăduşit,
Ce venia din Rĕsărit.
Ērba nu se clătina,
Frunza nu se legăna,

Paserea la munţi sbura,
Fĕra 'n codri tremura,
Căci prin lumea spăimântată
In ūimire cufundată,
Treceaū recĭ fiorĭ de mórte,
Presimţirĭ de rele sôrte !
Iar pe cer un vultur mare,
Făcĕnd cercurĭ de sburare,
Se vedea plutind cu fală,
Şi 'n rotirea-î triumfală.
Ţintia ochiul sĕū măreţ
Pe vitĕzul călăreţ.

— «Cine eştĭ ? de unde eştĭ ?
«Pe la noi ce rătăcesci ?»
— Sunt Roman şi sunt oştĕn
«De-a împĕratului Traĭan !
«Maĭca Roma cea bătrână
«Mĭ-a pus arma asta 'n mână
«Şi mĭ-a đis cu glasul sĕū :
«Fiul meū, alesul meū !
«Tu, din toţi ai mei copii
«Cel maĭ tare 'n vitejiĭ !
«Mergĭ în Dacia, grăbesce,
«Pe barbarĭ de-î risipesce,
«Ş'apoĭ vecĭnic privighĕză,
«Sentinelă mult vitĕză ;
«Şi te-aţine la hotare,
«Că s'and în depărtare,
«Rĕsunând duşmane pasuri,
«Meninţând barbare glasuri.

«Venit-am şi am învins !
«Pe barbarĭ pe toţi ĭ-am stins,
«Şi pe ţĕrmurile lor

«Acum, Domn stăpânitor,
«Aștept órdele avane,
«Aștept limbile dușmane,
«Care vin din răsărit,
«Ca potop nemărginit,
«Să cuprindă, să înnece,
«Tot pământul, unde-or trece!»
— «O! viteze, neferice,
«Aî să perî în câmp aice!»

— «Eû să per, eû?... nici-o-dată!
«Vie-o lume încruntată,
«Vie valurî mari de foc...
«Nici că m'or clinti din loc.
«Tot ce-î verde s'a usca,
«Rîurile vor seca,
«Și pustiul tot mereû
«S'a lăți 'mprejurul meû;
«Dar eû vecinic în picioåre,
«Printre valurî arđetåre,
«Voiû lupta, lupta-voiû fórte,
«Făr' a fi atins de mårte,
«Căci Român sunt în putere
«Și Românii 'n veci nu pere!»

II

Apa trece, petrele rămân

Abîa đice, și de-odată
Fulgeră în cer o săgétă,
Vâjje, vine, lovesce
Scutul, care zînghenesce,
Ș'o respinge, o svârle jos
Ca pe-un șerpe veninos.
După dînsa 'n depărtare,
Colo 'n fund, în fund la zare,

Se ivesce-un negru nor,
Plin de sgomot sunător,
Ce tot vine, ce tot cresce
Și pe câmpurî se lătesce,
Cât e zare de zărit
Intre Nord și Răsărit!

— Sentinelă, privighéză,
Norul crunt înaintéză.
Sentinelă! te arată,
Norul crunt se sparge!... Étă,
Étă órdele avane,
Étă limbile dușmane
De Gepiđi și de Bulgari,
De Lombardî și de Avarî!
Vin și Hunii, vin și Gođii,
Vin potop, potop cu tođii,
Pe cai iuđi ca rîndunele,
Fără frie, fără șele,
Cai sirepî, ce fug ca vântul,
De cutremură pământul!
Mulđi sunt ca nisipul mării,
Mulđi ca ghiarele muștrării
Intr'un suflet pécåtos,
Intr'un cuget sângeros!...
Saî, Române, pe omor,
Fă-te fulger rěsbitor,
Fă-te Dunăre turbată,
Fă-te sórtă ne'mpăcată,
Căci potopul, étă'l vine
Și-î amar, amar de tine!

— Vie!...

Ca o stâncă naltă,
Ce din vîrf de munte saltă,

Tună, se rostogolesce,
Cade, rumpe și sdrobesc
Codrii vechi din a sa cale
Pân' în fund, în fund devale;
Ast-fel crunt ostașul meu
Iși isbesece calul său
Peste codrii mișcătoi,
De barbari năvălitoi.
El îi sparge și-i răsbesece,
Snopuri, snopuri îi cosesce,
Și-i înfrânge și-i respinge,
Și-i alungă și-i învinge!
Calu-i turbă, mușcă, sare,
Nechezând cu înfocare,
Calcă trupuri sub picior, e,
Sfarmă arme sunătoare
Și cu greu în sânge 'notă,
Și mereu se îndesă 'n glotă.

Crunt război! privire cruntă!
Fiul Romei se încruntă...
Fulgeri es din ochii săi!
Fulgeră mișcătoare
Dintr'a armelor cîocniri
Și lucioase zîngheniri.
Sbor toporele-aruncate,
Sbirnie-arcele 'ncordate
Și săgețile ușore
Nouréză mândrul sôre.
Caii saltă și nechéză,
Lupta urlă, se 'ncleștéză,
Și barbarii toți grămadă
Mortii crude se dau pradă!
Dece cad, o sută mor,
Sute vin în locul lor!

Mii întregi se risipesc,
Alte mii în loc sosesc!
Dar vitezul cu a sa pală
Face drum pintre năvală,
Și pătrunde prin săgeți,
Că'i Român cu șapte vieți!

În zadar idra turbézá,
Trupu-i gróznic încordéză,
Geme, urlă și crășnesce,
Și 'mprejur se 'ncolăcesce.
Fiul Romei se aprinde,
Idra 'n mână-i o cuprinde,
Ș'o sugrumă ș'o sfarmă,
Ș'o învinge și o darmă!...
Fug Gepidi, fug Bulgari,
Și Lombardi și Avari;
Fug și Hunii, fug și Goții,
Fug potop, potop cu toții,
Și se duc, se duc ca vântul,
Asurđind întreg pămîntul
De-a lor urlete barbare,
De-a lor vaete amare!

III

Roma, Roma nu mai este

Unde-'s órdele avane?
Unde-'s limbile dușmane?
Aū perit, s'au stins din față,
Precum tómnă în dimineață
Se topesc, se sting la sôre
Negurile otrăvitoare
Cu ce vifor de urgie
Năvăliră 'n Românie!
Cum veniră de turbați

Ca balaurii 'ncruntați,
Cu o falcă în cerul sfânt
Și cu alta pe pământ!
Dar s'aũ dus, cum n'aũ venit,
In pustiul lor cumplit,
Părăsind in urma lor
Câmpul luptei de omor!
Lat e câmpul celei lupte,
Lat și plin de arme rupte,
Plin de trupuri fărâmate,
Care zac grămezi culcate,
Plin de sânge, ce 'l pătéza
Și văzduhul aburéză!

Unde sunt atâtea vieți?
Unde's ochii îndrăsneți?
Mórtea rece le-a cuprins,
Intr'o clipă ea le-a stins,
Și pe câmpul cel de mórte,
Crunt locaș de rele sórte,
S'a lăsat acum de-odată
O tăcere 'nfricoșată! [vreme
Numai când, din vreme 'n
Se aude-un glas, ce geme
O jălire 'ntristătóre,
Un suspin de om ce móre,
Saũ nechezul dureros
Unuĩ cal răsturnat jos,
Care chĩamă ne'ncetat
Pe stăpănu'ĩ jos culcat.

Sórele își schimbă locul
Și apune roș ca focul,
Intinđend pe cea câmpie
O văpselă purpurie,

Ca un sângerós vesmînt
Peste-un lung și trist mormînt!
De-asupra mormîntuluĩ,
Țipă vulturul cu fală,
Și'n rotirea-ĩ triumfală
Incunună cu al seũ sbor
Pe vitézu 'nvingétor.

Să trăescĩ ostaș romane,
Stilp a lumeĩ apusane!
Tu cu peptu-ți aĩ oprit
Valul crunt din răsărit,
Și cu brațul teũ armat
Pasul sórteĩ l'aĩ schimbat!
Dar ce dic!... un fior rece
Pintre-a lumiĩ vine trece,
Căci d'odat'un glas prin lume,
Fără sémén, fără nume,
Sună, duce-o négră veste:
Roma, Roma nu mai este!...

Dis-a glasul, un răsunset
Lung răspunde ca un tunet,
Și a Romeĩ vultur falnic
Cade, dând un țipét jalnic!
Dis-a glasul și cu jale
Plângénd sórta mumeĩ sale,
Fiul Romeĩ ceĩ bătrâne
Scapă armele din mâne,
Plécă fruntea și 'n durere
Mórtea chĩamă, mórtea cere!

Iară calu-ĩ frățior,
Nechezând încetișor,
Câmpul luptei părăsesce

Și spre munți încet pornesce,
Ducând lin și nesimțit
Pe stăpânul lui iubit....
Ei se duc în tristă cale;
Și pe urma lor de vale
Cade-o noapte 'ntunecosă,
Noapte orbă fiorosă,
Ca fundul pământului,

Ca taîna mormîntului!
Și sub négra sa aripă
Se șterg tóte într'o clipă,
Cum se șterge de ușor
Visul cel amăgitor,
Și ca suvenirul sfînt
Celor care nu mai sunt!...

V. Alexandri

DEȘTEPTAREA ROMÂNIEI

(1848)

Voî ce stați în adormire, voî ce stați în nemișcare,
N'audiți prin somnul vostru acel glas triumfător,
Ce se 'nalță pân' la ceruri din a lumii deșteptare,
Ca o lungă salutare
Cătr'un falnic viitor !

Nu simțiți inima voastră, că tresare și să bate ?
Nu simțiți în peptul vostru un dor sfînt și românesc
La cel glas de înviere, la cel glas de libertate,
Ce pătrunde și răsbate
Orî-ce suflet omenesc ?

Iată lumea se deșteptă din adâncei letargie !
Ea pășese cu pas mare cătr'un țel de mult dorit.
Ah! treziți-vă ca dînsa, frații mei de Românie !
Sculați toți cu bărbăție,
Țiua vieții a sosit !

Libertatea în fața lumii a aprins un mândru sóre,
Ș'acum némurile tóte către dînsul ațintesc,
Ca un cărd de vulturî agerî, ce cu-aripi mântuitoare
Se cerc vesel, ca să sbóre
Către sórele ceresc !

Numai tu, popor Române, să zaci vecinic în orbire ?
Numai tu să fii nevrednic de-acest timp reformator ?

Numai tu să nu ieși parte la obșteșca înfrățire,
La obșteșca fericire,
La obșteșcul viitor ?

Până când să creadă lumea, o ! copii de Românie !
C'orî-ce dor de libertate a perit, s'a stins din voi ?

Până când să ne tot plece cruda, órba tiranie
Și la caru'î de trufie
Să ne 'njuge ca pe boi !

Până când în țara noastră tot străinui să domnescă ?
Nu sunteți sătuî de rele, n'ați avut destuî stăpâni ?

La arme, viteji, la arme ! faceți lumea să privescă
Pe câmpia românească
Cete mândre de Români !

Sculați, frați de-același nume, iată timpul de frăție !

Peste Molna, peste Milcov, peste Prut, peste Carpați,

Aruncați brațele vóstre cu-o puternică mândrie,

Și de-acum pe vecinicie

Cu toți mânile vă dați !

Haï copii de-același sânge ! haï cu toți într'o unire,

Libertate-acum saũ mórte să cătăm, să dobândim.

Pas, Români ! lumea ne vede... pentru-a patriei iubire,

Pentru-a mamei desrobire

Viața noastră să jertfim !

Fericit acel ce calcă tirania sub picioré !

Care vede 'n a lui țară libertatea re'nviind ;

Fericit, măreț acela care sub un falnic sóre

Pentru Patria sa móre,

Nemurire moștenind.

V. Alexandri.

CAPITOLUL II

Pregătiri speciale pentru compozițiuni.

	Pagina
A. Pregătiri speciale asupra formei	41
§ 1. <i>Inlocuirea cuvintelor</i>	42
Model de înlocuirea cuvintelor (Proză):	43-47
Exerciții	47
Model de înlocuirea cuvintelor (Versuri):	48
Exerciții	52
Exerciții	54-56
Exerciții	56
Exerciții	58
Exerciții	59
§ 2. <i>Schimbarea construcțiilor sintactice</i>	61
A. Model de schimbarea construcțiilor (Proză):	61-62
Exerciții	62
Exerciții	63
Exerciții	64
B. Model de schimbarea construcțiilor (Versuri):	65-67
Exerciții	67
Exerciții	68
Exerciții	70
§ 3. <i>Schimbarea formei după persoana vorbitoare</i>	72
I. <i>Schimbarea Narațiunii despre sine în Narațiune despre alții</i>	73
A. Model de schimb. Naraț. despre sine în Naraț. d. alții	74-75
Exerciții	75
Exerciții	77
Exerciții	78
II. <i>Schimbarea Narațiunii despre alții în Narațiune despre sine</i>	79
A. Model de schimb. Naraț. despre alții în Naraț. d. sine (M.1):	80-83
Exerciții	83
Exerciții	84
Exerciții	85
B. Model	86-89
Exerciții	89
Exerciții	89
Exerciții	90
C. Model	92-94
Exerciții	94
Exerciții	96
Exerciții	97
Exerciții	98
III. <i>Transformarea Dialogului în Narațiune</i>	99-101
Model de Transformarea Dialogului în Narațiune:	101
Exerciții	102
Exerciții	102
Exerciții	104
IV. <i>Transformarea Narațiunii în Dialog</i>	104-106
Model de Transformarea Narațiunii în Dialog:	106
Exerciții	106
Exerciții	107
Exerciții	107
Exerciții	107
Pregătiri speciale asupra Fondului	108

CAPITOLUL III

Mici Compozițiuni

	Pagina
	Tăranul și Pescarul 109
	Rusul la Drum 110
	Greerul și Furnica 111
	Gânsacul și Maimuța 111
	Gâscile 112
	Braga 114
	Momița și două Mățe 114
	Două Poloboace 115
	Sticletele și Ciocărlanul 116
	Lupul și Cucul 116
	Zmeul 117
	Cătarul ce 'și laudă nobilitatea 117
<i>Exercițiu de Compozițiuni sau Modele de</i>	
<i>Imitat</i>	

CAPITOLUL IV

Bucăți de Recitat

Dan căpitan de Plaiu	118
Gruți Sânger	130
Sentinela română	138
Deșteptarea României	143

